

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

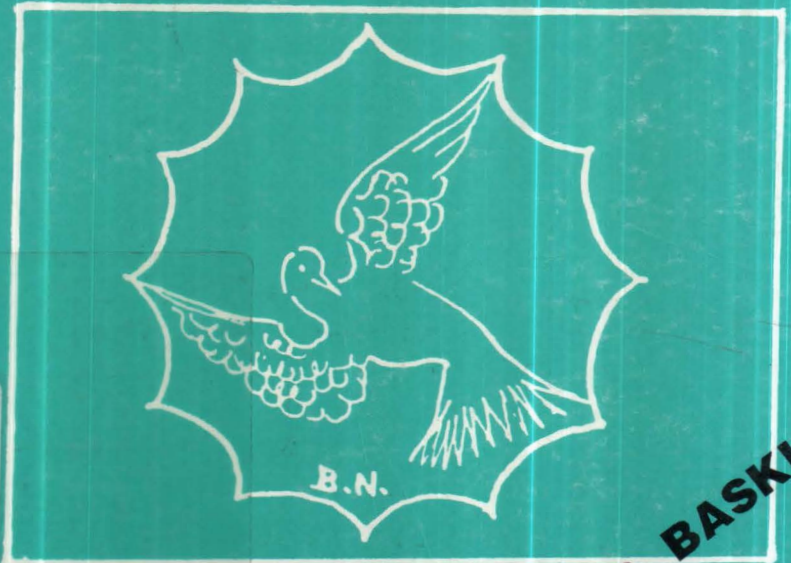
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Barbara Frischmuth

GÜNEŞTE GÖLGENİN YOKOLUŞU

Türkçesi: Gürsel Aytaç

2. BASKI

Barbara Frischmuth

GÜNEŞTE GÖLGENİN YOK OLUŞU

Barbara Frischmuth

**GÜNEŞTE GÖLGENİN
YOKOLUŞU**

**Türkçesi
Gürsel AYTAÇ**

**GÜNDOĞAN YAYINLARI
1990 - ANKARA**

**Kapaktaki motif Doç. Dr. Bedri NOYAN'dan alınmıştır.
Kendişine teşekkür ediyoruz.**

**Gündoğan Yayınları 90. 27
Edebiyat dizisi : 12.4
Baskı cilt : Feryal Matbaacılık
Düzeltili : Gürsel AYTAÇ
Dizgi: UDK. Yayınları
Copyright : Gündoğan Yayınları
ISBN : 975 - 520 - 020 - 7**

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Romanın yazarı Barbara Frischmuth, Şimdi Viyana'da yaşıyor. 5.7.1941'de Altaussee'de doğdu. Graz'da Türkçe ve Macarca okudu. Burslu öğrenci olarak geldiği Erzurum'da Türk dili ve kültürüyle ilgili araştırmalarını sürdürdü. Avusturya'ya dönüşünde çevirmenlik ve yazarlığa başladı. Gerçekçilik anlayışı kapsamlı bir romancıdır. Kısa öykülerini, "Geçişler" başlığı altında (Ada Yayınları, 1987) Türkçeleştirdim. Avusturya'daki Türk işçilerinin hayatına değinen romanı "Kal und die Liebe zu den Modellen"i, Kültür Bakanlığı Yayınları arasında "Pembe ve Avrupalılar" adıyla dilimize çevirdim. Geçtiğimiz yıllarda Ankara'ya gelip, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi ve Hacettepe Üniversitesinde konuşmalar yapan Frischmuth'la söyleşimizi, keza hakkındaki incelemelerimi "Edebiyat Yazıları" Gündoğan Yayınları, 1990) kitabında yayınladım. B. Frischmuth'un Türkiye konulu romanı "Güneşte Gölgeğin Yok Oluşu", onun, yazarlık kariyerinde özel bir yer tutar. Çünkü daha sonraki eserlerinde geliştirdiği birçok konu çekirdeğini taşımaktadır. Ayrıca yazarın mesafeli tavrı, onun temel anlatım tutumu olarak kendini gösterir. Türk kültürünün geçmişle ilgilenirken çağdaş Türkiye'nin politik karmaşasını uzak açıdan gözlemleyen romandaki anlatıcı, yazarın özdeştiği figür niteliğindedir.

Şubat 1990

Gürsel Aytaç

Papağan şöyle cevap verdi: "Ey MaHi-Şeker, sana anlatmak istediğim hikâye, çok zaman ister, oysa, şimdi senin, sevdiğine gitme vaktindir. Gerçi insanın çok yararlanabileceği bir hikâyedir bu, ama biraz fazla uzun; korkarım seni alıkoyacağım. Yolundan etmek istemem seni, onun için git şimdi; sonra zaten vaktimiz çok olacak, o zaman anlatırım." MaHi-Şeker dedi ki: "Yalvarırım, şimdi anlat, dinlemek ve ders almak istiyorum - nasıl bir hikâyeymiş bu?". İşte bunun üzerine papağan başladı.

Tutınâme

Ah bu şehir, daha rüyalarıma da girecek bu şehir !

Sanki onu yeni terketmiş bir trendeymişim gibi sık sık söyledim bunu. Sanki artık arkamda kalmıştı, ve ben anlatmaya başlayabilirdim. Dinlediğim, yaşadığım, uydurduğum o bir sürü hikâyeyi. Üstelik kimse hemen açıklayamayacak onları. Bol sözlü, ama yanlış anlamaları önlemek için de temkinli. Cümleler ve ilişkiler başıma iş açmamalı. İsterdim ki tekrar kendi dilimde rüya görecektik kadar uzaklaşmış olayım oradan. O zaman manzaraların önemi kalmıyor. Uyanıp bütün bir kahvaltı boyunca hatırlamaya çalışırdım, ta ki günleri, belki kişileri de altüst edinceye kadar. O zaman neden sözü ediliyordu ki acaba, diye sorardım, işte vakit gelmiş olurdu. Onlara yerini gösterecek belli bir anlatma tarzı, uydururdum kendime. Meseleleri abartmamaya dikkat ederim, burdan oraya geziye çıkan öyle çok insan var ki.

Henüz herşey gerçektir. Gözlerimi açtığımda şehirdeydim ve kapının önünden bir eskici geçiyordu, nağmesini okuyarak. Ya da bir yoğurtçu, ve Sevim yalınayak dışarı çıkıyor, onun omuzlarındaki bir boyunduruğa asılı tepsilerden tabağına biraz koyduruyordu. Ben çay suyunu ateşe koyuyordum, Turgut da dışarı avluya çıkıyordu. Evin duvarına dayalı sandalyeleri alıyor, onları masanın çevresine diziordu. Sonra Sevim'in annesinin boş bir yağ tenekesine diktığı fesleğenden birkaç yaprak koparıyor, parmakları arasında ezip kokluyordu.

Günler hep aynı başlıyordu. Zeytin ve beyaz peynir yiyor, bütün gün köşe bucak kaçtığımız güneşte oturuyorduk. Yıllardır görülmedik sıcaklıkta bir ilkbahardı, belki de bana öyle geliyordu, ben henüz benzerini görmemiş olduğumdan. Su kıttı ve gün boyu kovalarda ve leğenlerde tutuluyordu. Boğazdan yolunu şaşırıp şehre doğru esen en küçük esinti, nemli ciltte yapışıp kalan toz bulutları oluşturuyordu.

Eviden hep birlikte çıkıyorduk, ayakkabılarımız temiz. ellerimiz kuru ve öğleden sonra ya da akşama

doğru teker teker geri dönüyorduk, ter içinde ve yakamız paçamız kirlil.

Sevim'in annesi babası Bursa'ya gittiğinden beri bazen Turgut'la ben üstleniyorduk alışverişi. Yalnızbaşım bana güvenmiyorlardı bu işi. Olsa olsa ekmek ya da şeker almaya giderdim bakkala, iki sokak ilerde. ama kavun ya da ete asla.

En çok balık pazarına gitmeyi seviyordum. İri balıklar buzların üstünde sanki sedyelere yatırılmış gibi dururlardı, orta büyüklüktekileri ise solungaçlarından ipe dizilmiş hevenkler halinde asarlardı. Küçük balıklar sandıklarda dururdu, karides, yengeç ve istakozların rengini birbiriyle karşılaştırır, ve hangi insanların hangi balığı satın aldığına dikkat ederdim, acaba yüzlerine yakışıyor muydu, elleriyle dokunuyorlar mıydı, satıcı onlara balıkların nasıl diri olduğunu göstermek için uzattığında, acaba parmağın izinin hemen kaybolacağından emin olmak için kendileri deneme yapıyor muydu, acaba kokularını anlamak için burunlarını iyice yaklaşıyorlar mıydı. Bazıları vardı, bunlar sırf satıcıya güvenirlerd, onun hareketlerine, yüz ifadesine. Doğruca bir tezgâha yaklaşır, ne almak istiyorlarsa alır ve ancak ayrılırken öteki satıcıların mallarına bakar, kendi satın aldıklarıyla karşılaştırırlardı, ta ki iyi alışveriş ettiklerine kanaat getirinceye kadar. Oysa Turgut, bütün balık pazarını bir güzel dolaşır, her tezgâhta en az bir balığı yoklardı, ama öyle ki satıcı farketmeyecek gibi, oysa satıcı malını göstermeye can atardı. Ancak bütün bunlardan sonra parasını ödemeye hazır olurdu Turgut.

Kapalı Çarşıya çoğu zaman yalnız çıkardım, birşey satın almadan.Yönümü belirlemek hâlâ zor geliyordu bana. Ana caddeleri ve birkaç dükkânı çıkarıyordum, ama üstü kapalı caddelerin, sokakların ve küçük meydanların alt olduğu sistemi hiç mi hiç anlamıyordum. Yangından ödüm kopuyordu, ve zincirleme yangınların adı bile ürktüyordu beni.

Çarşayı daha görmeden algılıyordu insan. Bilmem nedendi bu, belki insanın yolundan çekilmesi gereken hamalların artışından, belki bakırcıların çekiç seslerinden, belki birçok suçu ve şerbetçiden, belki de hedefini belli eden insanların bakışından. Ama dile getirilmesi güç birşey daha vardı, şöyle, âdetâ şehrin miğdesi diyeceğim, gerçi şehir bir canlı yaratıkla karşılaştırılmaz ama... Şehir şehirdir, diyorum kendi kendime, ve onu varsayılan, genel anlaşılabilirlik uğruna yanlış anlaşılmalara yol açabilecek birşeye benzetmek yanlış olur.

Ama ruhu bir kuş olarak gören bu dili konuştuğumdan bu yana bu tür resimler peşimi bırakmıyor.

Sahaflar Çarşısında buluşmuştuk hepimiz, Turgut, Sevim, Ayten, Aksu, Engin Bey, Tatar Kadın ve ben, ve uzun uzun, kısmet konusunda sohbet etmiştik. Sonra Beyazıt Camii'nin arkasındaki çay bahçesine gittik, ama Aksu çok kalmadı. Hastanede hastalar onu bekliyordu. Aslında yalnızca, henüz tanışmadığım Süheylâ eksikti. Belki o da ordaydı da ben fark etmeden bir başka masadaydı yalnızca. Süheylâ, benim, kendisi Doğu'da bir Birliğe tayin edilinceye kadar mektuplaştığım Mahmut'un kızkardeşiydi. Süheylâ'yla karşılaşmak işten bile olmayabilirdi. Adresi vardı bende, gitmek gerekirdi ona. Ona bir zaman ansızın yolda raslayabileceğim düşünce-si, kendime saçma geliyordu, ama yine de hesaba katıyordum bunu. Yanımda taşıdığım fotoğrafı rötüşlü olduğu halde onu görünce tanıyacığımdan emindim. Bir vesikalık fotoğraftı bu, Süheylâ'yı, yakası şal, kalın bir manto giymiş haliyle gösteriyordu. Hayalimdeki Süheylâ hep şal yakalı bir kışlık mantoyla dolaşıyordu, ve onu karlı bir meydandan geçerken çamurlu kar içinde dolmuş durağında kuyrukta beklerken, ya da Çamlıca'nın ağaçları altında kartopu oynarken görüyordum. İşte yine Tatar Kadın; her hikâye anlatışında yaptığı gibi sol elini benim koluma koyuyor, sağ elini de ağzına tu-

tuyordu, öyle ki söylediklerini yalnız ben anlıyordum. Yeşil göz boyası sürüyor, ayyıldızlı gümüş küpeler takıyordu. Çay istemiştik ve o, dişlerinin arasına bir parça şeker alıyordu, şekeri eritene kadar çayı tazeliyordu. Sonra bana bu hikâyeyi daha önceden biliyormuşmuydum, soruyordu ve ben gelişigüzel hayır diyordum. Ve her zaman olduğu gibi bana önce Hacı Bektaş Veli'nin, Bektaşî Tarikatının kurucusu olduğunu açıklıyordu.

Kendisi, Anadolu'ya Horosan'dan geldiği zaman İdris Hoca adında birinin yanında kalmış. Bazıları derler ki İdris'in karısı Kadıncık Ananın yanında, çünkü o onu daha önce rüyasında görmüşmüş. Kadıncık Ana onu çok sayarmış, ve birçokları ilişkileri olduğunu söyler, oysa ötekiler de onunla birşeyi olmadığını iddia eder. Rivayet edilir ki onun oğulları, bunun sayesinde olmuştur. Kimilerine göre o bunu sırf mucize gücüyle başarmıştır ve oğullar İdris'indir, buna karşılık başkaları iddia eder ki o güç yalnızca ve yalnızca onun erkekliğininindi. İdris'in kardeşi Saru, son andıklarımızın fıkrindeydi, birkaç etkili mucizeyle kanaatından caydırılamıyordu.

Bu, çekilmez bir durum olduğundan, Saru'yu bir gezintiye çıkarken yanına aldı o. Kıştı, her yan kardı. O zaman Saru'ya kendisine birkaç meyve koparmasını söyledi ki Saru, mevsimin kış olduğuna işaret ederek bunu reddetti: Üstelik, yengesiyle ilişkide olduğuna inandığı birinden emir almak istemiyordu.

O zaman Hazret, ağaca kendi çıktı, ve tam tepesindeydi ki ağaç elma dolu oldu. Oysa Saru aşağıda duruyor, onu kaftanından görüyordu. Gördüğü şey bütün şüphelerden kurtarıyordu onu. Çünkü belinden bir beyaz, bir kırmızı gül sarkıyordu. Saru inançsızlığından tövbe etti ve onun müridi oldu, ama bu da ona artık pek fayda etmedi. Hazret yine de beddua etmişti. Vücudu şişer, kabırır ve cerahatlanırsa hiçbir ilaç çare etmiyecekti ona ve bütün sülâlesi o korkunç hastalıktan öldüler. Başka bütün hastalıklardan iyileşiyorlar, ama bu hastalık geldi mi kefeni hazırlıyorlardı.

Tatar Kadının bu hikâyeyi nerden bildiğini öğrenmek isterdim, ama o gülerdi yalnızca.

Üniversiteye seyrek gidiyordum. Herkes, çalışmamı soruyordu, ama ben hep farklı cevaplar veriyordum. Yalnız Engin Bey'e gerçeği söylüyordum. Gerçi hangi malzemeyi işleyeceğimi biliyordum, ama hangi açıdan olacağını bilmiyordum. Henüz bir problem bulmamıştım ve neyi kanıtlamak istediğimde açıklığa ulaşmamıştım.

Ayten'le Sevim hemen gittiler. Nasıl oldu da sözleşmeden hepimiz buluşmuştuk, hâlâ şaşıyorlardı. Engin Beyle Tatar Kadın kalkmadılar. Gerçekten de besbellî geciken ya da hiç gelmeyen birini bekliyorlardı. Biz bundan söz ederken onlar gülüyordu.

Yine Sahaşlar Çarşısına gittik. Turgut bana, önünde durduğum belli bir dükkâna kadar birkaç adım eşlik etti. Onun arkasından baktım, nasıl da başını çevirmeden taş merdivenlerden bakırcılar sokağına inip sağa Yeniçeriler Caddesine doğru sapıyordu. Tam güneşin altında durmuş beyaz gösterişsiz bir horozu seyrediyordum: Üstlerinde satılık eski dergilerin ve kullanılmış ders kitaplarının sergilendiği masalardan birinin gölgesinde oturmuş tozda eşeleniyordu. Otuz turist, sokağı taşırdı. Besbellî, bir guruptular. Zaman zaman yüzlerini bir kadına çeviriyorlardı, sesi onları yönetmeye çalışan bir kadına. Onların seline kapılmamak için dükkânın kapısında durdum ve bir kameranın objektifinden bir darbe yedim. Biri, Fransızca özür diledi, ve ben bir cevap vermeye kalkmadan, başkaları önümden geçti, omuzları yanmış, gözleri mahmur, kaçırılmaması gerekenin peşi sıra. Bu insanlarla, herşeyi görmek, her yoldan bir kez olsun geçmiş olmak, bir fikir edinmek isteğinde hâlâ benzer olmaktan ürktüm. Sanık gerçekte şehirde oturmuyor, sadece içinde dolaşiyor gibiydim. Benim için önemli olan, bu şehri semt semt gözlerimle görmek, nerde bulunduğumu, burdan oraya uzaklığın ne kadar olduğunu, hangi bağlantıların var olduğunu bilmektir.

Şehir planlarım vardı, üzerlerinde tanıdığım caddeleri çiziyor, belli yerleri benim için nasıl önemliyseler çarpı ya da çemberlerle işaretliyordum. Bir keresinde hiç niyetim yokken surlar boyunca, Haliçten Marmara Sahillerine kadar yürüdüm, her ne kadar bu arada o yolu parça parça kat etmiş olsam da.

Sahaf, adımını söyleyerek selâmladı beni. Tezgâhın üzerine kitapları koydu, onları bir el hareketiyle yaydı, şimdi önümde bir yelpaze gibi duruyorlardı. Ben oturdum, kitaplara bir el attım, karıştırdım; o, durmadan yeni kitaplar getiriyor ve içlerinden birini kucığıma bırakıyordu. Silik baskılı yaldız çerçevesi olan bir şekle vuruldum birden: Ortada Arap harfi Ha'yı resmeden bir baş duruyor. İçine iki göz çizilmiş, gözlerden bir yaş seli iniyor, deniz gibi. Bu denizde, üzerinde tek tük çalı çırpının yetiştiği iki adacık oluşmuş. Ağlayan gözlerin her iki yanında kızıl dağlar ateşler püskürüyor ve onun arkasında siyah, çok katlı sıra dağlar var, üzerine de harflerle okla delinmiş kalpler çizilmiş. Göz yaşı dermasının sağ adacığında uzun bir elif yükseliyor, içinden duman tütüyor ve bu da bir şimşekle aydınlanmış. Kara, bir dağ tepesinin ardında batan güneş, altın ışıklarla parlıyor sararmış bir gökyüzüne doğru, burada elifin çengeline çok uzakta olmamak üzere yine kara bir hilal doğuyor.

Resmin özel adı var ve birçok çeşitlemelerle karşılaşıyorsunuz. Açıklamaların çoğunu, resim alt yazılarını okudum, hep varsayım. Yalnız birşey varsa belbelli olan: Herşeyi yazıya dökmek. Harf, resmi tahrip edilmeden korumak için bir göstermelik yasallık.

Oysa, diyor sahaf, herşey bir yanlışlıktan kaynaklanıyor.

Muhammed kendisi resmi yasaklamamıştır. Ne var ki resimler duvarda asılıyken, onun huzuruna melek çıkamıyormuş, sırf o yüzden. Yerde dururken meleşe zararları olmamış.

Farklı resim gurupları var. En belli başlıları nesneleri resmediyor, camileri, gemileri, şamdanları, testileri ve derviş takkelerini. Baştan başa hat sanatı. Ardından kuşlar geliyor, arslanlar, develer ve balıklar. Hassas olan, insan çehresini işleyenler.

Yine, geçmişle daha çok ilgilenilir oldu, dedi sahaf. Bizim gelenegimizi, minyatürlerden ve divan edebiyatından çok bu resimlere ve dervişlerin edebiyatına dayandırmak mümkün.

Bu çeşit kitaplara çok ilgi gösterdim ve sahaf beni hatırlayacağına söz verdi. Yalnız başka müşteriler de varmış, benzer istekleri olan. Acaba eski yazı biliyor muymuşum ? Kelimeyi biliyorsam okuyabilirim dedim. Duvarda bir çiviye bağlı ipe asılmış bir levhayı işaret etti. Süslü yazıyla bir Bismillah'tı bu, benim daha önce otomobillerde asılı gördüğümünden, onu bütününden tanıyordum, harf harf sökmekten çok, ve ağır ağır okudum onu. Maşallah dedi sahaf ve omuzuma vurdu.

Eve geldiğimde, çoğunlukla dönmüş olurdu Sevim. Birbirimizi öperdik ve ben banyoya giderdim. Benim özel bir banyo tasım vardı, pirinç kaplı bakırdan ve özel banyo terliklerim kalın tahta tabanlı ve eski bir otolas-tığından kesme şeritli .

Akşamları avluda geçirirdik. Turgut karanlık basınca kadar geri dönmemişse yalnız yerdik, ama Sevim ona birşeyler hazırlar bırakırdı. Turgut Doğuda küçük bir şehirdendi ve Sevim'le akrabaydı.

Bazen Sevim'e Almanca dersi veriyordum, ama seve- rek değil. Onu düzelttiğim zaman surat ediyor, haklı çıkmaya kalkıyordu, ve bu işin yeterince çabuk yürümediğinden yakınıyordu. İnceliklerini tam bilmeden Almanca okutmuş eskiden.

Ya da ev hakkında söz ediyorduk. Gelecek yıl yıkılacaktı, Guraba Hastanesinin yeni bir bölümüne yer açmak için. Sevim bunu haber alınca belediyeye bizzat

gıtmıştı, yıkımı önlemek amacıyla Ama orda kendisini suçlamaktan başka birşey yapmamışlardı. Nasıl olur da o şehrin sağlık örgütünün ilerlemesine bir birey olarak karşı çıkmaya kalkardı, bütün bir ulus geçmişin eksiklerini düzeltmeye çalışırken. Bir düşünmeliymiş, içinde yüzlerce insanın yerleştirilebileceği yeni bir hastaneyle karşılaştırıldığında, yalnız bir ailenin barındığı bir tek ev ne kadar önemsiz kalır, üstelik kim bilir belki de en kısa zamanda kendi de ona muhtaç kalabilecek değilmymiş ?

Sevim gittiğine mahçup olmuştu. Kendini iyi vatan perver olmamakla suçluyordu, sonra öğrencilerine şu konulu bir kompozisyon yazdırdı : "Evim henüz sağlamken, bir sosyal amaçla yıktırılacak olursa, nasıl davranmam doğru olacak ?"

Bu konuyu açtığımda o, evle ilgili şeyleri anlatıyordu, ama evin yıkılmaması isteğini bile ağzına almadı hiç, benim de benzer birşeyi anmama izin yoktu.

Sevim'in bana ilgi gösteriş tarzında, itirazlara yer yoktu. Ne zaman kalkacağımı, ne yiyeceğimi hangi elbiseyi giyeceğimi o belirliyordu. Akşamları da dışarıda yemeğe başlamıştım. Sonra eve döndüğümde elinde bir tabak yaprak sarması ya da börek, önümde durur, beni yemeye zorlardı. Geri çevirdim mi de mutfığa giderek, artık benle konuşmazdı. Ta ki ben kalkıp mutfaktan o tabağı alıncaya kadar.

Sevim'in dikkatinden hiç birşey kaçmazdı, ne tenin rasgele kızarması, ne bir böcek sokması. Ayaklarımda kabarcıklar oluştuğunda, ille onları patlatmak istiyordu, ve ben izin vermeyince, bu kez hiç olmazsa mutlaka bilmek istiyordu, nerden başıma gelmişti bunlar. Oysa benim tek korkum, bir boş anımı yakalayıp onları derlemeye kalkmasıydı.

Ayten'e, Sevim'le birlikte öğretmenlik ettikleri okulun yanında rastlamış, ona bir parça eşlik etmişim.

Sonra İslâm Eserleri Müzesi yönünde yoluma devam etmiştim, ama Süleymaniye önünde duraklamıştım.

Bu camii seviyordum. Ne kadar muazzamdı, ama yine de günün birinde kubbelerin kolaycacık sanki eğriymiş gibi uçuverceği, onun duvarlarıyla birlikte billurlaşmaya başladığı duygusundan kurtulamıyordum. Bütün öbür camilerden daha aydınlıktı, ama buna rağmen serindi. İnsanın dikkatini onun yapı tarzından uzaklaştıracak hiçbir şey yoktu. Ne özel bir süs, ne nadir çiniler, ne de halıların altında bile insanın görmeden edemeyeceği birşeyler. İnsanın düpedüz öyle durup, bakışlarına hiçbir şey set çekmeksizin seyredeceği kadar yalın. Yorgundum ve dinlenmek istiyordum. Görünürde kimseler yoktu, ve ben yere oturdum, sırtımı bir sütuna dayadım, ayaklarımı hafifçe üst üste koydum. Uyumuş olmalıydım, çünkü birden, birinin bana çarptığını hissettim ve gözlerimi açtığımda yanımda çömelmiş iki kadın gördüm. İçlerinden biri bir bardak çay uzattı bana. Aldım, ama öyle sıcaktı ki elimde tutamıyordum. Onlar gülüyorlar ve içinde su kaynayan semaveri gösteriyorlardı. Sonra bana doğru konuşmaya başladılar. Ama cevap bekler görünmüyorlardı. Ben bir dizi cümleyle teşekkür ettim, ama benim yabancı olduğuma ve onların dilini anlamadığıma inançlarını değiştirmede bu. Bana da, söylediğim sözler birden öyle beceriksizce geldi ki, onların işaretlerine ve tarzınca konuşmalarına baş vurdum ve ellerimle, çayın tadını ve rengini övmeye çalıştım. Aramızda öyle kapsamlı anlaşma oluştu ki, bu derecede indirgenmiş bir anlaşma imkânında ancak, o kadar olabilir. Onlar baş işaretleriyle, beni bir bardak daha içmeye çağırırken, birbirlerinin dikkatini benim gözlerimin rengine ve elbiseime çekiyorlardı. Nerden geldiğimi tahmin etmeye çalışıyorlar, bana gülüyorlar, çıplak elimi gösterip kendi nişan yüzüklerini işaret ediyorlar, sonra benim göğsüme, omuzlarıma vuruyorlardı. El içlerinde kına izleri vardı. Onlara ne hediye edebilirim diye düşündüm, ama doğum yerimin manzara kartını

buldum yalnızca, onu buzulundan dolayı yanımda taşıyordum. Evimizin bulunduğu yeri gösterdim onlara, sonra kartı verdim, aynı zamanda da çantamı açıp yanımda başka birşeyimin olmadığını gösterdim. Her ikisi de kartı bir parça elinde tuttu ve bana Anadolu'da da bir buzul olduğunu anlatmaya çalıştılar.

Daha sonra, yolda, birşeyin bacağıma dokunduğunu hissettim. Eğildim ve gördüm ki eteğime birşey tutturmuşlar. Kilitli iğneye iştirilmiş mavi bir boncuktan bu, nazara karşı bir çeşit koruma. Bir kere daha dönüp teşekkür etmek istedim, ama başımı çevirdiğimde gördüm ki tam o sırada bir turist kafilesi Süleymaniye'nin avlusuna giriyordu.

Uyum sağlamayı, sanki içinde bulunduğum çeşitli ilişkiler sisteminin işleyişini kavrayacak ve benimseyecekmiş gibi yaşamayı deniyordum. Elden geldiğince az hata yapmak istiyordum, her ne kadar, hep bazı hatalar yaptığımı biliyorsam da. Gerçi başından beri amacım bu değildi, ama durumumu belirleyen koşullar neden olmuştu bunlara. Bana karşı katı davranıyorlardı ve ben de üstüme düşeni yapıyordum. Biri beni övdü mü, hak etmediğimi ifade edecek kalıpla cevap veriyordum, ve vapurda kendime bir sınıt almışsam ve karşıma bir hamile kadın çıkmışsa, ısırarak ister mi, soruyordum. Filtresiz sigarayı, üzerindeki amblemi yakmamak için doğru ucundan içmeye dikkat ediyordum, oysa bunu pek öyle görerek öğrenmemiş, bir yerde okumuştum; sonra birinin yanından ayrılırken "İzninizle.." diyordum. Günlük yaşayışı belirleyen kurallara hazır olduğum bir çeşit dil olmuştu, ve ondan yararlanmayı öğrendiğim ölçüde nasıl işe yaradığını görmek beni büyütüyordu.

Burada yaptığım şeylerin hepsinin bambaşka bir ilişkiler sistemi içinde yürüdüğüne, ne olursa olsun tam geçerli olmadığına ve kendimi, içinde ve çevremde olup biten ne varsa hepsinden bir tek tren biletiyle kurtarabil-

leceğime inandırmak, gittikçe güçleşiyordu. Beni içlerine almışlardı bile, ve günden güne daha da alıyorlardı. İster Sevim ve Turgut olsun, ister Aksu, ya da benim araştırmam. Ben, dışarda duran gözlemci konumunu kavrayamamıştım. Yabancı oluşum artık özel bir durum değildi. Eskiden beni bu yüzden başka gözlerle görmek zorunda olduğuna inanan Ayten bile davranışını öyle değiştirmişti ki, Sevim'le benim aramda yalnız şu farkı görüyordu: Sevim'le olan daha eski bir tanıdıklığa, benimle olan daha yeni bir tanıdıklıktan daha çok güvenilirdi.

Tabii, içlerine alınmış olmayı göstermelik saydığım ve sanki bir sürü giyinik insan arasında çıplak, öylece duruyorum duygusuna kapıldığım günler olmuyor değildi. Sanki bir testere sesi duyuyordum, ve yolda biri bana baksa, onu bir yerden tanıyorum da kim olduğunu çıkarıyordum düşüncesiyle üzüliyordum. Cümle kurmada güçlük çekiyordum, ve ilk haftaların dönemine geri gidiyordum, hani bu dilde kitaplar okumuş biri olduğum halde, zor bela merâmımı anlattığım döneme. O zaman birden kokular bana iğrenç derecede yabancı gelirdi, ve aranır dururdum bir Rum kasap buluncaya kadar; ondan domuz salamı satın alır, küfleninceye kadar cebimde taşırdım, tabii sıcakta bu iş hemen olurdu.

Sonunda Süheylâ'yı ziyaret etmeye karar verirdim, ama yarı yolda dönüp yabancı gazeteler alır; onlarla, yabancılardan girip çıktığı bir kahveye oturmak isterdim, ama biri benimle konuşmaya başladı mı, hemen birşey demeden kalkıp giderdim. En çok da Aksu'ya. Hemen değil, hastanenin çevresinde birkaç kez dolaşır onun beni tesadüfen bir pencereden görüp de ona niye içeri girmediyimi açıklamak zorunda olmak korkusu duyduğumdan. Ama Aksu soru sormazdı. Evinin anahtarını almıştım, orda oturur beklerdim, ta ki eve dönme zamanı gelsin. Karanlık basmadan eve dönmemişsem, merak ederdi Sevim.

Turgut'a eski surların yakınındaki kahvede rastlamıştım. Onu, daha uzaktan görmüştüm, ama öylesine okumaya dalmıştı ki, içimden, biri çıksa da onun kitap-tan gözlerini alacak bir cambazlık yapsa masasında, dedim.

Ondan ancak birkaç adım uzaktayken, gençlerden biri ona adıyla seslendi. Turgut tereddütle ve isteksiz kaldırdı başını, sonra önce ona seslenenin tarafına baktı ve beriki ona bir işaret yaptığında başını çevirdi, ama ben de yanındaydım işte. Ayağını ikinci sandalye-nin basamağından çekti, sandalyeyi bana çevirdi.

Nerdeydin ?

Oturdum, o, boş tepsiyle geçen sağır Halûk Amca'nın koluna dokundu. Turgut önce beni gösterdi, sonra da önünde duran boş kahve fincanını. Evin dışında karşı-laştık mı bu soruyu hep sorardı bana, ve hep beklerdi ki ben bu arada yaptığım bir yanlış düzeltmek için kendi-mi savunmaya başlayayım. Ona ne anlatmam gerektiği-ni düşündüm. Kollarımız birbirine öyle yakın duruyordu ki tüylerimiz değiyordu, ve ben onun bir hareketini bek-liyordum.

Bu kez Engin Bey'in dersine tam zamanında gittiğimi söylemekle başladım.

Peki sonra ?

Kolumu masanın üzerinden çektim, o sırada onun-kine çarptım, sonra İstiklâl Caddesinden inip Aksa-ray'a, Zeki Bey'in kitapçı dükkanına kadar gittim, ve son şîirini vitrindeki gazetesinde okudum. Sonra insanları seyretmek için duvar gazetesinde açtığı deliği arayınca, o kasada otururken bakışlarımız karşılaştı.

Girdin mi içeri ?

Girmedim, onu çok zor anlıyorum. Dışlerinde bir dü-zensizlik var onun. Bir keresinde ona şîirlerinin tercü-me edilemez olduğunu, eski ve yeni döneme ait kullandı-ğı kelimeler arasındaki gerilimin aktarılamaz olduğunu

açıklamaya çalıştım. Bunun üzerine bana nerdeyse öfkeyle birşeyler anlatmaya kalktı; ama hâlâ bilmiyorum, neydi onlar.

Halûk Amca kahveyi getirdi, ama Turgut'a verdi, Turgut da benim önüme sürdü.

Ona gitmedin, peki. Bütün gün ne yaptın ?

Onu rahatlatacak birşey bulmak üzereydim ki, bileğimi yakaladı ve gerçekte nerde olduğumu iyice bildiğini söyledi.

Serbest elimle fincanı tuttum ve bir yudum içtim kahveden.

Ne olmuş ?

Sen Eyüb'e gittin.

Yalnız mı ?

Yalnız. Yani vapurda... daha doğrusu, biraz erken geldin. Bir çeyrek beklemen gerekti vapuru ve karnın acıkmış olduğundan bir balıkçı kayığından bir porsiyon kızarmış balıkla francala aldın. Hepsi gazete kağıdına sarılmıştı ve sen buna elli kuruş ödedin. İskelenin yakınında, Galata Köprüsünün altında, balığı yedikten sonra gazete kağıdını buruşturup suya attın. Vapurun kalkmasına daha çok vaktin olduğundan, kendine yine köprünün altından bir gazoz aldın ve ayrıca bir bardak da istedin, aslında öyle basit bir büfede müşteriyeye pek verilmez bardak. Ama bardak kırılı olduğu için geri verdin ve yine şişeden içtin. Boş şişeyi sonra büfenin tablasına koydun, ve kalkışa daha hâlâ vakit olduğu halde, sen vapura girdin. Vapura girer girmez o adam gözüne çarptı. Önce onu umursamadın ya da en azından, seni kastettiğinden emin değilmişsin gibi yaptın. Vapurda başka kadınlar da vardı. Ama sen birçok kez yerini değiştirip, durmadan o yanında belirdikten sonra, artık oldukça emindin. Ve sonra sen de ona baktın. Önce, insanın herhangi bir nedenle gözüne çarpan herhangi bir yabancıya baktığı gibi, biraz kayıtsız, ama yine de başkaları gibi

değil. Yolda iskelelerden birinde incek mi acaba diye dikkat etmeye başladın, ama o inmedi. Ve sonra sen hattâ onun gülümsemesine gülümsemeyle karşılık verdin.

Adamın görünüşü nasıldı ?

Esmer, ıriyari, üstünde üniforma vardı.

Subay ha? Turgut bileğimi hâlâ sımsıkı tutuyordu. Öksürmem tuttu ve kahvemı döktüm.

Düpedüz er, saçları traşlı. Kafasında, pıs kanı akıtmak için çocukluğunda bingıldaklar arasında açılan kesiklerin izi hâlâ görülebiliyordu.

Peki sonra ?

Sonra bu tebessüme tebessümle cevap, sana pişmanlık getirmeye başladı ve sen başkaları arasında kaybolmayı denedin. Eyüp'de inerken hattâ acele ettin, seni gözden kaybetsin diye, ama o hep senin arkandaydı. Ve tuhaf olan, o hiçbirşey yapmıyor, hiçbirşey söylemiyor, yalnız senin peşinden geliyordu. Seni izleyip caminin avlusuna girdi, ve orası kalabalık olduğu için, düşündün ki ondan burda kurtulursun, ve gerçekten de onu biran görmeyince cami avlusundan dışarı çıkıp kahveye giden yola koyuldun, çünkü istediğin de buydu aslında.

Selvilerin ve mezar taşlarının önünden geçtin, oldukça hızlı yokuşu çıktın, ama başını çevirince onun yine arkanda olduğunu gördün. Tabii sandın ki bir yerde o sana yetişecek ve konuşmaya başlayacak. Ama yukarda bile senin yanına değil, epey uzakta bir masaya oturdu. Sen sınırlanmaya başladın, ve o güzelim manzara sana zehir oldu. O sıra bir hata işledin. Birden ayağa fırladın, parayı masaya bıraktın ve alabildiğine hızla aşağıya gittin. Ama vapur olmadığından ve askerın şimdi görmesen de yine arkanda peydah olacağından korktuğun için surlar yönüne yürümeye devam ettin. Gittin, gittin, çoktan arkanda olduğunu bildiğin halde dönüp hiç bakmadın. Tekfur-Saray'a, Porphyrogenetos'un sarayına kadar sürdü bu. Ve sen yıkık duvarların önünde durup nihayet

dönüp baktığında, o seni geçecek gibiydi. Ferahlar gibi oldun, ve onunla konuşup ne istediğini sormaya niyet ettin. Ama o yanındayken, bu hallerde yapılabilecek en aptalca işi yaptın, onun önünden koşup harabelere daldın.

Harabelere mi ?

Orası karanlık olduğu için ve pek gelen giden olmadığı için.

Blachern'ler Sarayı değil miydi ?

Tekfur Sarayıydı. Ama sonra başka türlü düşündün.

Orda başka ne düşünebilirdim ki ?

Bağırmadın bile. Ve tekrar dışarı çıktığınızda güldün bile, uzun uzun ve yüksek sesle. Sonra tesadüfen bir dondurmacı geldi, arabasıyla, ki bu ender bir olaydır, ve siz kendinize dondurma aldınız.

Elim mosmordu, Turgut nihayet bıraktığında, ve normal rengini alması için oğuşturmam gerekti. Ayağa kalktık, Turgut parayı Haluk Amcanın önlüğünün cebine koydu, sonra Aksaray'a doğru geri gittik.

İsterdim ki bu askerin kim olduğunu bileyim ve gıdıp hakkımı arayabileyim.

O gerçek bir asker değil, yani meslekten subay değil, askerliğini yapmakta olan bir avukat. İşte şurdaki, ve Turgut, yanında durduğumuz evin üst katını gösterdi. Giriş kapısında Dr. Karakulak yazılı bir levha asılıydı. Bu anda ilk kattan bir pencere açıldı ve kemik gözlüklü, beyaz elbiseli bir adam aşağıya, caddeye doğru baktı. Ben başımı kaldırıp onu selâmlamaya kalkmadan Turgut yine beni bileğimden yakaladı ve sürükledi.

Çok olurdu, niyetim yokken yürümeye başlar ve sıcakta oldukça uzun mesafeler kat ederdim, ta az önce aklıma esen bir yere kadar. Bu gezinti sırasında çok dikkatli olduğumu söyleyemem. Bazen bir yere hangi sokaklardan geçerek vardığımı, hangi caddeleri geçtiğimi ya da bu arada özel bir şey farketdiğimi kendim de tam bilmez-

dim. Daha çok şöyle birşey söz konusuysaydı Yürümek, rüyamsı durumlara yükselen bir çeşit düşünme sağlıyordu. Çoğu zaman gerçekte kendi kendime konuşuyor olmadan, bir şeyi yüksek sesle söylediğim olurdu, tabii sesimden kendim ürker ve çevreme tekrar tekrar bakınırdım. Belli bir camının, bir binanın ya da bildiğim bir çay bahçesinin önüne geldim mi, buraya beni çeken şeyin ne olduğunu çıkarmaya çalışırdım. Çoğu zaman küçük şeylerdi bunlar, meselâ bir cümle kapısının kavis biçimi, ya da belli bir yandan ışığın bir pencereden nasıl girdiği.

Çoğu zaman da ancak günler sonra aklıma gelirdi, o gördüğüm yerin, benim okuduğum şeyle ilgili olduğu. Sonunda şu oldu, bu gezileri ben birer işaret olarak yormaya başladım, öyle ki bir kitapta hemen o yerin adıyla ya da özelliğiyle ilgili birşeylere raslamayı bekler oldum. Belki de durum şuydu, bir adı, eğer onunla örtüşen şeyi az önce gördümse, öyle kolayca okuyup geçmiyordum. Zeki Bey adını daha önce duyduğumu pek hatırlamıyordum, oysa mutlaka edebî dergilerde ve antolojilerde geçmişti. Sonra biri ona dikkatimi çekince adına sık sık raslar oldum.

Sevin, telâffuzumu düzeltmek için, ya da yanlış kullandığım için dikkatimi belli bir kelimeye çekince bunun çok sık olduğu duygusuna kapılıyordum. Başkalarının konuşmalarında kulağıma çalınıyordu sanki, haberlerde raslıyordum ve Turgut'un bolca kullandığını düşünüyordum. Gittiğim yerde çoğunlukla bir süre kalır, neler varsa görür ve yalnızca bir bardak çay içerdim. Bu sırada hiçbir zaman amaçsız dolaşıp durduğum duygusuna kapılmazdım. Üstelik birden duraklayıp yolumu değiştirdiğim nadir olurdu. Bazen öyle uzaklara gitmiş olurum ki yürüyerek dönüşü göze alamaz, dolmuş ya da otobüsle eve gitmek zorunda kalırdım.

Uzun bir gezinti yapmışsam, Sevin çoğunlukla bunu farkedirdi halimden, o zaman yorgun olurum, ama öyle de keyifli ki ona bir sürü hikâye anlatırdım. O ruh hali

İçindeyken bana kitaplarıyla gelip ders çalışmak istemesini de hoş karşıladım.

Sûheylâ'yı hemen ziyaret etmeye ıylce kararlıydım, şu anlatacağım durumlara bir daha düşmemek için; Aya-sofya'dan Sultan Ahmet Camii'ne giden yoldaydı. Bir gurup kız bana doğru geliyordu. Sıcağa rağmen kol kolaydılar, ya da elele. Onlara yol açmak için kenara çekildiğimde elimden çantam düştü. Eğildim, bu sırada bir kıza çarptım ve özür diledim. O anda birden bu kızın Sûheylâ olduğu duygusuna kapıldım. Yüzü bana öyle tanıdık geldi ki gittikçe daha emin oldum ve onunla konuşsam mı diye düşünürken, kızlardan birinin ona adıyla seslendiğini duydum sanki. Peşlerinden gittim, bir kez daha özür diledim ve kıza Sûheylâ olup olmadığını sordum. Güldü ve adının Leylâ olduğunu söyledi, ama Sûheylâ diye birini tanıyormuş. Ben sorumu açıklamaya çalıştım, ama pek beceremedim. Sûheylâ'nın soyadının ne olduğunu bilmek istedi, ama ben hatırlayamadım Sûheylâ'nın soyadını, kendime çok kızdım. Durum çok tuhaf olmaya başlamıştı, ben elimden geldiğince nazık gülümsedim. Aklıma geldi, yanımda Sûheylâ'nın resmi vardı. Leylâ'ya gösterdim, sonra geri verdi, Kızlar Leylâ ile Sûheylâ'nın arasında en ufak bir benzerlik bulamamışlardı, ve Leylâ bu Sûheylâ'nın kendi tanıdığı Sûheylâ'ya da benzemediğini söyledi. Aysel Nur'a benziyormuş. O kim, diye sordum, ve şu anda Beyoğlunda iki film gösterildiğini, Aysel Nur'un onlarda baş rolü oynadığını öğrendim.

Yeşil gözleri var ve ağzı... Kıkırdıyorlardı.

Nerdeyse Zeki Müren gibi ünlüdür. Bakışlarından farkettim ki benim Zeki Müren'i bile tanımadığımdan korkuyorlardı. Ama durum hiç de öyle değildi, onlara Zeki Müren'i sahnede bile gördüğümü söyledim. O zaman rahatladılar.

Leylâ bana Sûheylâ'nın nerede oturduğunu bilip bil-

mediğimi sordu. Hayır, dedim, kendimi daha gülünç hale sokmamak için.

O zaman onu bulmak güç olacak, şehir büyük.

Çok büyük. Ben büyüklüğü bir el hareketiyle vurguladım, ve onlar yine rahatlamış göründüler.

Sonra korkudan ayrıldım yanlarından, ya sormaya başlasalar, resmi nerden aldım, nasıl oluyor da nerde oturduğunu, soyadını bile bilmezken onu görmek istiyorum ? Oysa uzunca bir sohbe hazırlanmışlardı ve gözlemlerini bana dikmiş çevremde birbirine yaslanarak duruyorlardı. anlatacağım hikâyenin bekleyişi içinde. Giderken bana şans dilediler ve dediler ki sabırlı olmayı bilirsen Süheylâ'yı da bulabilirsin. Hiç akla hayale sığmaz olaylar duyuyor insan. Tekrar tekrar yüzümü dönüp el salladım onlara. Sonra aklıma geldi, Süheylâ en az beş yaş büyüktür şimdi, sonra Beyoğlu'na geçmek istedim. Aysel Nur Filmlerinden birini görmek için, ama çok geç olmuştu. Ancak karanlık basdıktan sonra eve dönecektim.

Eski metinleri okumak hâlâ zor geliyordu bana. Farsça ve Arapça kökenli kelimeler, onlara kendi dilinden bakmadıkça bana ne türetililebilir ne birleştirilebilir görünüyordu. Mû hecesiyle başlayan kelimelerin fişlerini göz hizasına asarak kendime bir öğrenme tuzağı kurdum. Ama kısa bir zaman sonra bu fişleri görmez oldum, ya da Sevim onları ayak altında olmasın diye temizlemişti. Şimdi yabancı dilden gelme kelimeler yerine yeni türetilmiş kelimeler kullanılıyor, bunların nerden türetildiği anlaşılıyor, ama henüz bir anlam yükleri yok ve hattâ benim için ecza gibiler, oysa onları Sevim veya Turgut'dan daha çabuk ve daha az kusurlu kullanıyordum. Her gün yeni oluşan bu kelimelerin yer ve kullanım değerlerine karşı duyarlı bir duygu geliştiremeyecektim asla. Yeni kelimelerin yanına eskilerini yazmam da pek

yararlı olmuyordu, örtüşme hiçbir zaman yüzdeyüz değildi.

Bazen bütün ciddiyetimle soruyordum kendi kendime, bütün bu işlere ne diye kalkmıştım, aynı zahmetle bambaşka birşeyler başaramaz mıydım sanki ?

Bir dilin nasıl değişmekte olduğunu seyrediyordum, ama ona ayak uydurmak denemesi, yenilgiden başka birşey getirmiyordu. Öğrenmiş olduğum şeyleri unutuyordum ve unutmuş olduklarımı öğreniyordum.

Bir dilde meramını anlatmakla iş bitseydi. Ama asıl olan benim araştırmamdı, amaç ve herkese yeterli açıklama oydu. Araştırmamdan uzun uzun söz edebiliyordum, beni dinliyorlardı, yol gösteriyorlar ya da birşeylerden beni korkutuyorlardı, bana kaynak gösteriyorlar, "ilerlememi" sağlayacağına inandıkları kitaplar armağan ediyorlardı. Bu konuyu açmam yetiyordu, ve hiç ilgisi olmayanlar bile birşeyler buluyordu. Hattâ Turgut bile bana zaman zaman soruyordu, neler "çıkacağını" artık biliyor muyum diye. Ciddi ciddi çalışacakmış gibi davranıyordum, çoğu zaman da sırf Sevim'i rahatlatmak için. Akşamları kitaplarımı bahçeye çıkarken yanıma alıyordum ve kötü ışığa rağmen okumaya çalışıyordum, ama Sevim'in, her türlü paraziti önleme konusundaki pek açık çabası, dikkatimi toplamama engel oluyordu. En iyisi yolda oluyordu. O zaman bir dizi cümle geliyordu aklıma, ama bunları kağıda dökmek için oturur oturmaz hepsi öyle sudan görünüyordu ki bunlardan başlamaya bile cesaret edemiyordum. Bu ise beni onlardan söz etmekten alıkoymuyordu, sanki gerçekten bir yol çizmiştim ve bundan sonra da vargücümle bu yolu izleyecektim. Ve aferin alıyordum bu yüzden.

Evi hemen bulmuştum. Engin Bey beni bahçe kapısında bekliyordu. Ev biraz fazla küçük, diyordu, kadınlar da oğlanın uyanmasını bekliyorlarmış. Yani bence sakıncası yoksa dışarda kalabilirmişiz. Ve çalıların

arasından bakarsam denizi görebilirmişim.

Beni iskeleden getiren dolmuşta, durmadan yelpazelenen ve oysa gittikçe daha çok terleyen iki şişko kadının arasında oturmıştım, bu yüzden dışarda böyle sere serpe oturmaktan hoşlandım.

Bana bu arada yalnızca bir bardak ayran verebileceğini söyledi Engin Bey ve ayaklarının ucuna basa basa eve girdi.

Hasır bir bahçe sandalyesinde otuyordum; tuz ve sarmısak katılmış, sulandırılmış yoğurdun beklentisiyle gözlerimi kapadım.

Engin Bey elinde bir sürahi ve iki bardakla döndü. Birinin içindeki miktarı ölçerek ötekini doldurmasından belliydi ki bu işte temrinli değildi.

Biz hep dışarda otururuz, özellikle yemekte; bu, çocuk için yararlı bir şey. Engin Bey de oturmıştu şimdi ve şehirdeki evden söz ediyordu, yalnız kışları kullanılan, gerçi daha geniş ama çok daha az hoş olan evden.

Birden öyle bir yorgunluk bastırdı ki beni, Engin Bey'in yüzü sanki birbirinden bağımsız şeyler halinde havada uçuşan parçalara bölündü ve ben, aynı sınıftaki gibi tepki gösteriyordum, yani Engin Bey'e bakarken bir yandan da o tek başına konuşsun ve ben yalnızca arada bir başımla onaylayayım istiyordum. Sanki gözlerim açık uyuyordum, Engin Bey'in sesi de bir optik etkiye dönüşüyor, yüzünün çevresinde âdetâ küçük daireler biçiminde hareket ediyordu.

Engin Bey'i tekrar olağan tarzda algılamaya başladığımda, uzun sürmüş bir taşkesme halinden uyanma duygusunu yaşadım. Bu hiç olamazdı, çünkü ne gün ışığı, ne de çevremdeki birşey değişmişti.

İşte karım geliyor. Engin Bey başıyla işaret etti, evden çıkıp bize doğru gelen Tatar Kadını, ve ben sandım ki o anda belli bir çağrışım olacak kafamda, ama olmadı, ta ki ona elimi uzaup bu arada Engin Bey'in bana

anlatmış olması gereken şeylerin bir bölümünü hatırlayınca kadar. Tam emin değildim, acaba bunları bana gerçekten anlatmış mıydı, yoksa yarı uykuda onun cümlelerinden parçaları ben uydururarak hiç konuşulmayan şeylerle tamamlamış mıydim. Engin Bey bir süre Viyana'da okumuş, temelli bu şehre yerleşmeden önce, ve sanırım o zamanlar "rüya gibi güzel bir göz doktoruyla" evliymiş, bu tabiri kendisi kullanmıştı kesin, ama şimdiki karısının yanı bu Tatar Kadının bundan haberi yoktu ve olmamalıydı da.

Tatar yanıma oturdı ve ancak şimdi gelebildiği için özür diledi, ama benim gelişimi hiç duymamış. Hemen ardından siyah şalvarlı yaşlı bir kadın, oğlan çocukla birlikte geldi, çocuk, anında masanın altına oturdu. Tatar Kadın yüksek sesle konuşmaya başladı onunla, kadınların yalnızca çocuklarıyla konuşurken kullandıkları ses tonuyla. Kuş sesini hatırlatıyordu, belli hecelerin sürekli tekrarından mıdır ne? Ve çocuk, ona kumanda etmek isteyen bu tona karşı koymak kendisine zor geliyor gibi görünüyordu ve annesi ona doğru eğildiğinde başını çeviriyor ve iki eliyle kulaklarını tıkıyordu.

Çay içtik ve peynirli maydonozlu börek yedik. Yaşlı kadın bir süre sonra çocukla sahile indi. Tatar Kadın onu bahçe kapısına kadar geçirdi ve geri döndü. Çocuk bu saatlerde deniz kıyısına gitmeye alışkın. Öyle çok yakıcı olmuyor güneş bu saatte ve o, başka çocuklarla birarada oluyor.

Sahilden gelen sesler artmıştı ve kadınların, çocuk bağrıışlarıyla bile bastırılamiyan, yüksek sesli cıvıldaşan sesleri egemendi.

Araştırmamdan söz etmeye başladık ve Engin Bey, benim bugün Bektaşî Tarikatı içindeki Şaman öğeleri ve Alevilerin ona yakın Zaviyeleri hakkında daha çok şey biliniyorsa da mutlaka adını geçirmem gereken birkaç kitabın başlığını yazmayı vaadetti.

Öte yandan, edebiyatlarına gelince, şüphesiz gözüme çarpmış olmalıymış ki bu, birçok yeni gelişimi etkilemişse benzermiş. Öyle görünüyor ki üçüncü dönemin çoğu şairi onu tek geçerli gelenek olarak sayarlar.

Millî gelenek olarak, yani tabii eğer bizim konumuzda böyle birşey varsa. Engin Bey çayın son yudumuyla bir hap attı.

Bizim dilimiz öyle değişti ki nerdeyse hiçkimse kendi yaşından eski bir şeyleri okuyamıyor. Sürekli eski şeyler için yeni kelimeler bulma peşindeyiz, oysa çoğu durumlarda ise yeni kelimeler eskilerden daha eski. Ama kulağa başka türlü geliyor bunlar, o yüzden âdetâ, ve âdetâ yeni oldukları sürece işe yarıyorlar. Bütün mesele sürekli bir kelime değişimi, yerlerinde bir değişme olmaksızın.

Engin Bey yüzüme baktı, sanki birşey eklememi bekler gibi, ama ben tepki göstermedim. Bir süre sonra bana, bir kadeh likör ister miyım diye sordu. Ben Tatar Kadına baktım, açık seçik evet diyordu başıyla, ve Engin Bey sendeleyerek kalkıp eve gitti. Tatar hemen bana eğildi. Kadıncık Ana'nın oğulları meselesini anlatayım mı size?

Ve başladı anlatmaya: Bektaşî Tarikatının kurucusu Hacı Bektaş Veli, bir gün eve gelmiş ve aptest alıyormuş. O sırada burnu kanamış. Yanında ayakta duran ve su kabını bekleyen Kadıncık Ana'ya demiş ki, benim kanımı ayak değmeyen bir yere götür ! Kadıncık Ana çok düşünmemiş ve Hazretin burnundan akan kanı içmiş. Hazret bunu görünce Kadıncık Ana'ya, kendisinden üç oğlu olacağını söylemiş ve onlara ne isim vereceğini, ilerde hangi işlerde çalışacaklarını haber vermiş. Ve öyle de olmuş. Oğullar, bel oğlu değil yol oğludur, ruhtan türemiş.

Engin Bey muz likörü dolu vazo bıçtımında bir şişeyle döndü, ve biz Tatar kadehlerimizi doldurduktan sonra şehrin şerefine, onun eski dervişlerinin şerefine içtik.

Bazen düşünüyordum ki ben Aksu'yu sırf Sevim ve Turgut'un yanında, onların karşı kutbu olsun diye bulmuştum. Sık sık ondan söz ettiğimiz halde benim ne zaman Aksu'yla birlikte olduğumu bilmiyorlar sanıyordum.

Aksu'yla tanışmadan önce, bir kere görmüştüm onu. Üsküdar'daydı, at arabalarının bir durağında, ve o bir koşum atının yanında durmuş, hayvanın başını kucaklamıştı. Dikkatimi çekti, çünkü şehirde henüz hiç kimseyi bir atı okşarken bile görmemiştim. Sonra onu ne yaşına ne de esmer yüz tonuna uymayan kır saçlarından yine tanıdım. O da benim eve dönüşümden daha geçe pek kalmıyordu, ve öyle de olsa, o zaman Sevim'e Konsolosluktan birine davetli olduğumu söylüyordum. Sonra sahil boyunca gidiyor, Boğaz'daki lokantalardan birinde akşam yemeği yiyorduk. Ve sonra Aksu beni eve getirince ondan arabayı evin bir parça uzağında durdurmasını rica ediyordum.

Çoğu kez konuşmadan bir arada olurduk. Ta ki ben dayanamayıp birşeylerden anlatmaya başlayana kadar ve bu sırada düşünmeye bile cesaret edemediğim ifadeler çıkardı ağzımdan.

Aksu'nun durup durup anlattığı tek şey, köyde geçirdiği yıllardı ve bunu da ben artık gitmeye hazırlanırken, elbisemi iliklerken ya da taranırken yapardı. O zaman banyonun kapısında durur, sırtını ya da ellerini dayar ve insanın imkânlarının olmadığı yerde birşeyler yapmasının anlamsız olduğunu söylemekle başlardı, çünkü körlükten kimse iyi insan olmamıştır, acıdan bilge olunmadığı gibi ve ağıtla ecele daha iyi ölü sunulmamıştır. Çoğu köylerde doktor bulunmadığını bildiği için köye gitmiş. Ama en gerekli şey bile eksikmiş ve o, şarlatanların yaptığından fazlasını yapamamış, tersine halk yine şarlatanlara gitmiş. Tabii suç onun kendinde de varmış, insanlara nasıl davranılacağını bilmiyormuş. Ve sözün burasına geldi mi ayrıntıya da girerdi. Nerede oturduğunu, ne yediğini anlatırdı ve halkın ne dediğini

ona ne şikayetle geldiğini... Çoğu zaman onu hayvanları için çağırırlarmış ya da gözünü başka bir horozun gagaladığı doğuş horozu getirirlermiş. Özellikle güç mesele, kadınlarmış. Muayene edeceği yeri açmaktan çekinirlermiş. Kendilerini sırf onun gözlerinin gücüne bırakırlarmış, sanki hastalığını teşhis için birisinin yüzüne bakması yetermiş gibi.

Bu sefaletle başa çıkacak halde değilmiş. Pıslığe alışabilirmiş, en azından zamanla, ama sefalete hayır, bununla neyi kastediyor bir bilseydim. Ve sefalete alışmadığına hâlâ alışamamıştı. Bu onu bitiriyordu. İnsanları nerde tedavi ettiğinin aslında pek rolü olmadığı görüşüyle onu suçlayınca, bu mesele o değil, diye karşı çıkardı. Aksu, tutunabildiğim bir daldı. Çok değil, ama sık sık kendimi buna inandırmam yetiyordu. Ona ne zaman ve nerde ulaşabileceğimi biliyordum, ve başıma birşey gelse beni arayacağını da.

Turgut'la banyo kapısında çarpıştık, ve ben ona şişe gibi başı olduğunu söyledim, bir Mevlevî Takkesi gibi sivri, âdetâ su kabağı kafa, alnı tahta gibi düpedüz, tilki suratta baykuş gözlü, kulakları çocuk pabucu gibi. Burnu ham bir üzüm gibi kırmızı ve Mora patlıcanı gibi kocaman. Burun deliklerine üç parmağını birden sokabilir, dudakları ise deve dudağı gibi kabarık, sonra ağzına bütün bir somun sigar, yalnız parmakları değil, onlar da Langa hıyarını andırır. Allah'ın onu bir insan niyetine yarattığı çok şüpheli, ve öyle de olsa, Evliya Çelebi gelse tam anlatamaz onu. Ve eğer beni derhal bırakmazsa öyle bir çareye baş vuracağım ki hayali almaz.

Nasıl bir çareymiş o ? Turgut beni hâlâ kollarımdan tutuyordu ve ıslak kafasını sallıyordu, damlaları üstüme sıçratarak. Ben teslim olmak istemiyordum, ama yakalayışını gevşetinceye kadar tehdit etmeye devam ediyordum. Parmakları kollarımda ız bırakmıştı. Yüksek sesle suçladım onu bu yüzden. İkimizin de kalbi gümür güm-

bür atıyordu, ama sonra Sevim kahvaltılıklarla ordan geçti ve bizi acele etmeye zorladı.

Ayrıldık ve ben arkamdan banyo kapısını kilitledim.

Kahvaltıyı her zamanki gibi bahçede yaptık. Sofranın ortasında zeytin kâsesi vardı, ve ne zaman ben çatala birini yakalamak istesem, Turgut kendi çatalıyla davranıyordu, sonunda kâsedeki zeytinler masanın üzerine saçıldı, ordan da yere. Sevim bir süre bizi seyretti, ama sonra öskelendi ve kâseyi kendi önüne çekti.

Onu yatıştırmak için dedim ki, bu gece tuhaf bir rüya gördüm. sonradan bir kere daha uykuya daldığım halde, iyice hatırlıyorum. Nasıl bir rüyaydı ? Sevim zeytin kâsesini yine sofraya koydu.

Birden acıkmışım. Yedikule'de bir lokantaya gittim. Ama bir masaya oturmak istediğimde garson gelip benden çıkmamı istiyor, her yer ayırılmışmış. Bir ziyafet varmış, yalnız davetliler katılabılırmış. Ben gider gibi yapıyorum, ama lokantayı terketmiyorum, vitrinin arkasına saklanıyorum. Sonra bir davulcuyla bir zurnacı geliyor, arkalarında da bayramlıklarını giymiş insanlar, o zaman anlıyorum ki bu bir düğün ziyafeti. Sonunda masanın baş tarafına oturan bir çift geliyor. Gelin ve damat iyice örtülü, öyle ki yüzlerini hiç tanıyamıyorum. Ama sonra eğilip masanın altına bakıyorum, ve pabuçlarınızdan sizleri tanıyorum. Beni çağırmaşınıza çok kızdım.

Ben gülmeye başladım, ama Sevim ve Turgut bana şaşkın şaşkın baktılar. Sevim, benim deli olduğumu söyledi. Salt böyle bir rüya görmem bile çok şey ifade ediyormuş.

Nasıl bir tepki beklemiştim, kendim de bilmiyordum, ve dedim ki benim elimde birşey yok, neler görmüyorum rüyamda neler, ama bundan sonra anlatmam tabii.

En iyisi bu olur, dedi Sevim. Aslında insan rüyaların-

dan sorumludur. Besbelli, ben rüyayı anlatırken nasıl herşeyleri anlattığımdan hiç haberim yoktu.

O zaman söylemekten başka çarem kalmadı: Ben bunu çok iyi biliyordum ve benin için hiç önemli değildi,

Alışılmamış bir nem vardı havada ve gök yüzü, bulutlaşamayan kalın bir sis tabakasıyla örtülüydü. Boğaz'dan da yalnızca buhar yükseliyordu, hiç esinti yoktu ve paslı demir, balık, gemilerin makına yağı hiçbir zaman olmadığı gibi fena kokuyordu. Galataya çıkan taş merdivenlerden sık sık çıkardım, iyice tere bulanmayayım diye gittikçe yavaşlardım. Bu semt öyle unutulmaz bir çirkinlikte ve sefaleti öyle besbelli ki beni korkutur. Evlerin nefesi iki yanımdan yalıyordu beni, ve kulağıma bölük parça cümleler çarpıyordu, kah Rumca kah Ermenice ve İspanyolcaydılar bence.

İlerleyebilmek bile büyük çaba gerektiriyordu, sanki yürümek emri ayaklarıma dışardan gelecekti. Başımı kaldırdığımda birden Galata Kulesini evlerin çatılarından birinden yükselir görürdüm, bir adım sonra yine kaybolurdu. Turgut'a şehirde gittikçe sık rastlar oldum. Ya da o mu bana rastlıyordu ? Bana öyle geliyordu ki galiba hep gizlice beni izliyordu, sonra da karşıma çıktığı herhangi bir caddede rahatça davranıyor, benim şaşmakla kalmayıp nerdeyse korktuğuma seviniyordu. Sonra bir parça birlikte yürüyorduk ve o burda Galata'da ne aradığını soruyordu, ben de ona aynı soruyu soruyordum, ama bu onu utandırmıyordu. Onun bir arkadaşı, daha doğrusu birçok arkadaşı vardı burada oturan ve onunla aynı sınava hazırlanan. Bazen hep birlikte bir bardak çay içerdik, ama hemen ayrılırdık ve ben Topkapı tarafına girerdim, bu yolda bir adama rastlardım, ters çevrilmiş bir sandığın yanında otururdu, sandığın üstünde yavaş yavaş ertyen bir buz parçası bulunurdu, ve buzun üzerinde de yeşil yapraklar, onların üstünde bademler. Adamın el hareketlerinde insanı çağıran birşey vardı sanki, ve ben canım çekmediği halde bu bademler-

den birazcık satın alırdım, sonra onları bir çocuğa verirdim o da elinden düşürür ve korkup kaçardı. Veya Ankara Caddesinde bir kitapçı dükkanına gıderdın, kitapların birini alır öbürünü bırakırdım, bu sırada ellerim tozlandıkça tozlanırdı, ta ki kitapçı benimle konuşmaya başlayana kadar. Nereden geldiğimi, hangi kitabı aradığımı, bu dili niçin konuştuğumu, şuna ya da buna Almanca dersi vermek isteyip istemediğimi, ve kendime mevcut olmayan kitapları ona sormaktan başka türlü yardım edip edemeyeceğini tam olarak bilmek isterdi.

Merdiven sahanlığı karanlıktı ve ben arkamdan 'her katta kapıların nasıl dikkatle açılıp sonra kapandığını duyuyordum, sanki biri emin olmak istiyordu, sözleşilen saatte geldim mi. Üç kez çaldım kapıyı, eşige basmaya çekinerek.

Aksu karşıma çıktı, sağ eli göğsünde, baş parmağı yukarı kalkık. Ben de sağ elimi göğsüme koyardım ve karşı karşıya gelince, baş parmaklarımız birbirine değerdı. Sonra birbirimizi yanaktan öperdik ve selâmlaşma kalıbını söyledik. Ben banyoya girerdim. Merdiven aralığında hava öyle sıcaktı ki dizlerimin içinde ter damlaları toplanmıştı ve her adımda bacaklarımdan akıyordu.

Aynaya baktım, işaret parmağımı nemlenen gözkağma dokundurdum, sonra gözlerime, burnuma ve ağzımın ucuna getirdim parmağımı. Böylece bir ayın, bir lam ve bir ye meydana çıktı.

Tuttum aynayı yüzüme

Ben değil, Alı göründü gözüme

Hu Alı, hu! Hu şahm hu!

Aksu mutfağa girmişti ve ben onun buz dolabını nasıl açtığını, buzluğ lavaboya doğru nasıl vurduğunu duyuyordum. Suyun basıncı azdı, ve duştan incecik akıyordu, ve ılık. Sonra tamamen kesilirdi ve ben banyo kapısında asılı olan "kaftan"lardan birini geçirdim üstüme. İpektendi, serindi. Aksu masaya rakı, su ve buz par-

çaları koymuştu. Yanında ucu kalkık bir kaşık vardı. Bardağıma doldurdu, sonra kaşıkla buz kâsesine el attı.

Kaç tane ?

Üç : Allah, Muhammed ve Ali'dir üç.

Ya da dört : Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin'dir dört.

Beş Muhammed, Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin'dir beş.

Ya da altı : Allah, Muhammed, Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin'dir altı.

Ya da bir bal peteği ve bir devriştir.

Allah ise hilâle lâledir ve Adem'le Havva altmışaltıdır. Oysa Kuran, altıbinaltıyüzaltmışaltı ayettir.

Muhammed, Ali'ye yedi özellik vermiştir.

Yedi tane rütbe sahibi vardır, pîr, rehber, mürşit, iki musahip ve iki eş.

Güneş sekiz dönemde yaratılmıştır.

Dokuz da aynı kutsallıktadır.

Onikiye gelince, on iki imam vardır.

Sudan bembeyaz olmuştu rakı. Muhammed de aktır, tarikat yeşil ve Ali kızıl ve Fatma kara ve Hasan sarı ve Hüseyin pembe.

İçiyorduk ve ben koltuğa yaslanmıştım. Aksu jaluzileri indirmişti, yalnız caddeden arada bir gürültü geliyordu yukarıya. Loşluk serinliği çağrıştırmakla aldatıyordu.

Hiç kıpırdamadan öylece oturduk orda. Ben karşımdaki duvara diktim gözlerimi ve baktıkça şüphem kalmıyordu ki duvarda sonradan üstü badanayla örtülmüş yazılar vardı. Önce bana sanki sadece duvarda çizgiler, çatlaklar oluşmuş gibi geldi, sonra ancak hayal meyal ayırdedebilecek tek tek harfler görüyorum sandım. Dikkatle baktığımda izleri yine siliniyordu. Aksu'ya sormak istemiyordum. Söze döküldüğü anda gülünç gelecekti bu soru bana.

Aksu hâlâ hareketsiz oturuyordu yerinde. Bardağını elinde tutuyordu ve içindeki buz erimişti, o da gözlerini duvara dikmişti, ama orda birşeyler görüyor gibi değil.

Öyle dalmıştım ki Aksu'nun dokunuşundan ürktüm, ve o elini geri çekti.

Uyudun ?

Başımla hayır dedim ve anlatmaya başladım. Ben Galata Köprüsünde giderken, köprünün ortasında, bir adamın çevresine toplanmış bir kalabalık gördüm, adam parmaklığa dayanmış saz çalıyordu. Ege milli kıyafeti vardı üzerinde, ama bu kıyafet bir folklor grubunun gardrobundan çıkma gibiydi. Türkü okuyor ve şarkı sözleri satıyordu. Sesi güzeldi. Hep, bir türküyü söyleyip bitirdiğinde, eline birkaç broşür alıyor, bunlarla biraz yelpazeleniyor ve çevresindekilere uzatıyordu. Ben de kendime aldım bir tane. Kitapçığı cebimden çıkarıp Aksu'ya verdim. Karıştırdı ve birkaç metni okudu. Kuzulardan, çobanlardan, sevenlerden, sevgililerden, vadedilerden, dağlardan, nehirlerden ve ölümden söz ediyorlardı.

Gözümün önüne getirmeyi deniyordum; Aksu, havlayan köpekler arasında, alışılmış gıysiler içinde, tozdan beyazlaşmış köy yolunda, nasıl yürürdü; başkalarını, ona inandıkları taktirde tedavi edebilecek biri olarak. Onu huni biçiminde bir hoparlörle köy meydanında durmuş, halka gelişini ilân ederken görüyordum. Önünde bir tabla var, seyyar satıcılar gibi, ve üstünde tozlar, damlalar melhemler, gözalcı albenili şişe ve kutularda. Ve ahalî onu bir süre güneş altında yalnız beklettikten sonra, yavaş yavaş yaklaşıp çevresinde bir halka oluşturuyor ve bu halkadan da ard arda, bir derdi olan birini öne itip elinden ne gelirse yapmasını istiyorlar. Onu son derece dikkatle izleyip hareketlerini taklit ediyorlar, ve kesilecek birşeyi olanı sımsıkı tutuyorlar ve sonra bağırarak, çok bağırarak olursa doktora bakıyorlar, önce düşmanca, sonra tehditkâr. Ve ona filan-

canın tedavi ederken daha az can acıttığını söylüyorlar. Ama Aksu devam ediyor, ne yapabildiğini göstermek için işini sonuna kadar sürdürüyor. Ahali ona sokuldukça sokuluyor, ve belli bir zaman sonra onu yakalayıp şimdi aynı şeyi ona yapacaklarını söylüyorlar, eğer bağırmasan dayanabilirse ona güveneceklermiş. elinden bıçağı alıyor ve vücudunda bir yeri soyuyorlar, ve toplananların en yaşlısı, eli titremeden ondan bir parça kesecektir, göze göz, dişe diş. Ama Aksu aynı şekilde bağıracaktır, daha öncekiler gibi, ve onlar onun tablasını alıp kendi kendilerini tedavi edeceklerini onun bu işi hiç beceremediğini söylüyorlar. Sonra onu yine güneş altında yalnız başına bırakıp evlerine çekiliyorlar.

Hava öyle sıcaktı ki Aksu'ya dokunmaya çekiniyordum. Kaftanı çıkardım, ters yüz ettim ve serin yüzünü geçirdim üstüme.

Aksu şu anda bir şarkı mısrası okuyordu, içinde Zümrüd-ü Anka geçiyor.

Kimdir bu ?

Bir efsane kuşu, ismi var ama cismı yoktur.

Simurg gibi mi ?

Benzer, ama başka türlü tasvir edilir.

Nasıl ?

Aksu benim oturduğum koltuğa koluyla yaslandı. O cismını otuz kuştan almıştır.

Sık sık yüzmeye gitmek isterdim, ama plajların çoğu öyle uzaktı ki otobüse binmeye üşeniyordum, oysa kolay ulaşılabilir olanların hepsi kulüplere ya da cemiyetlere aitti. Hafta sonları Sevim, Turgut ve ben sık sık gezerdik, Boğaz'daki halk plajına gider bütün gün kalırdık orda.

Şehir sularla çevrili ve yerine göre, nerde duruyorsam, ya denizli, ya Boğaz'ı ya da tatlı su kolunu görüyordum. Tek rahatlatan şeydi o, ve en çok da onunla bulurdum yönümü. Bunun dışında hatırlamak konusunda dayandığım şeyler vardı, dükkânlar, parklar, camiler,

ilk haftalarda ziyaret ettiğim, ama sonra yollarını unuttuğum yerler. Bazen başıma şu da geliyordu : Yolda şaşkınlıya geçiyordum, başımı kaldırıp bakınıyordum ve fark ediyordum ki buraya ben daha önce de gelmiştim, ama aklımda başka türlü kalmış. Sanki onu bambaşka görmüşüm, sanki görüş açım hep farklı olmuş, ve bu kısmen doğrudur da. çeşitli görüşlerini birbiriyle karşılaştırmaya alışmışım, ne var ki kafamdaki resim silikti ve yeni edindiğim resim onu bastırıyor, en azından düzeltiyordu, ya da şu da başıma geliyordu : Eskisi diyor ve artık kendimi ondan kurtaramaz oluyordum, sonra da ilk izlenimleri düzeltme yeteneğimden kuşkuya düşüyordum. Öyle ileri gitmişim ki o yerlerin fotoğraflarını, okumakta olduğum kitapların içine yerleştiriyordum, sık sık karşıma çıksınlar diye. Ama olsa olsa uyanık hayal gücümdeki ilk izleri silmeye yarıyorlardı, rüyada ise yine ortaya çıkıyorlardı.

Ne zaman Kapalı Çarşıya gider ve Üçüncü Dönem Şairi Ersever'i ziyaret etmek istesem, onun dükkânının bulunduğu sokağa saptıktan sonra belli bir manzara beklerdim hep, bu, karşıma çıkandan farklı olurdu. Dükkânı çıkartamayacak kadar çok değil, ama bir an gözlerini kapayıp hafızadaki imajı yeniden canlandıracak kadar farklı. Ersever ve Ermeni ortağı da, benim ilk kez aklımda kalandan bambaşkaydı. Çoğu zaman Ermeni orda olur, Ersever hiç gelmemiş olurdu, ya da dükkânının üstündeki çatı katında olur, antika alışverişiyle ilgilenmeksiz yazardı. Ama Ersever orda ise, kahve ısmarlardı ve bir süre sohbet ederdik. Yeni kelimelere dikkatimi çekerek, onun şifirlerinde ortaya çıkan ve bana başka birinin açıklayamayacağı şeyler. Ondan çeviri yapacağıma, en azından bunu deneyeceğime söz verirdim. "Yerçekimine Boyun Eğen Karanfil"di ilk cildinin adı ve söyleyişlerinden birkaçını Almanca'ya çevirmemi isterdi, oysa kendisi kelimelerin anlamını açıklar açıklamaz birçoğu bana hemen adı gelirdi.

Son kez yanındayken Ersever bana bir yaprak kâğıt

armağan etti : Üzerinde noktalamasız harflerden bir kuş resmi vardı. Resmin sağ üst köşesinde kuşun kuyruğunun üstünde gerçekçi tarzda yapılmış ve sonraki bir zamanda eklenmiş gibi gelen bir çiçek demeti resmi vardı. Kuş, bir üveyiğe benziyordu ama bu adı taşıyan "Kelle ve Dimne"nin üçüncü cildiyle bunun arasında bir ilişki olduğu kesin değildi.

Kuşların resmini yapmışlar en çok, ve bu resimler camilere kadar girmiş. Bazen bunlar insan başlı ve çiçek gözlüdür. Derler ki kuşların da tarikatı varmış, Hz. Süleyman kurmuş onu. Yılda bir kuşlar arasında dervişler tekkelerinde toplanır, bir hafta boyunca yer içer ve sohbet ederlermiş.

Kuşları seviyorlar, ruhu temsil ediyor onlar. Huma kuşunun gölgesi kime değerse, o padişah olumuş. Kuşların hacısı ise leylektir, Mekke'den gelir ve bazen kafasında bir sarık vardır. Turna kuşu, sesini Ali'den almış, ve Hacı Bektaş Veli bir güvercin kılığında gelmiş Anadolu'ya. Horoz, arslanı ve şımşığı defeder, ve bülbül Tanrıyla birleşme özlemi içindedir.

Ersever'in şiirlerinden birinde "Ardıç Kuşu Nağmeleri Sokağı" deyişi geçiyor. Bana o yaprağı armağan ettiğinde sormuştum, kuşlara özel bir ilgisi var mıydı. Demişti ki, kuşlar rahattır, çünkü cenazelere basıp geçmekten pek utanmazlar, toprak da bunlardan oluşuyor.

Ersever'in dükkânında yarım saatten fazla kalmadım pek. Durmadan müşteri gelirdi. Dükkân, Kapalı Çarşıdaki bütün dükkânlar gibi küçük olduğundan, gitmem çoğunlukla bir yer meselesiydi, Ersever daha çok kalmamda ısrar etse bile.

Bebek'te bir sahil kahvesinde buluşmayı kararlaştırmıştık. Çakıtaş döşeli bir tretuvarda tek sıra halinde masalar ve sandalyeler dizilmişti, tretuvarın bir yanından otomobiller, öte yanında ise gemiler geçiyordu. Sevim ve Ayten, ben geldiğimde ordaydılar. Akşama

doğruydu ve sahil yolu, gezmeye çıkmış insanlarla dolup taşıyordu, gülerek, keyifli, sanki evlerinden ilk kez gündüz dışarı çıkmışlar gibi her iki yöne akın akın yürüyorlardı, onlara bisikletlerine binmiş önden giden çocukları eşlik ediyordu, korna sesleri de onların konuşmaları arasında çınılıyordu.

Biz orada, boğazdan gelen yarı serinlikle yerden yükselen yarı hararet ortasında oturuyorduk, ve deniz sularını seyrediyorduk, ışığın su yüzeyine ulaştığı açı daraldıkça daha çok renklerin kaynaştığı denizli.

Sevim, benim daha geç vakitler için, akşam için çok yorgun olacağımı, her an uyuklayacakmış gibi göründüğümü, her halde ayaklarımın yine kabarmış olduğunu söyledi.

Ortalıkta fazla dolaşıp duruyorsun, şehirde görmediğin daha ne olabilir ki ? Mevsimi değil gezmenin.

Ve Ayten. Sana demir pabuçlar ve demir âsâ gerek. Belki de bir eşek ve uzun saplı bir şemsiye. Gökyüzü bakırdan ve şakıyor... Gülüşüler, sırtımı sıvazladılar ve şamfıstığı tabağını önüme sürdüler.

Sanki denizin hareketi onların konuşma tarzına etki etmişti. Ege kıyılarında birlikte geçirdikleri geçen tatilden söz ettiler. Denizden nerdeyse elli metre uzaklıkta, büyük, serin bir odalı çok temiz bir evde oturmuşlar. Sabahları uzun süre yataktan çıkmamışlar, sonra Ayten'in kardeşi Orhan'la kayalara açılmışlar, mürekkep balığı ve deniz yıldızı çıkarmak için. Gün boyu yalnız meyva ve ekmek yemişler, yanlarına kavun almışlar, kayıkta çay yapabilecekleri bir ısırtı ocağı varmış. Akşamları lokantaya gidiyorlarmış ve Ramazanda iftar eder gibi yemek yiyorlarmış, ve bir keresinde balıkçılarla çıkmışlar, ağların nasıl toplanıp yine nasıl serildiğini görmüşler. Sonra balıkçılar bir masal anlatmış, radyo iyi işlemediği için, hattâ Yunan karasularına bir parça girmişler, ışiksiz ve motorsuz ve ancak ortalık tekrar aydınlanınca eve dönmüşler. Sonra da

pencerelerinin önündeki incir ağacında bir akrep olduğunu düşünmüşler ve Orhan ağaca çıkıp sallayarak yere düşürmüş, oysa hiç de akrep değilmiş o, kuru bir çiçekmiş, sabahın gök yüzünde öyle görünmüş. Çiçek önlerine yere düştüğünde öyle bağırılmışlar ki ev sahipleri uyanmış., ama kusura bakmamışlar, zaten az sonra kalacaklarını söylemişler. Birlikte denizkiyısında oldukları tek kez buydu, ve bu kez onlarla birlikte benim de gelmemi istiyorlardı, Ağustosta filan, o zaman tabii daha uzun kalmam gerekecekti.

Güneş, bir bulutun kenarından batmaya başladı, ve arkamda biri "kumbara" sözünü söyledi ve gerçekten de bir kumbaranın deliğinden bir metal para atılıyormuş gibi görünüyordu. Sahil yolunda bir parça yürüdük, sonra saptık ve asfaltlanmış bir yoldan yokuş yukarı çıktık, henüz yeni görünen birkaç apartmana kadar. Bunlardan biri Ayten'in eviydi. Babası ona evin alışı fiyatına yetecek kadar para bırakmıştı.

Ev, her yerde sergilenen mobilyalarla döşenmişti. Yalnız yemek odasında eski usul bir sofra duruyordu, büyük işlemeli bir bakır tepsiden ve açılıp kapanan alçak bir sehpadan yapılmıştı, ve şilteler vardı.

Daha önce sofrayı bezemiş olan Ayten içeriye ekmek, peynir, zeytin ve çeşitli hamur işleri taşıırken, Sevim ve ben yere oturduk.

İçer mısın ?

Kapıda duran ve arkasında birşey saklayan Ayten'e baktım. Ne kastettiğini anlamadım, Sevim ise pencereden dışarı bakıyordu. Ayten, arkasından bir votka şişesi çıkardı ve ben kahkahayla güldüm. Şişeyi sofranın üstüne koydu, hazırlanmış çay bardaklarını kaldırdı ve başka bardaklarla ve ikiye kesilmiş limonlarla geri geldi. Sevim içkileri doldurdu, biz birbirimizle tokuştuk. İlk yudumdan sonra sesli nefes vermek zorunda kaldım, uzun zamandır votka içmemiştim.

Çok zeytin yemelisin, o zaman birşey yapmaz, ve

sırayla bana zeytin uzattılar, sanki kendim alacak durumda değİlmişim gibi. Yesene, ye, yoksa kaldıramazsın.

Votka yüzüme hararet bastırdı ve üst dudağında ter damlacıklarının nasıl oluştuğunu hissettim, ama Ayten'i bir pencere açmaya ikna etmek İmkânsızdı. Duyarlar bizi. İçerken bizi duyacaklar ve sonra pence-reyi kapamayı düşünemeyeceğiz.

Kucaklaşıp birbirimizi bu ziyafetten dolayı karşılıklı kutladık, ve ben bizde topluluk içinde içki içmenin âdet olduğunu anlattım. Onlar, bu işi yıllardan beri, sık sık değİlse bile tam yaptıklarını söylediler, ne de olsa özgürmüşler ve yeterince yetişkinmişler. Ne var ki çok dikkatli olmalıymışlar, kimsenin haberi olmamalıymış. Benden bir dereceye kadar kuşkuları yokmuş.

Ayten, komşular farketmeden, birkaç hafta içinde şişeleri ardarda nasıl eve getirdiğini anlattı. Her şeyeyi başka dükkândan, çoğunlukla Galata'da, satın almış ve kendisini tanıyan biri tarafından görülmemeye dikkat etmiş. Bunu, gözlerini yaşartan kahkahalar içinde anlattı, ve bu hikâyelerin hepsini bilen Sevim, onu düzeltmek veya bazı şeyleri gizleyeceğini sandığı zaman bazı ayrıntılı tasvirlerle zorlamak için sık sık sözünü kesti.

Ve hikâyeler anlatıldığı zaman, birikisini ben çözmek zorundaydım, meselâ Ayten sonra ne yaptığını sandığımı sorduğunda ve ben onun ne yaptığını sandığımı anlattığımda ve Ayten ve Sevim doğru! ya da yanlış! diye bağınıyorlardı ve benim aynı şekilde, yarı tahmin ederek yarı bir önceki hikâyeye uyarak cevapladığım yeni bi soru soruyorlardı, ve her şişe belli bir şişe olarak önümde durduğundan, gelecek sefere içki sağlama işinde yardım edeceğime söz verdim.

Türkü plakları çaldık ve onlar bana, her iki işaret parmaklarıyla şakırdatarak, avuç içlerini ses aracı olarak kulanıp ölçü ve ritmi gösterdiler, belli başka türlü duyamayacağım inceliklere dikkatimi çektiler. Bu sırada çömelmiş oturuyorlardı, başlarını geriye eğmiş sal-

lanıyorlardı, kollarını açmış birbirlerinin omuzuna dayanmışlardı, ben ayağa kalkarak elime bir mendil almış, erkek oyuncuların gösterişle adımlarını taklit eder gibi yapıyor ve her ikisinin çevresinde sekiz çizercesine dolaşıyordum; bu arada onların altına kağıt paralar yapıştırır gibi yapıyordum. Sonra herşey dağıldı, yerlerde yuvarlandık, kucakladığımız yastıkları ağzımıza tutup güldük, bardaklarımıza uzandık ve içindekileri halının üstüne döktük.

Ayten'le yan yana uzanmıştık, O beni incelemeye başladı. Bunları kazımalısın. Banyoya gel, biz de bizimkileri kazıyacağız. Çok kolay olur. Şeker ve limon suyu ağdalaşınca kadar kaynatılır, bu ağda bacaklara ve koltuk altlarına konur, Acımaz. Ve ağdayı sökerken de şarkı söyleriz. Terteniz ve güzel olacaksınız. Öteki yerleri de traş ederiz.

Ayağa kalkmışlardı, beni yaka paça banyoya sürük-lüyorlardı. Niyetlerinin ne olduğunu anladım. Bunu unutturmaya çalıştım, ama beni dinlemediler bile. İşte şarkıya başlamışlardı. Banyoda beni bağlamak için havlu ve kuşak aramaya başladılar. Ben hem gülüyor hem kendimi savunuyordum. Ayten yapacaktı ağdayı, Sevim de traş bıçağını eline almıştı bile. Ben debelendim ve yerlerde yuvarlandım. Ayten'le Sevim, ağızları açık, önümde çirkin bir nefis öldürme oynadılar. Onların dikkatini başka yöne çekmeyi denedim, onlara yaltaklandım, ama vaz geçirtemedim.

Güzelleşeceksin, güzel olacaksınız! Ve elbise mi sıyrı-maya başladılar. Avazım çıktığı kadar bağıracaktım, ama hemen aklıma geldi. Bizi duyarlar korkusu, benim kurtuluşumdu. Herkes bizi duyacak ve herşeyi öğrenecek. Bunu birkaç kez tekrarlardım, şarkı sesini bastırana kadar, ama anlayınca beni hemen bıraktılar.

Bardaklarımızı yine doldurduk, yere oturduk ve ben onları fıstık yağmuruna tuttum.

"Kafanızda bir kuş var!" Bu deyişimi bilmez onlar, dil-

lerinde böyle bir söz yok.

Koca bir kuş! Kuşun boyutlarını işaret ettim, baksız beyaz bir horoz, içinden dünyanın yaratıldığı bir papağan, Yezidilerin tavus kuşu meleği, kocaman bir şey, işte o ufacık beyninizde tünemiş ötüyor. Anlıma tıklattım, onlar güldüler.

Sonra yine müzik çaldık, Ayten'le Sevim elbise dolabından askı çıkarıp onunla dans etmeye başladılar. Eski bir plaktı, bir çeşit tango, ve onlar askıları göğüslerine bastırıyorlar, acaip yüzlerle bar bar bağırıyorlardı. Ben plakların yanında oturmuş, durmadan yenilerini koyuyordum. Türküler, bu arada el çırpıyor, Ayten'e ve Sevim'e arada bir seslenip onları coşturuyordum. Birden Mevlevî dervişleri gibi dönmeye başladılar, elbise askılarını kendilerinden uzakta tutarak, ve hızları artıkça uzun bir hû çekiyorlardı. Ben de coşmuştum, onlar gibi dönmek için ayağa kalktığımda Sevim askısını kırdı, ağlamaya başladı ve hıçkırarak yere yığıldı. Ayten'le ben onu teselliye çalıştık, onu okşadık, ellerini tutup sorduk, banyoya götürürelim ister mi. Ama başıyla hayır dedi, ağladı, ağladı, ta ki onu kaldırıp yatağa götürene kadar, orda hıçkırıklar içinde uyuya kaldı.

Ayten ve ben bardakları mutfağa taşıdık, onları yıkadık, alkol kokusu gitsin diye. Sonra banyoya gidip birlikte duşun altında durduk.

Şimdi rahatlayın, siz zavallılar, rahatlayın

Haberiniz olsun ki

Yüce Divan

Sabah toplandı.

Bektaşılık hakkında bildiklerim azdı: Onların gızlı tuttukları törenlerine kadınların da katıldığı, alkol içtikleri, resim yasağını aştıkları. Kendilerine yağmacılık, ihtilâlcilik, ve Yeniçeri Teşkilatı üzerine hakimiyetleri sırasında açıkça uyguladıkları gücün kötüye kullanılışı suçlamaları yapılır. Ve kendilerinin, Şiiler

gibi, Muhammedi ve Ümmetini sevenlerin sevildiğine ve onun dostu olanların dostu olduğuna dair özel bir ifade-leri vardır.

Tarikat, rivayete göre Onüçüncü Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Öteki derviş tarikatlarının tersine Bektaşiler ve Aleviler, Şiirde saf bir Türkçe'yi korumuşlardı. Öğretilerinde eski Şaman dininden bir dizi tasarım da egemenliğini sürdürebilmiştir. Kuruluş sırasında tarikata erkekler birliği halinde oluşturulmuş zanaatkâr loncalarından ve babaların sosyal devrimci guruplarından üyeler katılmıştır ki bu onun yapısını etkilemiştir. 1928 Yılında bütün tarikatlar dağıtılmış ve üyelerin şeyhe karşı yasallıkları ortadan kaldırılmış. Eskiden beri bir dizi yayın yapılmıştır, bazen eski Bektaşilerce de bu yayınlar tarikatın niteliğini açıklamayı ve onun gizli öğretisini çözümlemeyi vaadederek. Bu kitapların birikisini Engin Bey'in tavsiyesi üzerine okumuştum, birşeyler öğrendiğim duygusunu tatmaksızın.

Tarikatın tarihiyle de uğraşmaya başlamıştım, ama kronolojik olarak ilerlemeye çalışınca, hemen ardardalıktan bıkkınlık geldi, öyle ki sonunda yine karışık okumaya başladım ve Sevin, ben bir gecede en az beş kitapla bahçeye çıktığımda başını sallamaktan kendini alamıyordu.

Bektaşilerinki gibi bir örgütün bir hükümet kararıyla dünyadan defedilebileceğini, onun gizliden gizliye İman-al-Mahdi için de bu söz kullanılmıştır- varlığını sürdüren kalıntı gurupları olmadan düpedüz ortadan kaldırılmış olabileceğini tasavvur edemiyordum. Şunun ya da bunun birşeyler bildiği, ya da ilişkisi olduğu hakkında ben de söylentiler duymuştum, ama ne zaman bu izlerden birinin peşinden gitsen, tahminlerden, yanlış anlamalardan ve dedikodudan başka şeyle karşılaşmadım. Engin Bey, bu yönde araştırma yapmayı bırakmamı öğütledi, bundan birşey çıkmazdı, hele benim için hiç. Ben de kendi kendime sık sık sordum, acaba bambaşka biçimde başlasam daha iyi olmayacak mıydı.

Hep bir bölümü anlıyordum, üstü hep hayat pahasına açıklanmayan, sır denen şeylere birer anıştırmaydı, bunlar yeni yayınlarda bile yeterince araştırılmış değildi. Üstelik şöyle birşey varmış, tarikate alınanlara da bilgiler yavaş yavaş aktarılmış, öyle ki meselâ yeniler ilerde olacakları şeyden bambaşka biri sayarlarmış kendilerini. Ama şırlar, saz müziği eşliğinde çalındıkları dini törenlere aitti, keza ancak gizli sürdürülen bir İslâmiyet öncesi gelenek.

Şehirde ondört tekke vardı. Çoğu II. Mahmut zamanında büyük Yeniçeri Ayaklanmasıyla yıkılmıştı. Bektaşiliğin merkezleri ise Anadolu'da ve Balkanlardaydı.

Zaman zaman kendime sorardım, açıkça olsa ne kazanılırdı ? Kitaplardan birinde bulduğum son şeyhlerin resimleri düpedüz korkunçtu. Belki fotoğrafların kalitesi öyleydi : Uzun sakallı, aptal görünüşlü çehreler, ifadelerinde ciddiye alınacak tek şey, hırs.

İslâm Mistisizmi hakkında bir kıtapta, İsveçli Protestan bir papaz şunları iddia ediyordu Mistik tarikat önderi şeyh, Tanrının canlı vücut bulmuş şeklidir ve müritlerini çoğu zaman kanlı bir ıktidar tradestyle, çoğunlukla da kurnazca ruhi istibdatla, bazan hile ve gözbağıcılıkla yönlendirir, dinler tarihının meydana çıkardığı en sevimsiz tiplerden biridir. Sorun şu, acaba Bektaşilerin, Tanrıyla ilişkilerinde cürete izin verme ayrıcalığı, onun vücut bulmuş şekline karşı mutlak itaatın bir çeşit örtülmesi değil miydi, ve zaviyeler ve tarikatlar içinde toplumsal gelişmelerin öne alınması, dışardakilerin küçümsenmesinin bir örtülmesi değil miydi ?

Bektaşiler hakkında ilk kez duyduğumda, onların şarap fıçılarını Kuran Ayetlerinin yazılı olduğu şeritlerle tıkadıkları konu ediliyordu. Alevi ya da Kızılbaş adının Sünniler arasında hoş olmayan bir tınısı var, oysa Yezidilerle, "Şetana Tapanlar"la ilgileri yok on-

ların, tam tersine Yezidiler, Peygamber torunu Hüseyin'in "katili" Yezid'den geldiklerini söylerler.

Bazı hallerde terminoloji çok açıktır. Misafire değer verilmesinin ifadesi şurda ortaya çıkar ki, misafir sözü, Ali'yle eşanlamlıdır, Allah'ın ve Muhammed'in vücut bulmuş şekli, ve misafir, içerde yalnız kadınların bulunduğu bir eve bile girebilir. Ama tabî eliyle, belile ve dilile bir zarar veremez.

Sultan Ahmet Camii'nin önündeki açık hava kalvelerinden birinin bir masasında bir süre yalnız oturmıştım, ama sonra bir Amerikalı'yla arkadaşı yanıma oturdu, konuşmaya başladık. Eski hipodromun karşısında oturuyorduk, ve Amerikalı bana burada Türk Devrinde de büyük bayramlar kutlandığı doğru mu diye sordu.

Evet dedim. Loncalar geçermiş, şaklabanlar, fakırlar, ip cambazları, gözbağcılar, akrobatlar. Ayılarla güreşilir, genç oğlanları zehirli yılan dolu fıçıya kapar, onlar ordan sağsalım çıkmış. Maymunlar, eşekler üzerinde gider, küçük keçiler elde taşınan bir sütunun üzerinde oynarmış. Denge cambazları kollarında birer trampetçi oturtur, üçüncüsünü ise alınlarında taşıdıkları bir çubukta dengelermiş. Ve Yahudi taklitçiler, batı usulü giyinerek bile halkı eğlendirebiliyormuş.

Amerikalı, gülerek çıplak bacaklarına vurdu ve ne zamanlarmış onları dedi. Bu konularda pek birşey bilmiyormuş, ama bildiği şey herhalde o devir için tipikmiş, ve Fatih Sultan Mehmet'le güzel İrene'nin hikâyesini anlattı. Vezirleri ona vaktini aşkla geçirip devlet işleriyle artık ilgilenmediğinden sitem ederlirmiş. O zaman bu İrene'yi çağırtmış ve onlara daha güzel bir kız görmüşler mi hiç, sormuş. Tabî vezirler "hayır" demiş. O zaman kılıcını çekmiş ve kızın boynunu koparmış, işte basbayağı öyle, ve Amerikalı parmağını gırtlığının üzerinden geçirdi ve ayı dedi.

Kız arkadaşı eliyle kendi boynunu yokladı ve korkudan güldü, Amerikalı ise bunu galiba nazlanma sandı,

çünkü boynundan onun elini çekip dilini boyunda gezdirdi.

İçkileri taşıyan oğlan, kahveciye bunu gösterdi, bu sırada da "namussuz" tabirini kullandı, ve kahveci yüksek sesle küfretti, ama bunu Amerikalıyla kız arkadaşı anlamadı.

Burda etrafta oturan birkaç Amerikalıyı uzaktan tanır olmuştum, ama çoğu çehreler durmadan değişiyordu. Bu Amerikalıyla kız arkadaşı da yolculuğa devam etmek istiyorlardı, Ürgüp'ün ve Göreme'nin Lavtaşı mağaralarına, sonra Konya'ya. Bir dergide Mevlevî Derişleri üstüne bir yazı okumuşlardı, ve besbelli yine ortalıkta görünen Mevlevîlerin, bu *duruma* nasıl geldiklerini görmek istiyorlardı. Ayrıca Konya'da Mevlâna'nın türbesi vardı ve Konya'dan sonra nasıl olsa yollarını bulurlardı, gerçi yanlarında çok paraları yoktu, ama halk çok konuksevermiş.

Bir ayakkabı boyacısı geldi, sandığı bir askıyla omuzlarından sarkarak, taburesini omuzlarında taşıyarak. Sandığının ön yüzünde renkli manzara kartları yapıştırılmıştı, içlerinden biri kaymıştı, altından bir kadın resmi görünüyordu, ırıl, çıplak göğüslü. Amerikalı, boyacıya eskimis makosenlerini uzatı, ve ben onun arkadaşıyla konuşurken, o sırada işini yapan boyacı, Amerikalıya bir dizi çıplak resmi gösterdi. Her seferinde fırçayı boyaya daldırduğında sağ elinin serçe parmağıyla bir kartpostal göstertiyordu. Good grief ! Amerikalı bütün vücuduyla gülüyordu. Boyacıyı kadın taciri sanmış olacak; kendini sakınacak bir hareket yaptı.

Fazla yağlı ! Fazla yağlı ! ve sözlerini geniş bir el hareketiye vurguladı. Boyacı kartpostalları yeniden topladı ve susarak boyamaya devam etti.

Neydi o ? Boyacı uzaklaşınca kız böyle sordu. Amerikalı hâlâ durulmamıştı.

Galiba ben doymayan biri gibi görünüyorum ! Gülerek kız arkadaşının kolundan bir makas aldı.

Turgut'u ancak eliyle omuzuma, sanki bir şeyden destek alır gibi dokununca farkettim, öbür eliyle de boş bir sandalye yakalayıp üstüne oturdu. Amerikalıyla kız arkadaşını selâmladı, ama onlara sırtını dönecek şekilde oturdu, bir sohbeete girmeye hevesi olmadığını gösteriyordu böylece. Bana iyice yaklaşmıştı, benim masanın üzerinde duran gözlüğümü aldı, gözüne taktı ve benim yüzüme baktı. İşte hayat böyledir, küçük hanım. İt ürür, kervan yürür. Amerikalılar hesabı öder ödemez vedalaşıp kalktılar. Ben onlara bilinen dileklerde bulundum, onlar kolkola, sarmaşdolaş Topkapı'ya doğru uzaklaştılar.

Turgut benim gözlüğümü tekrar çıkardı ve sandalyesini gene benden uzağa kaydırıldı. Ayağıyla tempo tutmaya başladı, gömlek cebinden sigarasını çıkardı, bana uzattı. Aldım ve yakmasını bekledim, içtim, ama hemen sonra söndürdüm, Turgut'un markasından hoşlanmadığım için.

Oyun kurallarına göre benim şimdi bir şeyler söylemem gerekirdi, ama ben esnedim ve bekledim. Turgut da birşey söylemiyordu, katli mendiliyle tekrar tekrar alnını siliyordu, oysa terlemiş değildi. Nefesimi tutmak istedim, ama sonra burnumdan verdim havayı. İktimizin yüzü aynı yöne bakarcasına oturmuştuk. Bir süre sonra ben havanın ağırlığını hissetmeye başladım ve hareket etmezsem ayaklarım uyuşacak diye korktum. Bunun için ayağımı sandalyenin bandından çektim, yere bastım, sonra bacak bacak üstüne attım.

Sırf göz ucuyla da olsa Turgut, hep dikkatle bana bakıyordu. Ben artık büyük bir imkânım olmadığını biliyordum. İyice karıştırmamak için, çantamdan bir kalem çıkardım, ajandamdan bir yaprak kopardım ve nereelerde olduğumu not ettim.

Turgut, kağıtta yazılı olanları okudu, yerine koydu, sonra Sevim'in ailesinin bir süre daha Bursa'da kalacaklarıyla söze başladı. Banyolar iyi gelmiş onlara, mem-

nunmuşlar yerlerinden. Evde artık oturmamaya alışmaları da gayet iyiymiş, çünkü zaten yıkılacakmış. Sevim düşünüyormuş, onları öbür akrabalarının oturduğu Trakya'ya götürsün mü.

Ya Sevim kendisi ?

Sevim köye gidecek, orda öğretmenlik yapacak.

Peki, sen ?

Sevim'le Turgut'u köyde aşağı yukarı gözümde iyi canlandırabiliyordum. Saygı uyandırmayı başarırlar, Sevim tahta başında durur, renkli tebeşirlerle harfler yazar ya da yer kürenin şeklini çizerken, Turgut çocuklara göz kulak olur, onların bir çoban köpeği gibi çevresinde dolanıp kaçmaya kalkarlarsa kulaklarından tutup yerlerine oturtur. Okuldan sonra Sevim, köy kadınlarını ziyaret eder ve onlara çocuklarını nasıl eğitmeleri gerektiğini, temizliğe daha çok dikkat etmelerini söyler, oysa Turgut bu sırada köy kahvesinde erkeklerle tavla oynar ve onlara hükümetin herşeyi nasıl yanlış yaptığını açıklamaya çalışır.

Köyün henüz bütün imkânları var, dedi Turgut. Bunlardan şimdiye kadar yararlanılmadı. Sen kendin bilmelisin bunu, sen de köyden geliyorsun. Sigaralarından bir tane daha aldım.

Köyden değil, şehirden, Doğu'da da olsa. Ama ben köyü tanırım. Turgut ateş uzattı, ve kıbrıtlı, alevleninceye kadar çaktı.

Yani kendine güvünyorsun ?

Ben gitmiyeceğim de kim gidecek ? Turgut bir an öyle şışındı ki bir pehlivan gibi göründü.

Bu kadar ıyl niyet, şehirde yoktur.

Tasavvur edemezsin sen. Turgut gözlerini kısıtı kısıtı, bir kurt gibi görünene kadar.

Öyle değil, dedim ve anlatmaya başladım :

Bir zamanlar bir köy kızı varmış, bir köy yiğidine

sevdalı. Köyün en güzel kızınıymış, onu yalnız köyün yiğidi değil, köyün aptalı da seviyormuş. Köy güzeli tyi kalb-
liymiş, köy aptalına acıyormuş. Koyunları güderken ara
sıra ona yiyecek birşeyler getirirmiş. Bu durumdan ya-
rarlanan köy hergelesi, güzele iftira etmiş yiğidin önün-
de. Yavuklunun köy aptalıyla nasıl düşüp kalktığını
gördüm ben, hem de meranın bir çalışının arkasında!
Bütün yiğitler gibi ateşli biri olan köy yiğidi, köy merası-
na atmış kendini. O sırada aptala yiyecek getirmiş olan
güzel, çayırda oturmuş aptalın kaval çalışını dinliyor-
muş. Bütün öfkesiyle saldırmış yiğit aptalın üstüne, ka-
valını almış ağzından ve ona öyle bir sopa çekmiş ki
aptal düşüp kalmış hiç kıpırdamadan. Yavuklusu, köy
güzelinin ise saçlarından yakalayıp köye sürüklemiş,
orda köy dedikodusunun kucağına atmış.

Allah'tan, o sırada ordan köyün en ihtiyarı geçiyor-
muş. Öfkeli köy yiğidine, köy aptalının, başkalarının
yanında yaşıyor olsa da köy güzelinin aslında kardeşi
olduğunu anlatarak açıklamış yanlışlığı. Köy güzeli ile
aptal arasında derin bir kardeşçe eğilimi uyandıran şey,
kan çekmesiymiş. Sonra hep birlikte köyün çayırına git-
mişler, aptalı hâlâ yerde, ama kedine gelmiş halde bul-
muşlar. Yiğit ona yeni bir kaval armağan etmiş, üstüne
de koca bir kuzu, akşam köy ziyafetinde yedikleri. Suyu
zaten ısınmış olan köy hergelesi ise ordan kovulmuş ve
köyde artık görülmez olmuş.

Turgut, sanki ona yabancı bir dilde konuşuyor-
muşum gibi baktı yüzüme, ve o zaman da ben, Aysel
Nur'un bu filmde başrolü oynadığını, manzaraların beni
de inandıracak kadar güzel olduğunu söylemeden edeme-
dim.

Ruhun kuşuna yem saçamazsın. O tüylerini dökünce,
sen yüzünü, yaptıklarının suyunda göreceksin.

Şimdi Aksu'nun evinin bir anahtarı hep yanımda-
daydı, gün boyu her zaman gidebilirdim, öyle de yaptım

zaten. Çoğu zaman yatağa uzanırdım, okurdum, Aksu'nun sigaralarını içer, buz dolabında duran suyu içerdim. Bazen uyuya kalır, ancak Aksu hastaneden döndüğünde uyanırdım. O beni uyandırmazdı, elden geldiğince sessiz davranırdı, ben yine de onun farkına varır, ama kapalı gözlerle bekleyiş heyecanı ile dolu kalb atışlarıyla öylece yatardım, ta ki o yanıma uzanmaya kadar. Ancak o zaman gözlerimi açardım, sanki yeni uyanmışım gibi, ve onun gözlerinin içine bakardım. Ve her seferinde, şimdi olacak o iş sanırdım, ama Aksu'nun kucaklayışı beni dışlayan bir özveri içindeydi, sanki ben, ben değildim, ve kendi kendime sorardım neyi, kimi böyle sever o?

Sonra kıpırdamadan yanımda yatarken, gerçekten uyuyor mu hiç bilmezdim, yoksa ona kolunu bile kaldırmayı imkânsızlaştıran yalnızca mutlak boşluk haliydi bu. Çok yavaş nefes alırdı, her türlü tedbire rağmen odaya giren sinekler onu rahatsız etmesin diye üstünü bir çarşaf ile örttüğüm zaman da kıpırdamazdı.

Çoğu zaman ben gitmeden biraz birşeyler içerdik ve Aksu'nun yüzü onu düşündüğüm zaman gözümün önüne geldiği gibi olurdu. Sohbet ederdik, ve o öyle rahat olurdu ki fedakarlık bile kolay, neşeli bir şeye dönüşürdü. O zaman ben de bu kadarıyla yetinebilmeyi kendimden uzaklaşmayı çok isterdim, ama ne kadar denesem, kendimi yalnızca dışlanmış hissediyordum.

Sonra Aksu'nun rasgele her dokunuşunda ansızın bir iğrenme duyuyordum, oysa bu öyle haksızdı ki ağlayabiliyordum, ve geceleri rüyama girerdi, ona doğru eğilen benmişim, ve içinde Aksu'nun yüzü beliren kendi yüzümü altımda görürdüm ve duyduğum doyum, uyanıştaki acı kadar ölçsüz olurdu.

Aksu'dan dolayı bu şehirde bir gün daha fazla kalmazdım. Belki onun için bir kere daha geri gelirdim, ama rollerin değiştirilebileceğini sanmıyordum. Ona asla yetişemeyeceğimden emindim.

Bazen Sûheylâ'yı da konuşurduk ve benî, onu ziyaret etmeye ikna etmesini beklerdim, ama o en çok, ona gittin mi diye sorardı. Birşeyler bahane edip, yakında mutlaka gideceğimi söyleyince, sadece derdi ki, çok istesen bu işi şimdiye kadar yapardın, ve ben çileden çıkardım, problemime karşı tavır takınmaya bile kalkmıyor diye.

Sıcağa alışmaya başlamıştım, doğal birşey olarak algılıyordum, ve bir hava akımına rastlasam titremeye başlıyordum. Birden bire soğuk yağmur havasının sürpriziyle karşılaşmamaktan emin oluş, bana öyle bir eksiği olmama duygusu veriyordu ki son derece rahatlatıcı birşeydi bu. Sevim'in, Turgut'un ve benim, bir eksiklik olarak hissetmeden ne kadar az şeyle yetindiğimizi gözümün önüne getiriyordum da, insanın bütün isteklerini benzer biçimde indirgeyebileceğine inanmaya başlamıştım.

Bazen, cebimde para bulurdum, ancak Aksu'dan olabılırdi bu. İlkinde ona geri vermeyi denedim, ama sonra anladım ki benim öskem gibi Aksu'nun, eğer önemli bir eksiğim olursa ondan gizleyebileceğim konusundaki korkusu da gülünçtü. Artık bu konuda konuşmuyorduk, ve ben Turgut'la balık pazarına yine gittiğimde midye, karides ya da herhangi bir pahalı cins balık satın alıyordum, ve bir ziyafet çekiyorduk, Ayten'i de davet ederek.

Gök yüzü çok yükseklerdeydi. Havadaki nemin değişiminden olacak, hâlâ masmavi olduğu halde gökyüzünü safdışı edemiyordu insan. Rûzgârda yağmur kokusu vardı, ama bulut yoktu, yalnızca pamuk yığınları, onlar da yağmur getireceğe benzemiyordu.

Sokullu Mehmet Paşa Camiline inmiştim, Hipodrumla eski Kadırga Limanı arasındadır. Avlu boştu. Abdest alınan Şadırvana gittim ve kollarıma, ellerime su akıttım. Üç yandan sütunlu girişi olan bir avlu bu, sütunlu girişlerin arkasında Kuran öğrencilerinin hücreleri bulunuyor. Dördüncü yan, camlin ön cephesi.

Girişe, güneşten korunmak için yeşil bir plastik

perde asılmış. Sandaletlerimi girişin yanındaki tahta parmaklıklara bıraktım ve ortaya doğru yürüdüm. İçerisi nerdeyse küçük görünüyordu, ama Mıhrabın iki yanındaki çiniler İznik'in eski ocaklarından ve üretimi çoktan unutulmuş boyaları vardı. Engin Bey bana birinin Mekke'de Kabe'den getirdiği küçük siyah taşlardan söz etmişti. İlkini, altın muhafazasında, mıhrabın stalaktit süslemelerinde keşfettiğim zaman, birşeyin omuzuma dokunduğunu hissettim. Kimsenin gelişini duymamıştım, öyle korktum ki diz çöktüm, oysa bana dokunan el sanki bir güvercin kanadıymış gibi en küçük bir baskı yapmamıştı. Dönüp bakmaya cesaret edemedim bile, bir kıkırdama ve şakıma duydum, ve gördüm ki bir camî hademesi, açıkça sakattı, başımı önüme eğdim. Elleri ince ve zayıftı, uzun mavî beyaz parmakları vardı.

Kâbe, Kâbe, dedi ve benim az önce keşfettiğim taşlı yeri gösterdi. İşte, diye bağırdı, işte, ve içine küçük kara taşların yerleştirildiği başka yerleri gösterdi. Uysalca izledim elini. Beni henüz bırakmamıştı ve o ince, uzun elin nasıl gittikçe ağırlaştığını, parmaklarının koluma nasıl kolayca kilitlendiğini ve kendisinin o zayıf, kambur vücudunu nasıl gittikçe bana yaklaştırdığını hissettim.

Gelmek, gelmek, dedi ve beni girişin yakınında bulunan ve içinden bir merdivenin, kadınların ibadet yeri olan veya camiyi yaptıran saygın kişi için olan balkona çıkarmak istedi.

Bilmiyordum, camî hademesi yabancı olduğum için mi benle böyle konuşmuştu, yoksa düzgün konuşmayı hiç beceremediği için mi. Çıkışa yaklaştığımızda bir an, kurtulmayı ve dışarı kaçmayı düşündüm, ama vaz geçtim, kaçmanın bir anlamı var mıydı ki?

Merdiven çok dardı. Ben önden gidiyordum, o arkamdan, yakalayışını gevşetmeden hiç. Sanki beni, basamak basamak eliyle itiyordu ve ben ona ne direnmiyor, ne yardımcı oluyordum. Dönüp baktığımda farkettim ki terlemeye başlamıştı. Nihayet yukarı çıktığımızda beni parmaklığın yanına götürdü ve Kâbe taşlarını tekrar

göstermeye başladı. Beş adettiller, ve o parmağıyla işaret etmekten bıkmıyordu. Adam Mekke'den, Mekke! Ve ben cevap vermeyince : Mekke ? Ben de aynı şekilde Mekke! dedim, ve memnun olmuştu, herhalde Mekke'den birşeyler tasavvur edebildiğim için.

Adam... beni serbest bıraktı, bir elitle gırtlığını bastırdı, öbür elini de gırtlığı kesen kılıç yaptı. Sonra yüksek sesle hırladı ve kıkırdamaya başladı.

Kafasını mı kesmişler ?

Kafa, diye bağırdı, kafa ! ve benim anlamış olduğuma sevindi. Sonra, bende, sanki kesilmiş bir başla top oynuyormuş tasavvuru uyandıran birşeyler yaptı, bu top onun dizine kadar geliyordu, o hız vermek için yere bastırıyordu. Kıkırdemesi gülmeye dönüştü, ne var ki boğazına birşey düğümlendi sanki, boğulma gibi bir ses çıktı, gözleri yaşardı, ve birden ben de birlikte gülmekten başka birşey yapamadım, ve o yine üstüme geldi, başını gösterdi ve ben henüz inanmadan bakarken, o bana kafayı attı ve ben yakalayıp ona geri attım ve o yine yakalarken eli titrediyordu ve sanki kafa onu ısırmış gibi oldu, ve o bana kızdı. Öskeyle kafayı fırlattı, yine beni kolumdan yakaladı. Ben, elimden birşey gelmediğini anlatmaya çalıştım, ama bana yine yaralı elini gösterdi ve beni parmaklığın yanına doğru itti, itti verdi beni, nerdeyse düşüyorum sandım, ama son anda tuttu beni.

Hayır, dedim, lütfen yapma, ve bu sırada yüzüm yavaş yavaş ağrıladı, şiddetle geri eğildim.

Uzaklaştı ve sanki herşey bir şakaymış gibi gülmeye başladı, sanki beni affetmişti ve barıştığını göstermek için beni merdivene götürdü. Ben yine önden gitmek zorundaydım ve önceki gibi beni koluma basturarak yürüttü.

O, alçak sesle horulduyordu ve ben yavaşça adım adım ilerlerken omuzumda birşeyler hissettim, ve gördüm ki ağzından ince bir salya iniyordu aşağıya, boyumla köprücük kemiğim arasındaki çukura damlıyordu.

du. Merdivenin daha yalnız biriki basamağı kalmıştı ve ben onun ne çabuk kızdığını bildiğimden başımı çevirmeye ya da onun dikkatini çekmeye cesaret edemiyordum.

Aşağıda doğru dürüst nefes almaya başladım. Ne olduğunu farkettil ve tükürük lekesini elbisenin koluyla özenle silmeye başladı.

Gitmeme lâzım, dedim, sesimi yükseltmeden.

Gelmek, dedi, gelmek ! ve beni dışarı sürükledi. Ben sandaletlerimin yanında durdum ve kendisini bekleme mi işaret etti. Sonra sütunlu girişe koştu, hücrelerden birinde kayboldu. Hemen gidebildirdim ordan, ama öyle bitkindim ki sandaletlerimi giymek zoruma gidiyordu. O geri döndüğünde önümde durdu ve surat astı.

İşte, dedi, elime birşey tutuşturdu. Cam gibi görünen siyah bir kırıktı. Parmaklarını ağzına tuttu ve celladın hareketini yaptı, horuldadı ve kıkırdadı.

Ben kırığın üstüne elimi kapadım ve tekrar tekrar hayır işareti yaptım ve camiden çıktım.

Yeşil perdenin altında bir hocaya rastladım. Birşey söylemeden önümden geçti, hâlâ kıkırdayan sakatın üstüne doğru koştu, onu çağırdı. Şu kadarını anladım ki onun kalması gerektiğini söylüyordu. Şimdi kolundan tuttuğu sakat ise kendini savunuyordu, ama kurtulamıyordu, ve hoca benim önümden geçirip avluya çıkardı, o bir daha dönüp bakmaksızın. İki de gözden kayboldular ve ben sakatı bir süre daha horuldar ve ateş püskürürken duyar gibi oldum. Siyah cam parçasını bir mendile sardım ve yavaşça Divan Yoluna doğru dönmeye başladım. Ankara Caddesinde bir kitapçı dükkanında Tatar Kadına rasladım. Engin Bey'in sipariş ettiği kitapları almaya gelmişti, ama kitaplar henüz yoktu. Kahve içmeye gittik, ve yalnız kaldığımız için, benden Aksu'yu sormaya başladı. Onu ne zamandır tanıyormuşum ve onu sık sık görüyor muymuşum. Daha uzun süre ya da temelli bu şehirde kalmayı hiç düşünmemiş miyim. Ben bu ko-

nuya girmedim, ama ona elindeki siyah taşı gösterdim ve Sokullu Camindeki sakat adamı anlattım. Onu o da görmüşmüş. O ve Engin Bey bir keresinde camideymişler ve o zaman onlara da Kâbe taşlarını göstermek istemiş.

Ya taş parçası ?

Kara cam, dedi ve güneşe tuttu. Bunun için ne istedi ?

Ona bunun için birşey ödemeyi hiç düşünmediğim aklıma geldi.

Tatar Kadın, şaşkınlığına güldü.

Hiç bilinmez, dedi. Delillerde insan hiç bilmez. Günah defteri yoktur onlar için.

Ben anlamadım.

Mahşerin melekleri delillerin ayıplarını yazmaz, bunun için Tanrıya öfkelenirler ama yine de cennete gelirler.

Tatar Kadın taş parçasını bana geri verdi. Ve ben, daha çok sormaya kalkmadan, o bana Teslim Taşının hikâyesini anlattı. Bektaşilik Tarikatının kurucusu Hacı Bektaş Veli'yi zehirlemek istemişler, ama Hazret bunu vaktinde farketmiş ve yediğini çıkarmış. Bu hemen damarlı bir kara taşla dönüşmüş, bu taşın Bektaşiler o zamandan beri oniki köşeli taşlarını yontarlar, işte boyunlarına astıkları Teslim Taş. Ama yalnız o değil, giriş töreninde şarapla doldurulan bardak da bu taşın yapılmıştır.

Tatar Kadın kahvesini bana doğru itti. Birden canı kahve istememişti, arkasından hemen sütlü kahve ısmarladı, ama garson onu uzun süre beklemesi gerektiğini söyleyince vazgeçti ve kendine bir limonata getirtti.

Oğlundan ve bakıcısı ihtiyar kadından söz ettik, o zaman Tatar Kadın bana, yine hamile olduğunu söyledi. Çocuğu aldirtmayı düşünmüş ama sonra karar verememiş. Düpedüz kıyamamış, üstelik oğlu kardeşsiz büyümeliymiş. Öte yandan üzülyormuş, çünkü şimdi,

planladıkları gibi gelecek sömestir üniversiteye döne-
meyecekmiş, ve okutman kadrosunu artık kesin olarak
başkasına verirlermiş.

Ona hamileliğinin nasıl olduğunu sordum.

Çok iyi değil, ama dayanılabilir gibiymiş. üstelik
şimdi herşey daha kolay olurmuş, vücudu şimdi tecrübe-
liymiş.

Hiç farketmediğimi itiraf ettim, ama dedi ki henüz
bakmayı bilmiyormuşum. Arkadaşlarından biri bunu
haftalar önce yüzüne vurmuş, hem de henüz sütlü kahve
aşermediği bir sırada.

Utlanmış ve cahil geldim kendi kendime. Aksu bana
herhalde söyleyecekti neye dikkat etmem gerektiğini,
eğer birinin hamile olup olmadığını anlamak istiyor-
sam.

Geceler öyle sıcaktı ki bahçede geç vakitlere kadar
kalıyorduk. Yatmaya gidiyorsak, bu ancak yorgunluk-
tan sesimiz çıkmaz olduğundan ya da artık serinlik bas-
tığı kuruntusuna kapıldığımızdandı.

Orada oturur, sohbet eder, bizi uyuyakalmaktan en-
gelleyen o koyu çaydan bardaklarca içerdik. Bazen kağıt
da oynardık, bir çeşit basit Rummy, ama oyuna bir baş-
ladık mı bir türlü bitirmek bilmezdik.

Sık sık olurdu; Turgut, masamın altında bacağını be-
nimkine dayar, ve ben geri çekince şaşırarak yüzüme
bakar, özür diler ve gösteriş olsun diye bacak bacak üstü-
ne atardı, ama hemen sonra bir bahaneyle elimi tutar ya
da koluma dokunurdu ve bütün bunları yaparken de
sanki hiç farkında değilmiş gibi olurdu. Bu oyunu hep çı-
karına oynayışına kızardım, ama kızgınlığım uzun sür-
mezdi ve günden güne artan bir gerginlik kalırdı. Tur-
gut'un bacaklarının baskısına dayanıp ona aynı şeyi ben
yaptığımda, geri çekilen ve utancını gülmeyle veya mî-
miklerle örtmeye çalışan o olurdu. Sevim bir an için eve

gıdıp de Turgut'la ben bahçede yalnız kaldık mı, nefes almadan anlatmaya başladık, sanki bir sohbe başlamak için sırf bir çıkış noktası beklemiş gibi. Ben ne kadar az ilgilenirsem, o o kadar ısrarla bana anlatırdı, ta ki Sevim geri dönünceye ve açılan sohbet üçümüz arasında tıknıp kalıncaya, ya da yeniden kağıt oyununa geçilinceye kadar.

Sevim birşeyler biliyor muydu, bilmiyorum, ama bu daima daha sık ortaya çıkan gerilimden kendini çekemiyordu, keza birbirimizi eskiden Turgut'un yanında asla kullanmadığımız belli kelimeler ve tuhaf kılıklı deyimlerle uyarıp kendimizi yavaş yavaş içine soktuğumuz o keyifli halden. Söz benim araştırmamdan açılınca şöyle diyordum Sakalı bitmemiş oğlanlara bakmaktan şakının, onların rengi Allah'ın rengi gibidir ! Ve Sevim cevap verirdi : Üç şey açar insanın gözünü, gönülünü Birincisi yeşile bakmak, ikincisi suya bakmak, üçüncüsü güzel bir yüze bakmak ! Ve biz gülünce Turgut, dinleyenleri heyecanını artırmak için Tanrıdan *Suda ve Lubna'dan* söz eder gibi söz etmememiz gerektiğini, çünkü onların bunsuz da üstünü başını yırtacaklarını söylerdi.

Akşamlar böyle geçip gidiyordu, ve ben kendi kendime soruyordum, niye eve girip birşeyler okumayı beceremiyorum, ya da en azından yatıp bir güzel uyku çekemiyorum ? Oysa daha uzun zaman uyanık kalmaya ötekileri heveslendiren bendim, meselâ Sevim'in kalkmak istediğini farkedince bir sigara yakıyordum, ya da Turgut'un bana uydurduğu her bahaneye pek bir sevinerek kanıyordum.

Aksu'yla geçirdiğim ve Sevim'le Turgut'un beni konsoloslukta davetli bildiği akşamlar bile onlar eskisi gibi yatmıyor, benimle bir bardak çay daha içmek için mutfakta beni bekliyorlardı. O zaman onlara bir sürü uydurulmuş hikâye anlatıyordum, bunlar da vatandaşlarını Sevim'le Turgut onlar hakkında gülünç bir şey anlatmak istediklerinde nasıl görürlerse öyle tasvir ediyordu. Çok-

tan beri içimden bir ses, onların benim Konsolosluk meselesine inanmadıklarını söylüyordu, ama hikâyeler yine de işe yarıyordu.

Ertesi sabah kahvaltıda, uykumuzu almamış ve akşamdan kalmış bir şekilde sabah güneşinde otururken, kendi kendimize söz verirdik, bu akşam hiç çıkmayacaktık bahçeye, ama sonra akşam mutfakta oturduğumuzda içimizden biri, içerisi amma sıcak demeye başladı mı çaydanlığı ve çay bardaklarını alırdık ve herşey bir önceki gece gibi olurdu.

Süheylâ'nın fotoğrafını tamamiyle kaybettiğime iyice emindim, onu ne çantamda, ne evde, ne de başka yerde bulabiliyordum. Öyle çok huzursuz ettiğinden değil, kafamı karıştırdığından... Ve resmi hatırlayışım çok değişmeden, yani onu henüz tanıyabilecekken nihayet ziyaret edecektim. İşte Şişli'ye giden otobüslerden birine bindim, ama Maçka'daki ilk büyük yokuşta motor su kaynatmaya başladı, ben de inip yaya devam ettim.

Bu semt artık öyle tam olarak şehre ait değildi, en azından benim günbegün dolaştığım şehre. Seyyar satıcıların ve pazarların yerine bütün büyük şehirlerdeki benzeyen dükkânlar vardı ve özel adları olan apartmanlarda oturuluyordu. Binaların önlerinde mavi taburelerde kapıcılar oturuyor, arkasına basarak giydikleri ayak-kabıları sallıyor, yoldan geçen herkesi kendilerine yaklaşınca iyice inceliyorlardı.

Apartmanlar ne kadar büyükse , o kadar sıradan görünüyordu, ve hiç olmazsa bir süre buralarda oturmak istediğimi farkettim, sırf daha net görmek, şehri tam anlamak için. Burada karanlık bastıktan sonra da yalnız başıma eve dönebiliyordum. Kendime ait bir odam olurdu, ve Sevim'i uyandırmamak için yatakta bir yandan öbür yana dönerken sessiz olmaya dikkat etmem gerekmezdi.

Süheylâ'nın apartmanına giden yol, sandığımdan daha uzundu. Yorgundum ve üstüm başım toz içindeydi, bir kafateryaya oturdum, bu şehirde gördüğüm ilk kafe-

terya, kahve istedim ve sonra tuvalete gittim. Bir kadın elime limon kolonyası döktü, temiz bir havlu verdi, hattâ ikinci bir ayna. Ve, beni hiç düşünmemiş olduğum, kaybedeceğimden korktuğum konfora karşı akıllamaz bir özlem sardı.

Kahvemî içtim ve Sûheylâ yanında oturmamı teklif ederse ne yaparım diye düşündüm. Mahmut bana bir keresinde yazmıştı, bu şehirde ne zaman olursam olayım, onun kızkardeşinin evinde kalabilirdim. Ve ben kendimi bu imkâna göre ayarlamaya başladım, öyle ki Sevim'e durumu açıklayacağım kelimeleri aramaya koyuldum.

Konukseverliklerinden yeterince uzun zaman yararlanmış olmamın, onların yalnızca çıkarına olduğunu ona söylemeliydim. Bu düşünceye alıştıkça, tek mantıklı çözüm buymuş gibi göründü. Bu demek değildi ki artık birbirimizi görmeyeceğiz. Aynı zamanda da biliyordum açıkça, hazırladığım bütün açıklamaların yararı olmayacaktı, Sevim'le Turgut'tan ayrılmak değildi bütün mesele, önemli olan Sûheylâ'ydı, onun bana söylemesi ve beni desteklemesiydi.

Lehte aleyhte her şeyle uğraşırken ,yolun son bölümünü kat etmeyi yine erteledim, kendime içecek birşeyler daha ısmarladım, biraz daha oturdum, ödedikten sonra da, ve nihayet gittiğimde geri dönmem gerekli, çünkü çantamı unutmuştum.

Sûheylâ'nın kapısında heyecanla durdum, isteğimden daha hızlı çaldım zili, ama sabırsızlığımı belli etmemek için kapıdan çevirdim başımı. Bir süre ses çıkmadı, sonra ayak sesleri, ve kapının kilidinde dönen anahtar. Kapı azıcık aralandı. Bir zincir asılıydı ve yaşlı bir kadının yüzünü görüyordum.

Sûheylâ'yı sordum.

Onlar Konya'ya gitti, dedi kadın. Ailece Konya'ya gittiler, üç gün oluyor.

Ne zaman döneceklerini sordum.

Hepsi Konya'daymış ve ne kadar kalacaklarını kimse bilemezmiş. Bazen bir hafta sonra dönerlermiş, bazen bir ay kaldıkları olurmuş.

Başka bir zaman,dedi kadın, başka bir zaman buyrun. Ve ben birşeyler daha sormaya kalmadan kapıyı tekrar kapadı, yalnızca adımları duyuldu bir süre, galiba uzun bir koridorda yürüyordu. Bir daha çalmak istedim zili, yaşlı kadına hiç olmazsa Süheylâ'ya selâmlarımı söylemesini rica edecektim, ama sonra vaz geçtim.

Ağır ağır merdivenlerden inip gerisin geri caddeye çıktım. Önce görmediğim, ama benim nerde olduğumu biliyor görünen kapıcı, arkamdan seslendi, iki ya da üç hafta sonra yine gelmeliymişim. Hemen hemen dosdoğru Taksim Meydanına götüren anacaddeye kadar yaya gittim, sonra bir dolmuşa bindim. Kendimi pek iyi hissetmiyordum, ve elden geldiğince çabuk tanıdığım biriyle olmak istiyordum.

Trafik oldukça yoğundu ve dolmuş bazı mesafeleri nerdeyse yaya temposuyla geçebiliyordu. İlk kavşaktan sonra bir tıkanma oldu ve yanımda oturan kadın, mendiliyle yelpazeleniyordu. O sırada bir adam hızlıca kapıyı açtı, yanımdaki boş yere attı kendini ve şoföre yürümesini söyledi. Hâlâ araba kuyruğunda sıkışmıştık. Adam elini yüzüne tutmuştu ve omuzundan kan aktığını farkettilim. Kısmen duran, kısmen tekrar hareket eden otomobiller arasında koşarak geliyordu onu kovalayanlar. Onu keşfedince kapıyı açtılar ve adamı otomobilden çekip sürüklemeye çalıştılar. Bırakın beni ! diye bağınyordu adam, şoför koltuğuna sımsıkı tutunarak, şoför ancak şimdi anlamıştı ne olduğunu. Onlar adamı arabadan çekip alıncaya kadar bekledi, hemen ardından kapıyı örttü. Şimdi yoluna devam edebilirdi. Ben başımı çevirdim, sadece bize iyice yanaşmış otomobiller vardı. Kimse bu konuda ağzını açmadı, yalnız yanımda oturan kadın başını sallamaya başladı ve ağlamaklı bir sesle Allah-Allah-Allaahhh... dedi.

Taksim Meydanında indim ve parayı öderken, şoförün yolculara koltuktaki kan lekelerinden nasıl şikâyet ettiğini duydum. Artık kaçma imkânı olmadığını anladığı zamanki yüzü gözümün önüne geldi adamın. Ve bu yüzle ilgili herşeye karşı çaresizlik ve güçsüzlük, içimde öyle bir öfke yarattı ki birden o zamana kadar yalnızca gördüğüm ve aslında hiç de tam anlamamış olduğum o kinden birşeyler hissederek oldum.

Taksim Meydanında durmuş, Aksaray yönüne gidecek başka bir dolmuş beklerken, Ayten çıktı karşıma, iki eli paket, çanta doluydu ve onu öyle sıkı kucakladım ki korkarak baktı yüzüme. Kendisiyle gitmeye ikna etti beni. O bir sürü paketle taksiye bindik. Sonra ikimiz arka koltuğa oturunca, ben ağlamaya başladım. Ayten kolunu omuzuma koydu ve beni teselli etti ama bir türlü susmak bilmiyordum, ve öfkem ve göz yaşlarım, birşey yapamama güçsüzlüğünün tek itirafıydı. Bir süre sonra şoför bile döndü ve ne olduğunu sordu, ve ne dediğini kelimesi kelimesine hatırlıyorum : Ölü var mıydı ?

Ayten'in evinde divana uzandım. Korkunç başım ağrıyordu ve Ayten Jaluzileri indirdi. Mutfığa gidip sade kahve pişirdi, bir limonun suyunu ekledi buna, ve iyi gelir dedi. İyi de geldi, ama ancak sonra.

Daha takside hazırdım, Ayten'e de Süheylâ'dan söylemeye, ama sonra yanıma oturup uzun kırmızı turnaklarıyla dirseğimin altına tırmalayınca ve ben o yerden hemen kaşınmak zorunda kalınca, konuya nasıl başlayacağımı bilemez oldum.

Neydi ki ? Yaslandığım zaman böyle sordu Ayten. Ve ben hiçbirşey söylemeyince, benim herhalde iklimi dayanmadığımı söyledi, zaten şaşılacak birşey yokmuş, serin yerlerde oturacağım etrafta dolaşıp duruyordum. O zaman ona adamı ve takipçilerini anlattım ve dolmuş şoförünün sanki bunlar onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi yaptığını, hattâ kan lekelerine söylendiğini anlattım.

Ayten bana nerdeyse hoşlanarak baktı. Şüphesiz Anadoludan göç etmiş adamlar olmalıymış, bunlar yalnızca ailelerini değil düşmanlıklarını getirmişmiş. En iyisi hiç karışmamakmış, zaten ne döven ne dövülen ilgili kişiler bunu hiç istemezmiş. Dolmuş şoförü çok doğru hareket etmiş, gerçi ben çoktan beri bile bu şekilde yaşamış olsam, bilemezmişim. Eğer her gün gazetelerde kan gütme olaylarını okuyacak olsam, bu meselelere başka gözle bakarmışım. Bu çok zaman isteyen birşeymiş, çok hem de çok zaman, üstelik sonunda bunun ne-reye varacağı da belli değilmiş. Sonra Ayten birden bizi merak etti, yani nasılmışız, üçümüz birarada, acaba Turgut'la aynı çatı altında yaşamak bana tatsız geliyor muymuş. Zor durumlar oluyor muymuş, özellikle banyoyu kullanırken, ya da bitişik odalarda uyumak, Sevim'in evinde duvarlar fazla inceymiş de.

Bilmiyordum, sözü nereye getirecekti, bizi tanımasına tanıyordu, ve nasıl yaşadığımızı biliyordu; ben de birden Turgut hakkında uzun uzun, ayrıntılı konuşmak ihtiyacı duymuştum, onu tasvir etmek, onu nasıl görüyorsam öyle, onu o yapan bütün ayrıntılarla, yemek yeyiş tarzı, arka arkaya aksırması, kazanacağı kartı Rummy'de masamın üstüne koyuşu...

Bize güç gelmiyor, dedim, alıştık birbirimize. Bir aile gibiyiz.

Onunla fazla ilgileniyor, dedi Ayten ve bu sırada yüzü tuhaf bir hal aldı, sanki söylediği şeye büyük bir objektiflik vermeye çalışıyormuş gibi. Turgut öğrenci yurdunda kaldığı sürece pek göze çarpmıyordu, ama şimdi, sabahları birlikte evden çıkarılarken...

Sevim'le Turgut mu ? Açıkça güldüm buna, ama gözümün önünde bir sürü şüphe götürmez resim peş peşe canlanır oldu.

O bir öğretmen, dedi Ayten. Okulda bunun sözünü ediyorlar.

Neyin ?

Sevim evli değil, Turgut da birinci dereceden bir ak-
raba değil. Sevim'in anne babası Bursa'da...

Peki ben ?

Ayten bana şaşarak baktı. Senden şüphelenilmiyor
hiç. Sen bir yabancısın.

Sen ama bunları ciddiye almıyorsun ? Elden gel-
diğince umursamadan güldüm.

Ona zararı dokunabilir, dedi Ayten ve yüzü hâlâ
asıktı.

Bunu niye ona söylemiyorsun ?

Değişti. O burda olduğundan beri değişti Sevim. Ve
şimdi sıra bendeydi, Ayten'i teselli sırası.

Birşey söylesem de, kıskançlıkla suçluyor beni.
Ayten sessizce hıçkırıyordu, ve ben iki yanağından
öptüm onu. Sonra ona, Sevim'in kendisini eskiden ol-
duğu gibi hep sevdiğini, eğer bunu görmüyorsa kendi suçu
olduğunu söyledim. Sevim, en azından bir kez anardı
onu, bu yüzden kendini ihmal edilmiş hissetmesinin
hiçbir nedeni yoktu. Turgut'a gelince, onu rahatlatabilir-
dim. Sevim'le o, bacı -kardeş gibiydiler. Turgut'la benim
aramızda birşeyler olması daha mantıkdıydı. Bu düşün-
ceye herhalde henüz varmamıştı.

Buna Sevim kesinlikle izin vermezdi, dedi Ayten,
evinde olmaz. Ve ıkımız de güldük ya da bunu saklıya-
mayacakmışız gibi yaptık.

Sonra plak çaldık, bir şişe pembe şarap içtik. Ayten,
içinde ailesinin, ama kendinin de resimleri olan bir fo-
toğraf albümü getirdi, küçükkenki, okula giderkenki,
üniversiteye giderkenki resimler, ve arada hep Sevim'in
resimleri vardı. Yılların bu değişikliği, ve yine de Ayten
Ayten'di, Sevim Sevim.

Onların günah defteri yoktur. Yazıcı melekler on-
ların sözlerini ve yaptıklarını kaydetmez, çünkü deliler
yasaya bağlı değildir, yasa ilkelerine uymak görevi onlar

için geçerli değildir.

İçlerinden bazıları ortalıkta serbestçe dolaşır, ötekiler zincire vurulmuş onlara özgü evlerde yaşar.

Delî ol, aklını kaçır, demiş Leylâ Mecnun'a, o zaman sana kimse birşey yapmaz, benim köyüme geldiğinde.

O halde hep istisnalar, özgür bırakılanlar olmuştur, istediğini söyleyebilen. Sözün ipi gaf yapmaya doğru bükülürse, ama konuşan bir deliye, düzeltme hiç onu! Aracılık bilmez o, sözü dosdoğrudur.

Bu tiplerin edebî kurmaca oldukları düşüncesi akla yatkındır, ama en yakın zamanlara kadar Bektaşî Der-vişlerinden benzer öyküler anlatıldığı için adı geçen şarkiyatçı şu sonuca varıyor ki onlar gerçekten yaşamıştır.

Deliler, Tanrıyı kendi bulanık deneyimlerinden çok iyi tanır. Lokman Sarrahsî bir tahta at üstünde sa-vaşa gider. Utanç ve kan içinde şehre döner, ve zafer so-rusuna şöyle cevap verir : Bakın şu kanlı kıyafetime ! Bana tek başına bir şey yapmaya cesaret edemedi de bir Türk'ü çağırdı yardımına, o zaman elimden birşey gel-medî.

Abdal, ahmak, saf anlamında bir kelimedir. Onikinci ve Onüçüncü Yüzyıllarda adı Rum Abdalları, yani Anadolu'nun Abdalları olan bir tarikat vardı. Müritleri saç-larını, kaşlarını ve sakallarını kazımalarından tanınırdı ve davul zurnayla memleketi dolaşırlardı.

İlk büyük Bektaşî şairlerinden biri, Kaygusuz Abdal, kaygısızlığı ve yalınlığı, adında taşıyordu. Esrar çekermiş, şîirlerinde bunun izi vardır, bu yüzden de esrara o zamandan beri Kaygusuz derler. Kaygusuz Abdal Tanrıya kafa tutmuştu : Kıldan köprü yaratmışsın/ Gelsin kullar geçsin deyü/ Hele bir şöyle duralım/ Yiğit isen geç, Tanrı. Şîirlerinin bazıları öyle kafiyesiz gelir ki kulağa, yalnız masal girişlerinde kalan eski Şaman tekerlemelerine benzer. Meselâ şöyle : Evvel zaman içinde, elek daha sazda yatarken, deve tellal, eşek berberken, ve ben babamın beşiğini sallar iken, bir kadının üç kızı varmış,

yoksul mu yoksul.

Bir beyin oğlu olan Kaygusuz'un tayini ayda gerçekleşmiş. Kolunun altındaki okuyla bir geyiği vurmuş. Geyik kaçmış. Ve Kaygusuz, o zamanki adıyla Gaybî, onu kovalamış, ta Elmalı'ya; Abdal Musa'nın Tekkesine kadar. Orda geyiği istemiş. Abdal Musa Kolunun altından bir ok çıkarmış ve Gaybî'ye sormuş, bu muydu seninki ? O zaman Gaybî diz çökünüş ve ona gerektiği gibi kırk yıl hizmet etmiş. Sonra şeyh olarak Mısır'a yollanmış, orda tekkesini kurmuş, tarikatı yaymış ve sonunda ölmüş.

Kaygusuz'dan şîrler çevirmeyi denedim, özellikle birini, hani şu, içinde kurbağaların kanatlandığını, kertenkelelerin Kırım'a gitmek üzere toplandığını anlatan yedi heceli şîr. Başlar başlamaz metin, satırlardan taşı ve öykü hantal birşey oldu. Sevim'le Turgut anlayamamışlardı, bu kadar basit bir şîr nasıl böyle güçlük çıkarabilir. Sevim, bildiği kadar bana Almanca kelimeleri söylemekle yardım edebileceğini sanıyordu. Arka arkaya tekrarlıyordu : El-dech-se. Buna uyan dört heceli bir kelime, ya da ikışer heceli iki kelime vardır herhalde. Turgut, ona göre kulağa Almanca gibi gelen kelimeler uydurdu.

Bütün çalışmamı Kaygusuz'da toplamayı düşünmüştüm, ama her nasılsa şîrleri elimden kayıp gidiyordu.

Çalışma tarzım, geçenlerde Sevim'i sınırlandırmeye başladı. Oysa şimdi gerçekten çalışmaya başlamıştım, hüsnu kuruntum buydu, yarım saatte bir ayağa kalkıyor, eve giriyor, bir dolaptan ya da yatağın altındaki bir kuttudan herhangi bir kitabı arıyor, bulup onunla bahçeye çıkıyordum. Çoğunlukla gerekli kitabı, satın alırkenkinin dışında, henüz elime geçirememiş oluyordum, ve kitabı tanıyıncaya kadar da çok zaman geçiyordu. Sevim, ihtiyacım olan yerleri bulmayı teklif etti, ama o benden çok acemilik çekiyordu ve kendisi okumuyorsa, hep, benim bomboş kağıdında, yazmış olduğum o az buçuk satıra gözlerini diker dururdu. Bazen hatırı olsun

diye, okunaksız yazıyla birkaç satır yazardım, yatmaya gitmeden önce, yeter ki içi rahat etsindi. Hazırlık herşeydir, derdim, benden hesap sormaya kalktuğında.

Üniversite'den gelişte Beyazıt Meydanı'ndan geçmiş, caminin avlusundan, Turgut'la karşılaşacağımı umduğum arkadaki çay bahçesine gitmek istemiştim.

Camiye çıkan merdivenlerin önünde bir yılan oynatıcısı, sepetlerini koymuştu ve çevresinde birkaç meraklı bir yarımdaire çizmişti. Şehirde daha önce hiç görünemiştim yılan oynatıcısını, ve meydandan geçen insanların çoğu, anlaşılan onunla hiç ilgilenmiyorlardı. Çocuklar bile güvercin yemi ve simitlerini satmaya devam ediyordu, galiba yilancıyla ortak olan suçu, dikkati kendine çekmeye uğraşıyordu, kendi kendine yüksek sesle konuşup bu çeşit yılanlarla kendisinin de yapabileceğini iddia ederek.

Bir dizi minyatür hatırladım: Yılan oynatıcılar, bir ya da daha çok şehzadenin sünnet düğününde halkı eğlendirmek için hipodrumda becerilerini sunuyordu. Burda, Beyazıt Camii'nin önünde uzun entarisi ve başındaki sarı-ğıyla bu adam, bütün Avrupalı giyimli insanlar arasında öyle tuhaf etki yapıyordu ki, sanırsın gerçekten Hindistan'dan yaya gelmiş.

Ayasofya'yla Topkapı Sarayı arasında bir keresinde bir ayıcının, besbeli bir çingeneydi, arkasından gitmiştim, ta onu, evler karmaşasında son bulan sokaklardan birinde gözden kaybedinceye kadar. Def sesini daha uzun süre duymuştum, onun hangi yöne doğru uzaklaştığını söyleyemeden.

Cami avlusundan, kestirmeden gitseydim, yilancının çok yakınından geçmem gerekecekti, ama bundan kaçındım, nedeni benim beklediğim gibi-müziğin onlardan istediği tarzda- uysalca doğrulacakları yerde, parlak güneş altına kızmış kaldırım taşlarında oldukça serbest oynayan yılanlardan korkumdu.

Caminin çevresinden dolandım, yani uzak yoldan

ay bahçesine doğru geliyordum, birfını aradığım etkisi uyandırmadan, vaktinde Turgut'un orda olmadığını gördüm. Sanki eskiden beri niyetim oymuş gibi sahaflara gittim, daha doğrusu bir ara adımı verdiğim yere.

Aradığım kitaplardan bir tanesi bu arada gelmişti. Pek eski olmayan, müphem görünen bir yayın Kötü kağıda basılmış acaip resimli, materyalizasyon fotoğraflarını andıran, ve çok yönlü yorumlanabilen, net olmayan, resimlerin kaba kopyeleri tarzında.

Kolumun altında kitap, çay bahçesine geri gittim ve Turgut daha görünürlerde yokken çınarın altındaki masalardan birine oturdum. Güneş doğrudan yüzüme gelmiyorsa serin demeye yatkındım.

Turgut bu gece evde yoktu, ve ben onu dn sabahtan beri hiç görmemiştim. Onunla niye mutlaka buluşmak istediğimi kendim de bilmiyordum, ve orada olmayışının hayal kırıklığı şaşırttı beni. Oyun bambaşka da seyredebilirdi, şöyle yani, geldiğimde o orda oturuyor olabilirdi. Ona kayıtsızcasına bir bakar, ve yanına oturmayı yüzündeki ifadeye göre kararlaştırdım, ya da onu hiç görmezden gelirdim. şimdi tersi söz konusuydu, bu oyunu o oynayacaktı, tabii eğer gelirse, üstelik işin neye varacağından habersizdim.

Artık midli kesmiştim ki Turgut geldi. Birşey söylemeden yanıma oturdu ve dizlerini sallamaya başladı, gözlerini dikmiş karşıya bakarken. Sol şakağının altında bir yarası vardı, yüzüne yabancı bir ifade veren mor bir şiş. Bu yarayı nasıl aldığı sorusuna cevap verecek yerde, sargısı kötü sol st kolunu gösterdi bana, ama aynı zamanda eliyle işaret etti, değmez, dedi, hem de öyle saldırgan bir tonda ki benim muhtemel her çeşit anlayışımı reddediyor, ama beni tam olarak bilmeyi istemeye kışkırtıyordu. stelemedim, kitabımı karıştırdım ve o mlum soruyu bekledim, ama gelmedi. Ve bu soru her türlü beklentiye inat, gelmeyince, Turgut'un yüzüne uzun uzun baktım, ta ki benim nerde olduğumu sormayı

unuttuğunu farkedinceye kadar, ve gülmeye başladı, sonunda ben de glmek zorunda kaldım, ve ikimiz gülmeye devam ederken o birden elimi aldı, yüzünün önüne tuttu, acaip yazılarından ötürü geçenlerde Kapalı arşıdan satın aldığım yzkle oynadı, onu benim parmağımdan çıkardı, kendininkine takmayı denedi, ama başaramadı, ve bütün bunları öyle bir gevşeklik içinde yaptı ki şüphelendim. Yüzüğü geri istediğimde, onu pantolonunun cebine indirmişti bile. Sonra, dedi, alırsın, eğer gerektiği gibi iyi olursan. Ve içimde öyle bir his vardı ki, artık yüzüğü düşünmüyordum.

Doktora gittin mi ? Bir süre birbirimizle konuştuktan sonra sordum bunu.

Yine bana döndü yüzünü, birkaç masa ilerde birini selmladıktan sonra.

Doktora gittin mi, dedim !

Eliyle yine işaret etti, sanki acıya duyarsız biri olmak rolünden hoşlanıyordu.

Aksu'ya gütmesi gerektiğini söylemek istemiştim, ama gözleri yine başka yere dikildi, ve bunun ona hoş gelmiyeceğini tahmin ettim. Aksu da ona sorardı, yaralanmasının nedenini.

Birini mi arıyorsun sen ? Durmadan etrafına bakması beni sınırlendiriyordu, sanki yakında bulunan ama görünmeyen bir kimsenin kendisine gelmesini sağlayacaktı. Bir nceki tarafa doğru selm verdi, ben onun selmını alan hiç kimseyi görmedim.

Hayır, dedi, hiç kimseyi. Tesadüfen geçtim işte. Başka bir isteğin var mı ? Ve garsona el etti.

Hayır, dedim ve tekrar kitabımı karışturdım.

Gel yleyse !

Nereye ? ayımın sonunu yudumladım, Turgut kalkmıştı bile. Parayla birlikte yüzüğümü de masanın üzerine koymuştu, ama ben el atınca onu yine cebine soktu.

Eve, dedi Turgut. Eve gidiyoruz, nereye sandıydın ! Ve

beni çekti, sanki birden çok acelesi varmış gibi, ilk dolmuş durağına. Yılan oynatıcısının müziği biz Beyazıt Meydanına geldiğimizde yine ıylice duyuluyordu, ama çevresinde daha çok insan toplanmıştı da kendisi artık gözükmüyordu. Turgut'a yilancıyı gösterdim, ama bakmadı bile, tersine daha hızlı yürüdü, bu arada kolumdan yakalamıştı, ben de onu izliyordum, sanki birşeyden kaçmamız söz konusuydu.

Turgut önce kendi bindi, ben başka yolcunun şişman, bacak bacak üstüne atmış bir adamdı- yanına oturmak zorunda olmayayım diye; sonra kolunu omuzuma attı. Dolmuş yalnız Millet Caddesinde işliyordu, ve biz yola yaya devam edecektik. Turgut hâlâ elimi tutuyordu ve ben, mevcut olmayan bir yaya yolunu belirlesin diye konan taşlarda dengemi tutmaya çalışıyordum, Turgut yer yer bana tanıdık gelen, ama tam ben tanıyacakken değişiveren bir melodiyi ıslıkla çalıyordu, Marsseyez, Enternasyonal ve öteki ihtilâl şarkılarının ardarda sıralanışı, ve ben afallamış kalakaldım, ve taşlardan kaydım, ama işte ıslıkla çaltığı yine başka bir şeydi ve sonra birden herşey bir gül-benk'e geçti, hanı yenicherilerin hücumu geçmeden önceki haykırışları, Bektaşilerin ayinlerinde kullandıkları o tevhit havası gibi.

Sevım henüz yoktu. Turgut'un anahtarı yanında değildi, benimkiyle açtım. Eve gelmek tuhaftı, Sevım olmadan Turgut'la eve gelmek. İkımız de ellerimizi yıkamak için banyoya girdik. Ben sabuna el atmadan önce Turgut eline almıştı bile onu, ve yukarı kaldırdı, yetişemeyeceğim kadar yukarı. Ben oyunun kurallarına uydum ve yumrukla ona giriştim, bu da yaramayınca, gıdıkladım onu, bunun üzerine elleri aşağı indi ve sabun yüksek bir yay çizerek elinden kayıp yere düştü. Ben eğilip almak istedim, ama Turgut beni yakaladı ve kollarımı vücuduma bastırdı, öyle ki kıpırdayamıyordum. Ben kurtulmaya çalıştım, gülmekten ikımız de katılıyorduk, ama Turgut'un sarılması gittikçe güçleniyordu, ve benim aklıma filmlerde gördüğüm sahneler

bir bir geliyordu, hanı adamın kadını hemen kaldırıp sevişebileceği bir yere taşımak üzere kollarından tuttuğu sahneler. Turgut'un bakışından, onun da aklına böyle birşeyler geldiğini anladım, kasları gevşedi ve beni kendinden uzaklaştırdı. Sonra ne yaptıysa bir evvelki oyuna geri dönmek için beceriksiz denemelerden öte olmadı. Beni itti, sabuna doğru eğildi ve gümbür gümbür yumrukladı göğsünü. Sabunu kendime çekmek için başka bir denemeye girişmeden ellerimi suyun altına tuttuğumda, ıyl bir tellak gibi durdu, ellerimi sabunladı ve acıyuncaya kadar ovdu.

O yarayı nerden aldın ? Mutfakta oturmuş çay suyunun kaynamasını beklerken bunu sordum. Turgut ayağa kalktı ve demliğe çay doldurdu.

Biryle kavga mı ettin ? Ben de kalktım, çay bardaklarını altlıklarına yerleştirdim, bir torbadan şeker doldurdum küçük bir kâseye. Turgut cevap vermedi.

Bak bir ! Onu dirsekle ittim, ama tam da kolunun yaralı olduğu yere rastlamış olacağım ki yüzünü buruşturdu, öteki eliyle o yeri tutup dedi ki :

Vuruldum, tank tank ! Anlıyor musun ?

Sonra ?

Hiç. Hiçbir şey yok. Çay suyu kaynadı ve Turgut bir bölümünü demliğe döktü, karıştırdı ve geri kalanını büyük çaydanlığa döktü, bunun üzerine küçüğü yerleştirdi. Ben hepsini bir tepsiye koydum ve dışarı bahçeye taşıdım. İkimiz, evin duvarına dayalı olan ve önüne masa koyduğumuz banka oturduk. Haydi anlat bana, dedim, ama Turgut birden başağrılarından şikâyet etti, uzandı ve başını benim kucağıma koydu, ve Sevim gelinceye kadar böylece kaldı, gözleri kapalı ve hiçbirşey söylemeden.

Sevim de sordu yaralanma olayını, ama o da bilgi alamadı. Yalnız peşini bırakmadı sormanın. Sık sık sormadı değil, ama yemeği hazırlarkenki halinden anladım birşeyler yapmak niyetinde olduğunu. Sonra hepi-

miz dışarda bahçede otururken, aile kelimesini dikkati çekecek kadar çok kullandı, ta ki ben anladım ve yemek yer yemez bir bahaneyle içeri çekildim, buna itiraz eden de olmadı. Yatağım açılmıştı, sanki benim uykuya dalmamı kolaylaştırmak istemişti, ve ben de kendimi bıraktım yatağa, kollarımı dayayıp yüz üstü okumayı, kitap karıştırmayı denedim, sonra bunu bile yapamadım, çünkü yatar yatmaz yorgunluk bastırdı, karşı konmazcasına.

Açık pencereden, Sevim'le Turgut'un bir süre daha birbirleriyle fısıldaştıklarını duydum, ama hiçbirşey anlayamıyordum, sanki duygu değerlerini ya da neden söz edildiğinin dayanağını bile belli etmeyen bambaşka bir dilde konuşuyorlardı. Kulağa öyle geliyordu ki sanki birbirlerine uzun, eskiden beri mevcut metinleri okuyorlardı, burda sesin yükselişi ve düşüşü artık insanî iletişim bağı kurallara göre değil, daha çok olağanüstü, gizemli, özel kurallara göre işliyordu, ama bunda uykunun da suçu olabilirdi, o fısıltı uykuya girmişti, sanki anlamını ancak uykuda hatırlayacağım bir sürü kelimenin üstünde yatıyordum.

Uyandığım zaman, artık sabah oldu sandım, ama sonra galiba evin kapısının açıldığını duydum. Hemen bunun üzerine Sevim geldi odaya. Işığı yakmadan soyundu ve yatağa yattı. Yan odada herşey sakındı, Turgut'un tekrar gitmiş oluşundan başka şey düşünemiyordum, ama Sevim'e bunu soramayacak kadar yorgundum.

Yirminci Yüzyılın İnsanlığına Bir Armağan Bektaşılığın İcyüzü, Temellerinin, Dallanmasının, Yüzünden ve İç Yapısından İzahı. İki cilt bir arada, bunlardan birincisi beşinci baskı, eski bir derviş'in kaleminden, kendisi Sünni kardeşler arasındaki yanlış anlama ve iftiraların duvarına karşı çıkmayı görev sayıyor. Sırların perdesi büsbütün yırtılacak, Sünnilerle kavganın sebepleri ortaya çıkarılacak ve işlenecektir.

Bektaşilerin neden tavşan yemediklerini biliyordum artık. Şu bir dizi hayvana benzeyişi; kafası kediye, kulakları eşeğe, bacakları köpeğe, burnu fareye, kuyruğu domuza; sonra dişisinin kadına benzediği noktalar da var, meselâ aybaşı. Bu hayvanlardan hiçbiri yenmez.

Üstelik bu hayvanın çiftleşme ve doğurmasında da acaiplikler vardır. Üstelik bu hayvanda bir gram bile saf et bulunmaz... Kan pıhtıları, hepsi bu... Bazı insanlar inanmamıştır buna ve denemişlerdir, hayvanı akan su altında tutarak ya da bir taşla ezerek, ama baktıklarında görmüşlerdir ki bütün et dağılmış ve iskeletten başka birşey kalmamış.

Bu hayvanı pişirmedeki gerekli harç, yani sepet dolusu soğan, çocuk kafası büyüklüğünde sarmısak, saf yağ, ki bunlar olmadan o pis şey yenmez, bir sürü paraya patlar. Bütün bu harçla ise zaten çarık bile pişse lezzetli olur. Bir kuzu ya da bir hindi satın alıp onu afiyetle yemek, daha akılcıca değil midir yani ?

Bektaşiler hakkında bir sürü boş lâf edilmiştir, meselâ tavşanı Ali'nin kedisi sayar da bu yüzden kutsal bilirlermiş, yemeyişlerinin sebebi buymuş güyâ. Ama doğru değildir bu. Tavşan yemezler, çünkü sağlığa zararlı olduğunu anlamışlardır.

Bir iki bahaneyle bütün bunlar açıklanabilirdi. Tavşanı yemeyişlerinin nedenlerinden biri, onun kedi gibi bir kafası olmasıdır. Öte yandan onu yemeyişleri yine kediyle ilgili bir husus, yani çiftte kanıt.

Aynı kitap için Tahîrzade adında bir bey, Ali'nin, Hasan'ın ve Hüseyin'in, Hacı Bektaş Veli'nin, Balım Sultan'ın ve Kızıl Deli'nin portrelerini çizmiş, madalyon biçiminde. Çok eski olamaz, çünkü Lâtin harfleriyle işaretilenmiş.

Hasan, Hüseyin ve Ali'nin akrabalığında şüphe edilecek birşey yoktu, gölgesiz bir güneşte, farklı büyüklükte aynı yüz, bir sağdan, bir soldan, bir önden. Gür sakallı, kalın, nerdeyse birleşmiş kaşlı, yakışıklı bir yüz. Alt

dudak fazlaca öne çıkık, boyun ve saçlar kaftan ve sarığın altında saklanmış. Hasan'da sol kulak da görülebiliyor, Ali ise çöktüğü dizlerine kadar görünüyor, kılıcı zülfikâr elinde, ama onun ayrık ucu sol resim kenarına kurban gitmiş. Resimler, sanki rotuşlu fotoğraflara bakarak yapılmış gibiydi, ifadeleri asla katı değildi.

Gerçi aynı ressam elinden, ama tamamen başka, Hacı Bektaş Veli. Böyle tasavvur ederim ben bir Acem sihirbazını. Huni biçimli, geometrik süslerle kaplı bir külah, yine süslü, yukarı kalkmış bir siperi var, bunun altında göz çizgileri fazla koyu çekilmiş bir baş. Üstünde sivri bir bıyığın dışarı uzandığı ak bir top sakal, ve alındaki çizgiler, Arapların uygun oranından çok uzaklaşıyor, hattâ gözaltı torbacıkları bile görülebiliyor.

Yalnız bakışlar değil, baş da farkedilir şekilde sola yönelmiştir, parmakları sivri demir yüksüklerde saklı sağ el ise, sol göğüste, Teslim-Taşının altında durmaktadır, ayrıca bu taş henüz o kesin oniki köşeli şeklinde değildir. Resmin kendi de ötekiler gibi oval değil, dört köşelidir, daha doğrusu karedir, çünkü dört köşesi karşılıklı, onu sekiz köşeli bir resim yapan süs köşelerle örtülmüştür.

Evlenmemeyi, sayı mistisizmini ve küpeyi getiren reformçu Balım Sultan ise, her ne kadar gözleri Ali'ninkinden çok daha eleştirici bir şekilde sola bakarsa da (ki bu keza çok yanyana duran kaşlar arasında boyuna bir çizgiyle daha da belirginleşmiştir) Kutsal Aile üyelerine çok benzer. Başındaki ne basit bir sarıktır ne de sivri bir külahtır, oniki dürrümlük bir kumaştandır ki siper yerine uçları rüzgârda sallanan bir sarık tûlbentle çevrilmiştir. Siyah kumaştan bir kaftan üzerinde aynı kıymetli taştan bir tesbihte muhteşem bir Teslim Taşı-ama herşeye rağmen, müesseseyi kendi bildiği gibi değiştiren bir girişimci havası var biraz.

Kızıl Deli'ye gelince, o, bir sadelik örneği, sevimli, ırk gözleri var, sevimli ırk kemikli yüzünde, kılıcsız, kulağı

da görünmüyor. O ,resmi én az karakteristik çizilen, insana bakan ve arada gülümseyen herhangi biri sanki.

Biraz kışkırtıcılıkları vardı, bu resimlerin. Acaba yalnız resim üslubundan mı ? Sanki söz konusu olanlar, bir fotoğrafta olduğundan çok daha güçlü bir şekilde gerçekten içindeler. Süheylâ'yı fotoğrafından dolayı böyle karşımdaymışcasına görmemiştim hiç. Nerdeyse insanın şunu diyesi geliyor : Mahremiyet -hangisi diye soruyorum kendime- kaybolmuş.

Orda Muhammed de vardı, mahalli Arap kıyafetinde bir genç olarak, aynı oniki yaşındaki hâliyle Meryem gibi, başı kutsal haleli, kanatlı küçük melek başlarıyla çerçevelenmiş, bayraklı bir mızrağa dayanmış, kuşağından süslü bir çocuk kılıcı sarkıyor. Harflerden bir maske, günahı kenar süsleriyle örtme, dikey ve yatay çizgilerle ürkekçe bir anıştırma söz konusu değil burda. Çıplak ve somut yüzler vardı burda, şaşkınlık yaratan. Yalnız Kaygusuz Abdal'ın resmi perspektif yokluğunun şekilciliğinde yatan o eski mesafe ruhunu taşıyordu, her ne kadar bilinen üslüplardan ayrılıyor ve Moğol etkisi gösteriyorsa da. Tesbihli eller, birbiri üstüne konmuş, her iki ayak tam profilden sola dönmüş, gözler kapalı, huşu içinde, arkada bir çeşme, daha doğrusu üstü örtülü bir pınar, pervazında belli belirsiz bir arslan oturmuş; Ali, Allah'ın arslanı ? Arkadaki manzara, bir dağ izlenimi veren çizgiler, muazzam bir sükun saçıyordu.

Ne yapacağız, biliyor musun... diyordu Aksu -ve ben o anda kendimi bir sahil rüyasının ortasında buluveriyordum- kıyı boyunca motorla gezeriz, güneşe karşı sıperli, belki şafak vakti ve akşam üzeri, hep yolda oluruz, gün boyunca da gölgede, yükselen kayaların beyaz, sedefli kumlarında uzanırız, ya da dalga serpintisine doğru koşarız, dalga, vücudumuzun altından bacaklarımızı çekince güleriz. Bırakınız dalga bizi ıslatsın, köpük üstümüzden aksın gitsin, ve fakat yosun, tek tük katran par-

çası da, eğer şansımız varsa ve tam o sırada bir tanker pisliğini sahil yakınlarına dökmemişse.

Bütün kıyı boyunca dolaşacağız, Samsun'a kadar, Trabzon'a kadar, ne kadar gidebilirsek, acelemiz yok, belki de Rize'ye, çay bahçelerine kadar, kumaşlar var orda pamuklu, göreceksin, belli bir özel dokuma türü, ve ben birsürü örülmüş, dokunmuş kaba ketenden, ancak defalarca yıkanmadan sonra giyilebilen gömlekleri, bluzları gördüm, kadınlar evlerinin önünde sandalyelerin, masaların üstünde nasıl satıyorlardı, belki de Laz kadınlarıydı, bambaşka giysileriyle, artık peçeye benzer yanı kalmamış yemenilerinin siper edilmiş uçları arkasında gülen kadınlar.

Ve deniz kıyısına kadar yetişen böğürtlenler, nerdeyse aynı Alplerdeki gibi bir bitki örtüsü, doğuya doğru ilerledikçe geçitlerde çamlar ve ağaçtan evler, sonra dımdık denize iniş. Yazın da dayanan bir yeşil, hattâ bazen sıcak aylarda yağmur ve geceleri sabaha kadar fırtına, sanki ancak gün ışııyla dınecekmiş gibi.

Deniz fenerleri. Onların biraz üstünde veya altında küçük oteller, mavi boyalı pencere çerçeveleri ve kapı pervazları, ve insanın balık yiyebileceği, denizi seyredebileceği, ama deniz aşağılarda kalacak, kara ve hışırtilarla kıyıya çarptığı zaman zararı dokunmayacak şekilde, yukardan bakarak. Fındık çalılıkları ve tütün, bütün seralar, ağılların önünden geçeceğiz, kıremit çatısı, beyaz badanalı evlerin önünden, birbiri arkasında yamaçları dolduran, denizden yalnızca bir yolla ayrılan, ama yalnız yükselti farkıyla da olsa korunaklı evler.

Çekip gideceğiz... bu şehirden, sıcağından, şartlarından çekip gideceğiz. Karadeniz'e, Aksu'nun anlatıklarından tanıdığım bütün o yerlere. Kalırız da, neden olmasın, körfez isteklerimize uygunsa, otelciler soru sormazsa, oranın, öğretmenlerin ve subay hanımlarının ellerinde örgüleri rüzgârdan ve gözlerden uzak, çardak altlarında

oturduğu çayevi sempatikse, yada kahvesi.

Sevim'le Turgut'dan uzaklaşacaktık, sabahları yan yana uyanacaktık, ve Aksu'nun saçları güneşten daha da beyazlaşacaktı, cildi daha esmerleşecekti, ve sevecenliği, hava serin olduğu zaman sarındığı manto gibi saracak beni. Gece gündüz birarada olacağız, artık benim kalkıp gitmem olmayacak. Suda yatmak, dilinde tuz, ve rüzgar-da sırf gökyüzüne bakmak, kendi saçlarının arasından, sonra esmerleşmek, akşamları acıyan ve serin çarşafa hararetini bırakan esmerlik. Kol kola -acaba oralarda bilirler mi bunu -kol kola aşağı ineriz eğri büğrü patikalardan, denize tutulmuş havluların arkasında üstümüzü değiştirir, yanımızda getirdiğimiz şeftalileri soyarız, yakında kimseler yoksa birbirimize dokunur kaya oyuklarında uyuyan kukumavları gözetler, parmaklarımız arasında ot ederiz. Sonra akşamları yavaş yavaş içer, elimizi uzatsak tutacakmışız gibi yakın duran yıldızlara kadeh kaldırırız.

Aksu'nun sevgisi, günden güne, güneşte bir bitki gibi büyür belki, ve ona dayanamayacağımdan korkuyorum. Bu benim ona yetişmek için son şansım olacak.

İşten kurtulur kurtulmaz, diyordu Aksu, ve ben anlıyordum ki bu rüyayı daha bir süre koruyabilecek ve keyfimce şekillendirebilecektim, suyu, denizi istediğim yana çekebileceğim, kendime iklimize uygun manzaralar yaratacak, güneşin ayın keyfimce doğup batmasını sağlayacağım.

Ve itiraf etmeliyim ki beni epey oyaladı bu rüya, ve ben ona zaman ayırıp korudum onu, uzun tüylü bir hayvan gibi, sonra onu elime geçen resimlerle besledim, geçen yıl şu kadar yağmur yağmış, kıydan geçen binilebilecek gemilerin sayısı şuymuş.

Adanın önündeki ot bürümüş yapıya hiç dokunulmamış; Amazonların Mars'a adadığı ünlü tapınak o olmalı... bense en azından Giresun'a kadar gitmek istiyorum, hani şu güya Lucullus'un Roma'ya ilk kirazı

götürdüğü yer. "üstü ot bürümüş yapı"ya basmak isterdim ayağımı, bakmak isterdim, kertenkeleler kızgın bir saç üstünde gibi, güneşten ısınmış duvardan nasıl sıçrayıp nerdeyse bir yılâna saldırıyorlar, ama yalnızca nerdeyse, vaktiyle ben Efes'teykenki gibi, şu farkla ki burda, serin iklimden dolayı öyle zehirli olmaz yılan.

El ele hep çeşitli otobüslerde otururuz, tabii yalnız sabah ya da akşam üstü yolculuğu ayarlayamayız, eğer Şile'den daha ileri gitmek istiyorsak. Eziyet verici bir sıcak olacaktır, öyle ki sonunda uyuşur kalırsınız ve yüzünüzdeki tozu bile silmez, bir sonraki molada hiçolmazsa bir şişe su ve bir simit almayı bekleriz. Elden geldiğince uzaklara açılmaya çalışırız, doymak bilmez gözlerle içimize manzaraları alırsınız, saatlerce, filmin yırtılmadığı gerçeğiyle gönlümüz rahat, yeşil, kahve, mavi böyle sürüp gittiğini, eşekler, keçiler, koyunlar ve yine koyunlar olduğunu, fındıkların ve böğürtlenlerin, tütünün ve meyvanın, biz hep bunu düşünmeden kendiliğinden büyüdüğünü ve onların biz düşünmeden bunu yapabildiğini ve tam biz düşünmeye kalkınca buna son vermediklerini görecektik ve bundan emin olabilecektik.

Ama gitmedik, kaldık, deniz-kum-kıyı-duygusuyla yetindik, yüzmeye olaylarıyla, yatarak seyretmelerle, iki ya da üç aynı restoranda yemekle, lokantacıyla, kızıyla, önlenemediğinde öbür müşterilerle, sinema programıyla, dört ya da beş gezintiyle, beş ya da altı satranç -, kağıt- ya da tavla oyunuyla yetindik.

Ve o zamanlar Aksu'yu görmek güzeldi. Herşey hakkında öyle uzun uzun konuşabiliyordu ki insan, sonunda konuşulan şey olağan üstü birşey olup çıkıyordu. Huzur, manzara, sevgi telkin eden birşeyler çağrıştıran kelimelerle birbirimizi uyarıyorduk, ve bu da birşeyden söz ederken daha özünün bir bölümünü açığa çıkarıyordu, kelimenin etkisi sürdükçe kullanmaya hazır bir bölümünü. Birbirimize sanki bunları görmüş geçirmişiz gibi anlatıyorduk, sanki gitmek istediğimiz her yerde olmuşuz gibi. Ve günün birinde uyanıp da Aksu'yla yalnız

olacağım korkusu içimde gittikçe büyüyordu. Gerçekten, gitmek istediğimiz yerde olmak, ama bir sahil gezisini tasavvuruma ters bir şekilde değiştirmek bile beni son derece hayal kırıklığına uğratacaktı.

Yine de bu rüyadan çıkmak için birşeye kalkışmadım. Bazen bana öyle gelirdi ki, eğer Aksu beni sevecek olsa, ben de onu severim herhalde, kendi kendime terkedilmiş olmam bu kadar. Ona sevicenlikle yaklaşmayı denerim, bunu daha önce yapmadım hiç, güçlü olan dileğim şuydu: Hâlâ içimi kaplayan isteksizliğin son izini bile yok etmek, aynı değerde birşeyle cevap vermem de ona yaklaşmak. Ve çocukluğuma dönmeye göreyim, kendimi yeni yetme biri rolüne koymaya göreyim ve böylece yabancılaşmanın tadına varmaya göreyim, içimi bir çeşit memnuniyet kaplıyordu, öyle bir eğilim ki, kendimden uzaklaştırmak güçleştikçe daha güçlü oluyordu. Bir ara şöyle oldu : Aksu'nun elini aldım ve bu ülkede çocukların anne babalarına saygı gösterisi için yaptıkları gibi, kuvvetle öptüm ve alnıma bastırmaya başladım, bu benim başaracağım hiç aklıma gelmeyen bir davranıştı, ama yaptıktan sonra içimde öyle duygular uyandırdı ki gözlerim doldu, Aksu'nun elini ısıracak gibi oldum, bunun üzerine Aksu başını alıp omuzlarına bastırdı.

Biliyorum, dedi sonra, biliyorum. Gerçekten biliyor muydu, emin değildim, ama öyle gibiydi, ve ben onu sevgisinden uzaklaştırmak ve dikkatini üstüme çekmek için bu türlü kıskırtmaktan bıkmadım. Ona biraz olsun benzer davranma yeteneksizliğimden nefret ediyordum, ve bazen de Aksu onu ilk gördüğümdeki ve bir araba atının başını kucaklamış halindeki gibi yabancı geliyordu.

Belki rüya, ne zaman gideceğimiz başından beri kesin olmadığı için böyle büyük bir rol oynadı. Aksu yaz boyu hastanede olmak zorunda kaldı, yıllık izin hakkından çocuklu meslektaşları hatırına vaz geçmişti. Eğer hemen yola çıkmazsak, bir tek sonbahar kalıyordu, o zaman da bakalım ben bu şehirde miydim. Karşılıklı

birbirimize, içinde rüyanın aramızdaki mesafeyi dolduracağı bir zaman aralığı açmakla sınırladık kendimizi. Ben bu rüyayı öylesine ciddiye alıyordum ki Sevim'e ve Turgut'a ne söyleyeceğimi dert ediyordum. Acaba Tatar Kadın bana yardım eder miydi ? Ona bunu düpedüz anlatmayı düşündüm, ona soracaktım, ne söylemem, ne yapmam, ne bahane göstermem gerekiyordu. Rüyanın bu yanı benim için tatsızdı, unutmayı, aklıma getirmemeyi denedim, ama yine bunu düşünüyordum. Aksu'yla seyahatten döndüğümüz zaman eskisi gibi olmayacak. Aksu'yu, Sevim'le Turgut'a karşı tutunacak birşey bulmak için uyurmuş da olmayacağım. Aksu'ya katlanmak için benim Sevim ve Turgut'a da ihtiyacım var.

Ama geceleri, uyanıp da Sevim'i uyandırmamak için yatağında dönmeğe cesaret edemediğim zaman, içimde öyle bir özlem duyardım ki kıyı boyu denize, önümde açılan renklere, kokulara, hareketlere, beni, uyguladığım bütün bu kayıtlılıktan kurtaracak şeylere; ve kendimi uçuşan saçlarla taşların, kumların üzerinden suya koşarken görüyordum, kollarımı açmıştım, bağırıyordum, düşüp kalkarak ve aynı zamanda da kendimi sınırlamaksızın verebileceğim coşkulu hareket, ses ve bakışlara gülerek.

İşte yine de bir teslis : Allah-Muhammed-Ali, konuk, dost. İlk örnekten daha yüce sayılan bir vücutbulma, bir sır ? Şüphesiz : Elif-lam-ye. Harf halinde çehre, Theophanie alanı. Büyülü kelimeleri arayışta, hep başka türlü kurulmuş kozmogoni (evren oluşumu) keşfedişte, bağlamadan cümlelerin çözülüp çıkarılışında insanı saran heyecan.

Evren, cennetten bir kırmızı taşın üstünde yer alıyor. Onun altında sarı bir öküz vardır, onun altında bir balık, onun altında deniz, onun altında rüzgâr, rüzgârın altında karanlık. Resmin sağ ve sol köşesinde, insanın iyi ve kötü özelliklerini temsil eden birer melek var. Yüz-

ler, kanatlar arasında. Ortada, bir Kuran sûresinin harflerinden insan sûretinde bir melek, insan mizaçlarıyla burçların birbirleriyle ilişkisini göstererek. Bir elinde vahşileşmiş bir arslan, öbür elinde bir ejder, arkasında deniz ve ağaçlar. Melek, balığın üstünde duruyor. Başka bir çeşitlemede ise: Üstünde bir horoz oturmuş bir ağaç, melekler kanatsız, onun yerine başları madalyonlarla ve çiçeklerle çerçevelenmiş. Ortadaki melek bir insan, iki balık üzerinde duran bir insan. Gövdesi harfler ve özdeyiş şeritleriyle örtülü.

Salt acayıplıklarından dolayı değil. Her en küçük izin bile peşini bırakmamaya alışmıştım. Engin Bey'i ciddiye almam gerektiğini kavramıştım. Uzun süre buna inanmak istememiştim. Çekingendi. Her türlü yardım için ondan özellikle rica etmem gerekiyordu, onunla buluşmak, ne kadar ilerlediğimi, neyin eksik olduğunu, ilk planda neye ilgi duyduğumu ona anlatmalıydım. Mürşit ile mürit, yani dervişle öğrencisi arasındakine nerdeyse gülünç bir koşutluk, uğraştığım, dünyalarına yavaş yavaş aşına olduğum kavramlar için tipik birşey. Bazen bu ilişkiyi daha bilinçli ve daha büyük bir özenle genişletmek, beni çekmiş olmalı. Verilen bilgilerin gıdım gıdım oluşu, beni kendi sabrım konusunda şüpheye düşürüyordu.

Girdiğiniz yol, zahmetlidir, diyordu Engin Bey ve ben gülünce de : Ben size yardım edemem de yardım etmek istemem de. Ama ben, onun bana hiç olmazsa yolu açmasıyla teselli buluyordum. Sormama ramak kalıyordu, acaba ben mi bu konuyu bulmuştum, yoksa konu mu beni. Bütünden biraz da olsa kendime mal etmeme, olsa olsa bir çeşit özdeştirmeden fazlasına izin vermemeye çalışıyordum ki zaten Engin Bey'in de kabullendiği gibi bu kadar araştırmam için gerekliydi. Hattâ şaka bile olsa her çeşit sorumluluğu reddediyordu Engin Bey, eğer çok istiyorsam başka yerde aramalıydım bunu.

Dönüp dolaşıp Aksu'dan söz etmeye başlıyordu Tatar Kadın, iyi bir insanmış. Ona bu yüzden kariyer yapmamış.

ona karşı dayanmayı başaramamıştım ve Aksu hakkında onunla konuşmamak niyetim geçmişte kalmıştı. Tabii bunu Engin Bey'in önünde yapmıyorduk, sadece yalnızken. Genel olarak karşıydı, ama benimle Aksu için durum başkaydı, bizde olabılırdi, bunu tasavvur edebilirdi. Karşı olduğunu söylediği zaman neyi düşündüğünü bilmiyor değildim, ilke olarak değil, ama deneyim. Sık sık görmüşmüş, bilgisizlik yüzünden başarısızlık, uyum yeteneğinin yokluğu, gerçekleşmeyen beklentiler. Ne Aksu'nun ne de benim en ufak bir niyetimizin olmayışına. Ona yemin etmemin pek yararı yoktu. Göreceğiz bakalım, diyordu, içinden bir ses öyle diyormuş ve onu daha çok dinlemek canımı sıkıyordu.

Engin Bey beni hiçbir türlü yüreklendirmiyordu, ne var ki benim ilgimden ve sebatımdan haberdardı. Onu inandırmak değildi benim için o kadar önemli olan, onun bilgisinden yararlanmak istiyordum ben. Belli bir andan itibaren içimde artık avare olmadığuma, başını epeyce uzun zamandır aradığım yola adım attığıma dair bir his vardı. Artık başlamıştım, daha doğrusu iş yürümeye başlamıştı ve çeşitli görüş tarzlarını birden bire bağlayabiliyordum. Belli bir yönde hareket ediyordum ve bilmek istediğim şeyle benim için önemsiz olan arasında bir ayırım yapabiliyordum.

Bu en ilk basamaktır, diyordu Engin Bey, ne kadar ilerleyeceksiniz, göreceksiniz.

Sevim eski bir şalvar giymişti, çiçekli bir basmadan, ve benim çoktandır hiç aklıma gelmeyen kolsuz bir bluzumu. Bütün gün çamaşır yıkamakla uğraşmıştı, parmak uçları bembeyaz olmuş ve buruşmuştu. Dışarda bahçede çamaşır asarken kollarından boylu boyuna su damlıyordu, ta yeni traş ettiği koltukaltlarına kadar. Ben hemen banyoya gidip ellerimi yıkadım, eve daha yeni gelmişim ve ona çamaşırları uzatıyordum.

Baksana, dedi, ve kenarları küçük pullarla süslü

beyaz bir tülbente sardığı saçlarını gösterdi. Alnının üzerinde tülbentin iki ucu düğümlenmişti ve bir Trakyalı tarla işçisine benziyordu. Evde büyük bir iş gördüğü zaman hep böyle giyinirdi. Bahçeyi de bir el süpürgesiyle ve eğilerek sprrd, eski usulde. Bana neyi göstermek istediğini bilmiyordum.

Ne var, yeni bir yemeni mi aldın ?

El etti, kına, dedi, saçımı kınayla boyadım, ve yine sarılı başını işaret etti. Güneşte parlayacak, başka zaman pek farkedilmeyecek.

Güldüm ve çamaşırların konmuş olduğu boş, yassı teneke leğeni banyoya götürdüm, geri kalanları almak için. Turgut yoktu. Belki ancak gece gelecekti. Eve geç gelmesi ya da hiç gelmemesi gittikçe daha sık oluyordu. O zaman Sevim'le dışarda bahçede yalnız oturuyor, okuyor veya not tutuyordum, Sevim ise Almanca ğreniyordu.

Yine Sheylâ'daydım son seferki sonuçla, yalnız şu farkla: Bu kez kapıyı açan olmadı. Bir pusulaya birkaç satır yazıp, mektup kutusunun aralığından yarısına kadar sokmuşken geri çekmek istedim, çünkü anlamsız buluyordum. Sıkışıp takıldı, bu yüzden elimde yalnız bir parçası kaldı, üstünde adresin bir kısmı vardı. Yeni bir pusula yazmak yerine yarım olanı içeri attım ve gittim. Kapıcı, bu ailenin arada geldiğini, ama iki gün sonra yine gittiğini söyledi, bir hafta içinde bir daha denemeliymişim, belki o zaman talihim yardım edermiş.

Bu bir çeşit inattı artık, kısmet olmamış, başlanıp sona erdirilememiş bir şeydi, tekrar denememi sağlayan; vazgeçmek istemiyordum, her he kadar bu arada Sheylâ benim için artık nerdeyse hiç önemli değilse de. Fotoğrafını gerçekten bulamamıştım ve artık bilmiyordum bile nu belleğimde doğru koruyup koruyamadığımı, ve hattâ birbirlerine hiç benzemediklerini kesinlikle bildiğim hâlde, Sheylâ'yı düşündüğüm zaman, bu arada birkaç filmde görmüş olduğum Aysel Nur'un gözümün önüne geldiği oluyordu bazen.

Sevim, Turgut'u beklemiyor olmalıydı. Dışarı, bahçeye çay getirdi, ben peynir zeytin taşıdım ve yemeye başladık. Daha güneş batmamıştı ki Sevim başındaki örtüyü çıkardı, saçlarını sallayıp dağıttı ve başını ışığa tuttu. Alevler yükseliyor gibiydi.

Kızılbaş, dedim ona. Alevilerin kırmızı sarıklı hal-
leri gibi, gerçek bir Kızılbaşın.

Allah korusun, cevabını verdi Sevim, biz nesillerdir
tam inançlıyız. Hiç anlamıyorum, nedir senin istediğin
bu şeytana tapıcılardan.

Onlar şeytana tapıcı hiç değil. Şeytana tapan,
Yezidiler.

Sevim omuz silkti. Ne işin v⁴ar onlarla ? Biliyorum,
Bektaşilerin ve Alevilerin şiirlerinden hoşlanıyorsun,
burdan bizim bugünkü dilimiz hakkında birşeyler öğre-
nilebilir, ama bütün bu veliler ve habibullahlar, hacılar
ve pirlar, melek, şeytan ve cinler, neye yarayabilir ki ?

Hiçbir şeye, dedim, sadece işin gereği onlar.

Sana kalsa benim şalvarımı giyeceksin, ama ne
geçer eline bundan ? Kabul, Pır Sultan Abdal hakkında
sen benden çok şey biliyorsun, ve sorsam şalvar kelimesi
nerden geliyor, açıklayabilirsin hiç şüphesiz bunu. Ben
ise bu berbat şeyi, çamaşır yıkarken sık sık eğilmem ge-
rektiği için giyiyorum. Değerli birşey olmadığı için
giyiyorum. Ama sen, sen bunu giysen birşeyler hisseder-
sin dolayısıyla.

Belki, dedim. Artık mevcut olmayan, ama mevcut
olmuş olduğu ve bir işlevi olmuş olduğuna dair kanıt
ileri sürülebilan birşeyi tanıdığım kuruntusuna
kapılırdım. Bir an egzotiklik duymama izin verirdim,
dahası var, sizin gözle görülür özelliklerinizden birini,
kisa süre üstümde taşımayı uygarlığın başka bir anlayı-
şıyla özdeştirebilmekle bir çeşit doyum yaşırdım.

Bazen anlamıyorum seni,' dedi Sevim, bizi tanıyor-
sun, bizimle yaşıyorsun, bizimle ilgili yani ilgili olmuş

herşeye karşı merak duyuyorsun, dilimizi konuşuyorsun, tarihimizden haberdarsın, ama buna rağmen çevrene gerçekten bakınmıyorsun, etrafında olup biten şeylerden birçoğunu fark etmiyorsun. Hâlâ eskiden beri bizden olan şeyler için özel bir bakış geliştirmişsin, ama bizden, yeni olan şey seni ilgilendirmiyor ve bunun gibi evleri yıkıp yerine dünyanın her yanında olabilecek türden birini dikmemizi ayıplıyorsun. Başka seçeneklerin olmadığını anlamak istemiyorsun.

Hakkımı yiyorsun, dedim, her ne kadar onun neyi kastettiğini ve nasıl haklı olduğunu tam bildiğimi sanıyorsam da.

Kusura bakma, Sevim hemen omuzlarıma koydu ellerini. Rüyada gibi dolaşıyorsun. Seni uyarmak istiyorum. Zaman içinde durmadan daha eskilere gitmekle herşeyi daha iyi anlayacağını sanmamalısın. Herşeyin şimdi olduğu gibi olması, yalnız gelenek meselesi değil. Bu şehre bak bir, bambaşka birşey söz konusu.

Birbirimizle hiç böyle konuşmamıştık ve onun böyle birden bire cümlelerinin genel geçerliliğinde iddialı oluşu, "biz" ve "bu şehir"den söz etmesi tuhafıma gitti, ve öyle gibime geldi ki benim dikkatimi birşeylere çekmek istiyordu.

Seni uyarıyorum, demişti. Ve gerçekten de, söylemiş olduğu bütün bu şeyler, henüz doğru yorumlamayı bilmediğim tek bir uyarıydı. Ve bir çeşit değişmeyi gittikçe daha açık seçik hissetmekte olduğuma inanıyordum, elle tutulur olmayan (en azından benim için, ya da henüz), birşey, zaten herşey ve hep değişmiyor muydu, ya da Sevim'in deyişle, ben çevreme bakmadığım için yada bakmadığım halde çoktandır var olan birşey, yavaş yavaş kafama dank ediyordu.

Biz bir aile gibiyiz, dedim. Seni, Turgut'u, Ayten'i, Engin Bey'i ve Tatar Kadını tanıyorum... Bu kadar yeter bana. Sizler bana birşeyler açıklamak zahmetine girmiyorsunuz. Sormamı bekliyorsunuz, ama insanın dur-

madan sormak zorunda olması, çekilmez birşey. Bir araştırmaya başladım ve galiba içinde yaşadığımız zamandan gittikçe uzaklaşıyorum. Orda da bir sorudan bir başka soru çıkıyor. Tek tek cevapları bir araya getirmek, bana zor geliyor. Bütün o ayrıntılarda tutsak oldum. Belki gerçekten az bakıyorum çevreme. Ve sonra sordum ona : Turgut nerde ?

Turgut ? Sevim omuz silkti, sanki bunu kendisin de daha şimdi düşünmesi gerekiyordu.

Bilmem. Geç gelecek.

Yüzüne baktım. Ben soruyorum dedim, ama sen cevap vermiyorsun işte. Unmuştum ki benim bilmem gereken birşey olursa sen bana söylersin.

Gayet tabii, dedi Sevim. Ama henüz birşey olmadı. Seninle böyle konuşmamalıydım, unut gitsin. Herkes evde olmadı mı sınırlıyorum, hepsi bu.

Saçların güzel olmuş. Elime bir tutam aldım ve ışığa doğru tuttum. Ele yumuşak geliyordu. Yeni renk insanın gözüne pek çarpmıyordu, ama Sevim yine de başka görüyordu.

Günün birinde geri döneceksin ve bizleri unutacaksın, dedi ve bizim fotoğraflarımızı bir kutuya koyacaksın veya hattâ bir yerlere yerleştireceksin ve bizi, kutuyu açtığın ya da albüme baktığın zaman hatırlayacaksın. Ötekini unutmayacaksın, ya da öyle çabuk unutmayacaksın. Çalışmanı yazmış olacaksın, hattâ belki de ders vereceksin, ve ötekini unutmayı başaramayacaksın. Bilminle memleketinde rahatça oturacak ve şu ya da bu işaret nasıl yorumlanmalı diye düşüneceksin, oysa biz burada bir salgın hastalıkla, savaş ya da devrimle uğraşır olacağız. Ama zararı yok, duyuyor musun, zarı yok, biz seni seviyoruz, sen bizi seviyorsun, ve bir süre bir arada yaşıyoruz. Seninle böyle konuşmamalıydım, unut gitsin... Ve öptü beni, sımsıkı kucakladı. Ne cevap vereceğimi bilmiyordum, uyarışı cümleden cümleye ha belli oluyordu. Birden gülmeye başladı.

Göreceksin, daha hepimiz kaçıracāğız. Mutfağı gitti, ordan taze çay getirdi, tekrar yanıma oturdu. Almanca ders kitabını açtı, karıştırdı, birkaç kelime saydı. Sonra birden birçeşit çekime başladı ve bu arada coşkuyla yu-karı kaldırdığı elinin dirseğıyle kitabı aşağıya düşürdü.

Eğilmek istedim, ama beni tuttu bırakmadı.

Bırak, dedi, yararı yok. Gerçekten bilmiyorum ne işe yarayacak. Buradaki evle işe başlarsa, bir köye gideceğim. Çocuklara okuma yazma ve gerekli başka şeyleri öğretmekle yeterince çok uğraşacağım. Bununla ne diye kendimi helâk edeyim ki ?

Kitap yerde kaldı öylece ve birden, söylediğı herşey bana çok haklı geldi. Sonra bana çocukluğundan anlatmaya başladı, ölen kardeşinden, Trakya'dan, tarlalar arasındaki evden, annesinin diktiğı güllerden. Ve pazarları çiftkoşumlu boyalı bir arabada küçük bir ormana giderlermiş, orda semaveri yakarlarmış, yere bir yaygı serer, yiyecekleri sepetlerden çıkarırlarmış. Küçük çocukları ağaçlara bağlarmış, evet, diyordu ağaçlara. İki ucu olan bir parça kumaştan ip geçirir, dallara bağlar salıncaklar yaparlarmış, bebek içine yatarmış, ağlarsa da sallarlarmış.

Kardeşinin sünnet düğününü anlattı, renkli pelerini ve küçük mukava tacıyla süslü yatağında nasıl yatmış ve armağanları nasıl toplamış, sonra karagöz ustası nasıl gelmiş ve kardeşine ve öbür çocuklara birşeyler göstermiş, ve sonra evlenmemiş teyzesi nasıl ölmüş ve herkes onun evlenmemiş oluşuna nasıl ağlamış, çünkü güzel bir kadınmış ve şüphesiz güzel çocukları olabilirmiş. Ve az sonra Sevim'in kardeşi ölmüş, apandist patlamasından, gülüyordu, bugün insan bunu tasavvur bile edemez, ama köyde... Ve aradan çok geçmeden dedesiyle ninesi ölmüşler, öyle ki Sevim artık ağıtçı kadınların yüzünü tanır olmuş. Bir kuzusu varmış, küçük, kahve rengi bir kuzu, kardeşinin hayatta kalması için bu kuzuyu seve seve verebilirmiş. Çocukken böyledir insan, diyordu, insan al-

dığı her şeye karşı birşeyler vermek zorunda olduğunu anlamıştır bir kez, ölüm konusunda durum niye başka olsun ?

Ve bana herşeyi böyle anlatırken, sanki bu herşeyi ebediyen unutmak istiyor gibiydi, âdetâ daha önceki hayatının hatırasını bana armağan ediyordu, nerdeyse kaygusuzca, sanki ne olacağı umurunda değilmiş gibi, ama hayır, bunlardan ayrılmaya karar vermiş olmak ona acı veriyordu. Sevim'in anlatması bittiğinde henüz çok geç değildi. Yorgun, yaslandı arkasına, ve bir an sanki tükenmiş etkisi uyandırdı. Gözlerinde hiçbir ifade yoktu, beyaz tülbenti elinden tuttu ve birkaç kez saçına sürttü, boya bırakıyor mu daha, görmek için.

Git yat, dedim. Şeyleri ben toplarım.

Banyoya gıdıp duş yaptı. Ben çay takımlarını mutfaka taşıyıp onları yıkadım. Sevim benden Turgut'a yiyecek birşeyler hazırlamamı rica etmişti. Ve yine kendime sordum, Turgut artık neden öyle seyrekleşiyordu, niyeti neydi. Acaba ona bunu sorsa mıydım ?

Ben odamıza girdiğimde Sevim uyumuştı bile. Işığı yakmadan yatağa yattım, ama uzun süre uykuya dalmadım, ve sonunda bunu başardığımda da hafif, Turgut eve gelince son bulan huzursuz bir uykuydu. Onun mutfakta uğraşışını duyuyordum, her halde ona koyduğum şeyleri yiyordu. Sonra banyoda suyun akışını duydum ve uykuya dalmaya çalıştım.

Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmeden birden iyice uyandım. Sevim'in nefesi sakındı, derin ve iyi bir uykuda olmalıydı. Ayağa kalkıp su içmek için banyoya gittiğimde dışarınsı daha karanlıktı.

Karanlığa çabuk alıştım, ya da gerçekten hava aydınlanmaya başladı bilmiyordum işte. Yalnız Turgut'un kapısının kolunu son derece net önümde görüyordum.

Sokak lâmbasından biraz ışık giriyordu Turgut'un odasına ve ben onun yerde yatışını görebiliyordum. Her akşam Sevim eski oturma odasında onun yatağını ya-

pardı, sabah ise kendisi katlayıp yüklüğe yığardı.

Turgut gözleri açık, yatıyordu orda, kıpırdamaksızın bakışlarını bana dikmişti. Bir an, kapı kolunu elimde tuttuğum sürece geri dönmeyi düşündüm, ama sonra ona doğru yürüyüp yanında durduğumu fark ettim. Elini kaldırdı, sanki beni aşağıya çekecekti, ama yalnızca diz çukurlarımı elledi, benim kendiliğimden onun yanın a yatacağımı bekleyerek. Gel, dedi, ben hâlâ dikilmiş orda dururken, ve o hep yatmış ve benimle hiç ilgisi olmayan bir şey hakkında düşünmüş hissi vardı içimde. Bir kere daha, gel! dediğinde nerdeyse arkadaşça bir tondaydı, sanki aralarında bitişik odada uyuyan ve heran uyanabilecek olan Sevim'in bulunmadığı binlerce insan arasında herhangi bir yerde buluşacaktık. En iyisi onu dövmeliydim ki uyansın ve anlasın, ben ona, birlikte aynı çatı altında geçirdiğimiz bunca zaman sonra, bu oyuna bir son vermek için gelmiştim.

Korkup her türlü muhtemel gürültüden çekinmesini beklemiştim, ama bunda da yanılmışım.

Kalbimin çarptığını ve nefesinin kesildiğini duymayı, kolları arasında boğulmak tehlikesi geçirmeyi beklemiştim. Oysa o öylece yatıyordu, bakışlarını karanlıkta gördüğüm kadar bana dikmiş ve ben dişlerini görebiliyordum, öyleyse gülümsüyordu, bu sırada benim kalbim çıkacak gibi gümbürdüyordu ve ben istesem de bir tek kelime söyleyemez durumdaydım.

Sanki bir süre daha dayanmak istiyormuşum gibi yavaş bir hareketle geceliğimi sıyırıp çıkardım, sonra ona doğru eğildim boynuna, omuzlarına dokundum ve ağzının nasıl kapandığını, gülümsemesinin nasıl yok olduğunu farkettim ve birden anlamıştı vücudu, ve bız seviştik sessizce, birbirimize nerdeyse nefes aldırılmazcasına, bizi birbirimizden uzaklaştırabilecek her türlü hareketi kuskanarak.

Bizim odaya geri döndüğümde, hava aydınlanmıştı artık. Sevim yatağında döndü. Yüzünü göremiyordum ve

onun daha uyuyup uyumadığını, yoksa uyur gibi mi yaptığını bilmiyordum.

Sevim beni sabah uyandırdığında, kalktım, banyoya gittim, ama sonra tekrar yatağa yattım. Bana bakmak için tekrar içeri geldi ve ben onun ve Turgut'un, bu adı söylerken yüzümü hemen ateş bastı, kahvaltı için beni beklememelerini söyledim. Pek iyi olmadığını, birkaç saat daha uyumaya çalışacağımı da.

Dışarda onların birbirleriyle konuşmalarını duydum; tek tek kelimeleri ayırdedemediğim zamanlar, ya da başka zamanda dillerinin kulağıma geldiği gibi, o aynı monoton bir melodi halinde. Ve bir an rüya görmüş olduğuma inanacak gibiydim. Yarı uykuda farkettilim, Sevim gitmeden nasıl yatağımın kenarına bir çaydanlık koymuştu. Sonra öğleye doğru gerçekten uyandığımda çay soğumuş ve acılaşmıştı, artık içilmeyecek kadar. Çay bardağının yanında bir pusula duruyordu. Sevim'le Turgut bu akşam eve ancak geç döneceklermiş. Ve yine ateş bastı yüzümü. Yemeğe onları beklememeliymişim, üşenmezsem dilimleyip kızartabileceğim ve sarmısaklı yoğurtla yiyebileceğim taze patlıcan varmış evde.

Günboyu evde yalnız başıma kalmamıştım çoktandır. Bana iyi geldi, karartılmış bütün yerlerinde dolaştım evin, içinde her gölgenin kaybolduğu avluya çıktım, farklı farklı sandalyelere oturdum, kahvaltımı ayakta mutfakta yaptım ve çoktandır bildiğim eşyaları şimdi biraz yukardan inceledim. Kendimi öyle hafif hissediyordum ki kelimenin gerçek anlamında yüzüyorum sanıyordum ve geçen geceyi ne zaman düşünsem, sessiz bir kahkayayla sarsılıyordum.

Tembel tembel dolaştım, bütün elbiseslerimi dedim, ta, hangisini gerçekten giyeceğime karar verene kadar. Prens Adalarından biri olan Heybeli'ye giden vapura yetişmek istiyordum, plaj öteberimi topladım. Yüzecektim, uzun uzun ve rahatça, çoktandır niyet ettiğim gibi. İki saati yolda geçen bir adaya üç saatliğine yüz-

meye gtmek, kurtarmıyordu, ama vapuru zlemiştim, "I"leri çatlatarak cıvı cıvı konuşan ada Rumlarını, eteklerimi ve saçlarımı savuran meltemi zlemiştim, ve her-şeyden nce de suyu zlemiştim. Heybeli'deki zakkum ağaçlarını ve çamları ve hatırlayabildiğim ve daha çok bir dağ gölünün kıyısını hatırlatan kısa, taşlı plajı zlemiştim. İçimdeki sevinç gittikçe büyüyordu ve ben bu sevince büyük bir hazırlıkla, hiçbir engel koymadan kendimi veriyordum.

Macaristan'ın fethi, Viyana'nın kuşatılması konusunda uzun süre yanılmıştım: O ihtişamı ve o keremi, zenginliğin ve iktidarın işaretleri olarak ülkenin içinde kök salmış saymakla. Başka bir açıdan bakıldığında, Avrupa'ya korkuyu öğreten olaylar, büyük çaplı, dükkatı başka yöne çekme taktikleri olarak görünüyordu, ya da daha doğrusu, sanki vergi toplayıcıları ve valilerce ezilmiş Anadolu'ya, ondan seferler için sızdırılan paraya karşı biraz şan şeref armağan etmek isteniyordu. II. Beyazıt, Müthiş Selim ve Muhteşem Süleyman saltanatında Anadolu'da birbiri ardına isyanlar çıkmıştı. Sosyal adalet mücadelesi, dini görüşlerle hemen hemen örtülmemiş şekilde, Türkmen Beylerin ve Beyliklerinin gittikçe Balkanlara dönük Osmanlı hanedanına ve batılı valilerine karşı son direniş anlamını da taşıyordu.

Tuhaf olan şuydu ki Bektaşî'ler, onların Şî ve Ali'ci inançları aracılığıyla, yeniciler, aslında Türkmen beyliklerine karşı güç olarak kurulmuşken, onunla öyle iyi anlaşıyorlardı ki Müthiş Selim, işgal ettiği Azerbeycan'ı elinde tutmaya cesaret edemedi. Çok fazla gizli matemini tutuyordu bu kanın.

Şah İsmail'in bütün Anadolu'yu almak ve onu Şîliğe sokmamakla başarısızlığa uğramasının üstünden bir kuşak ya geçmiş ya geçmemişti. İsmail'in Hanedanı Safaviler de militanca hedefleri olsa da kardeş olarak kurulmuştu, ve Şah İsmail bugün de Hatayı adı altında

Bektaşlıların ve Alevilerin en önemli şairlerinden biri olarak sayılır. O, kendi işinde bir propagandacıydı ve güzel sözleri yalnızca, kendisini saraydan çok uzak görenlerin ve ihmal edilmekten ve sömürülmekten bıkmış ve iktidar ilgisinin ve istenir olmanın sıcak ışığına hevesli, dünden hazır kulaklara ulaşıyordu. Etkisi öyle büyüktü ki tutuklular, ölüme mahkum edilmiş olanlar bile son şiirlerinde, kendilerine şaha gidebilme-leri için kapının açılmasını diliyorlardı.

Kalender Çelebi'nin, yani Balım Sultan'ın torunlarından İskender Çelebi'yle HacıBektaş Tekkesinde pîr ünvanı için kavga eden İdris Hocanın bir torunu olan Kalender Çelebi'nin yürüttüğü Kalender-Ayaklanmasının üstünden bir nesil bile geçmiş değildi. Muhteşem Süleyman, ya da asıl adıyla Kanuni Mohac'ı alırken, Adana, Kayseri, Malatya, Sivas ve Diyarbakır yörelerinde Bektaşiler Alevilerle ve Türkmenlerin Kızıbaşlarıyla birleştiler. İsyan, kanda boğuldu, ama başka bir yerde yine patlak verdi. Taht kavgası olarak başlamış olan şey, sosyal amaçlı bir ayaklanmaya dönüştü, kendini ihmal edilmiş, sömürülmüş ve baskı altına alınmış hisseden güçlerin bir çeşit toplanmasına. Bütün Türkmen boyları Kalender Sultan'a katılmıştı. Mal mülkte eşitlik isteniyordu.

Ayaklanma bir yıl sonra bütün güçlerin seferberliğinde kesin olarak bastırılabilmişti; bütün Anadolu'ya yayılmıştı. Çok sayıdaki savaşlardan sağ kalan Türkmen Beylerinden bir bölümü ancak cömertçe aslar sayesinde Kalender Sultan'dan kopmaya razı edildiler. O zamandan itibaren Bektaşî Pîrlerinin halefi iktide ayrıldı: Çelebi'ler ve Dede Babalar. Arnavut Bektaşî'leri, Mücerred Babaların Şeyhi'ni, yani tek küpeli bekar babaları, ziyaret ediyordu, oysa Anadolu Kızıbaşları, herşeyden önce Aleviler, Çelebi Şeyh'e yönelmişti.

Bektaşî'lerin iktide bölünmesi, Hacı Bektaş Veli'nin bir biyografisiyle içeriye doğru da temellendirilmişti Çelebi'ler onun Kadıncık Ana'yla evli olduğunu (başka

bir çeşitleme, kızı mutlu melek Fatma Nuriye Hanımla der) ve kendilerinin onun oğlu Seyid Ali Timur Taş'dan geldiklerini, savunurlar, oysa Mücerred Baba'lar bunu kabul etmezler ve oğulun yalnızca "yolun oğlu" olduğuna yemin ederler.

Çoktandır görmediğim Ersever'i ziyaret etmek için Kapalı Çarşıya gitmiştim. Ona şiirlerinin çevirilerini götürmüştüm, ondan yine yardım isteyecektim, çünkü ne Sevim'in ne de Aksu'nun açıklayamadıkları bir dizi yeni türetilmiş kelime bulmuştum. Onu bir süre beklemem gerekti, o arada ortağı Ermeni, bana kahve getirtti, sigara ikram etti. Ersever, dükkânın üst katındaki odadan geldi, özür diledi ve yazı masasına, karşıma oturdu. Yorgun görünüyordu, ve cildi geniş dokulu ve parlaktı. Sigaradan ilk nefes çekişte öksürdü, ama arka arkaya genzini temizledikten sonra içmeye devam etti, onda hiç görmediğim bir hırsla.

Traşsız yüzüne ve kirli gömleğine bir saniye fazla baktım ve o bana bütün gece çalıştığını açıklamak gereğini duydu, aksi halde yayın evinin verdiği süreye yetiştiremezmiş ve yetiştiremezse de kitap ancak gelecek yıl yayınlanırmış, o zaman da belki fazla geç olurmuş.

Ne bakımdan çok geç ? Çok merak ettiğimden değil, daha çok nezaket gereği sormuştum, ve bana öyle geldi ki, bunu yalnızca kendi kendine söyledi, çok geniş anlamda bir nazla Şüphesiz o da bundan kurtulamıyordu, ve benim kurallara uygun tepki göstermem gerekiyordu. Devir değişiyor, dedi.

Biri önünüze mi geçebilir ? Güldüm, şüphesiz diyecekti ki : Bu değil, ama... İşte benim gülüşüm onu, öbür cümleleri alışkın olmadığım acıip sert tonda söylemeye kıskırttı, ve bu ton gülüşümü, şimdi ne anlatsam hepsine karşı kendimi kollama zorunda oluşa, bir savunma duygusuna dönüştürdü.

Arkadaşlarından ikisini, bir şair ve bir deneme ya-

zarını, tutukladıklarını ve devlet aleyhine yazılar yazarak kışkırtma suçu işledikleri iddiasıyla sorguya çekildiklerini öğrendim. O iki kişiyi tanımıyordum, ama yine de şaşmıştım, Ersever bunun hiç de ilk olmadığını, bugün insanların sözlerinden dolayı tutuklandıklarını anlattı. Ve çoğu zaman bu, gürültüsüz parlıtısız oluyor-muş, halk meseleden haberdar olmadan, Sevim'le Turgut'un da bundan söz ettiklerini hatırladın, ama sanki beni hiç ilgilendirmez tonunda. Yoksa onları beni aydınlatmaya, kendi tutumumla mı zorladım?

Peki, sizin durumunuz ne ?

Ben kimseyi etkilemek istemiyorum, kimseye doğru yolu göstermeye de kalkışmıyorum. İyi kötü yaşamak mümkün olduğu sürece, umurumda değil, yukarıda kım oturuyor, uzun yolda başa geçirdikleri kım.

Kendi kendime soruyordum, acaba uyuz kediler, dile-nen çocuklar, suskun ihtiyarlar, canavarlaşmış kan güden caniler, çarşafıla tutturulmuş burunlarını gizleyen kadınlar, paşalarının elini öpen askerler, acaba bunlar da mı insanı ilgilendirmeyen, bir yabancı olarak insanın ilişmemesi gereken, olsa olsa ima etmeyi deneye-bileceği şeylerdendi?

Yani günün birinde gelip sizi alıp götürmeyecekler? Bence bile alışılmamış bu kaygu, Ersever'i gülümsetti.

O kadar çabuk değil, dedi.

İşlerine karışmadığımı öğrendikçe şükran duyuyor-lar duygusunu tatmıştım hep; başlangıçta yaptığım gibi öfkeyle eve gelip nefretimi, kızgınlığımı uyandıran şeyi anlatmayışımı (o zamanlar bunu sonunda onların tarzında yaşamaya karşı bir saldırı olarak yorumlamış-lardı.) Uyum sağlama niyetimde öyle ileri gitmiştim ki, her şeyi, nasılsa öyle tanımayı deniyordum, yoksa on-lara değişebilirlikleri bakımından bakmıyordum.

Bir dava açılacak mı? Meseleyi ele alabileceğim yasal formülleri arıyordum, ama bu çeşit terminolojiyle öyle az işim olmuştu ki hiçbir şey gelmiyordu aklıma. Ve

bu ülkenin hukukî belirlemelerinden, yasal ve yürütmeyle ilgili alışkanlıklarından hemen hemen hiçbirşey bilmediğimi kendim de şaşarak anladım.

Yıllar sürebilir, dedi Ersever. Daha uzun bir konuşmaya girmeyecek kadar kendi geleceğine ilişkin projelerle meşguldü. Bense bilgisizliğimden utanmış, kendimi daha çok ortaya koymamak için ona, cevabı gülünç gelecek sorular sormaktan çekindim.

Peki, ne olacak? dedim yine de. Genel, suya sabuna dokunmazlığıyla bu soru sonra bana çok çocukca geldi.

Ersever güldü, daha çok, rol yaparcasına. Sanki bu çeşit şeyler üzerine insanı ancak oynarcasına konuşabilirmiş gibi. Karşılıklı kafalarını yaracaklar birbirlerinin, ve bunu yeterince uzun bir süre yaptılar mı da başka bir klik yukarı çıkmış olacak. Taş üstünde taş bırakmıyacaklar. Pek cümbüşlü olacak. Ders verir gibi bir ton vardı sesinde. Ve yeterinceye kadar bayram ettiklerinde bir de bakacaklar ki sokaklar kan revan, aynı her aile büyüğünün bir koyun kestiği kurban bayramındaki gibi. Ömrüm olur da daha çok yaşarsam, benim de bayram ettiğimi hatırlamam gerekecek, çünkü belki de ölmüş olurum. Neyse, bayram etmeye son verdiğim zaman, beni günün birinde hapse tıkacaklar. Öyleyse niye şimdiden yapmasınlar?—

Sizi hapsedmeleri için bir neden yok, dedim.

Biliyorum. Birkaç günlük sakalını sıvazladı, hışırta çıkana kadar. Nedenler ellerinde, o elleri açmak yeter.

Ve böylesine korkunç mu olacak?

Daha bile beter, ya da belki o kadar korkunç değil, ne bileyim ben. Az önce bitirdiği sigaranın ucuyla yeni bir sigara yaktı. Eh, zamanı geldi birşeylerin, insanın üzerine doğru geldiğini farketmediği birşeylerin. Yalnız tam geliş gününü bilinmiyor henüz. Yazık, oysa o zamana kadar keyfine bakabilir insan, ama böyle... Aç karnına bir bardak rakı içmiş gibi gülüyordu. Elimi aldı ve "uğurlar ola!" dedi, ben kalkarken. Kusura bakmayın, dedi, merdive-

nin tekrar yukarısına çıktığında, ama o ikisini çok iyi tanırdım.

Üniversite yolunda, izleniyorum duygusuna kapıldım birden. Bütün bir cümle içinde düşününceye kadar sürdü bu. Kimden sanki? Kendi kendime sordum bu soruyu, ve gülüp geçmeyi başardım. Bir gazete baytının çevresinde gördüğüm büyük dergi paketlerinin üzerinde acaip korkunçlukların resimlerini görüyorum sandım, ama kendi kendime, bunlar şüphesiz birkaç yıldır dünyanın çeşitli yerlerinde gündemde olan savaş haberlerindendir dedim. Çoktan beri gazete okumadığımın farkına vardım.

Üniversitenin dördüncü katında Tatar Kadına rastladım, Engin Beyin odasından geliyordu. Hamileliği şimdi belli oluyordu, ama öyle biçimsiz değildi. Bir süre beraber yürüdük. Bu şairle bu denemeyti o da tanıyordu, ve böyle olmak zorundaydı, dedi, şüphesiz bunlar sonuncu değillermiş. Yazılı olanları değil, daha kötüsü, yazılmamış yasaları çiğnemişler. Onları hapsetmek doğrudur, demiyormuş, asla demezmiş, ama bunu hesaplamış olmaları gerekirmiş. Bilebilirlermiş ve bilmeleri gerekirmiş.

Çoğu biliyor mu bunu?

İlgili olanların hepsi. Bu konuşmayı sürdürmeye hazır değildi, ve sahanlıkta aşağı inerken koluma girip bana Hacı Bektaş Veli'nin Anadolu'ya nasıl geldiğinin hikâyesini anlattı.

O zaman yalnızca Fatma Bacı, pirin, bütün evrene yönelen selâmına karşılık vermişti: Sonra, o Horasan'dan gelerek "Rum Abdallarının" kendisine kapıyı kapadıklarını görünce, Tanrının tahtına uçtu, burda melekler onu selâmladı ve kendisi güvercin kılığında geri döndü. Suluca Karahöyük'te bir taş a kondu. "Rum Abdalları" bunun aslını farkedince üstüne, bir doğan kılığındaki Doğrulu, öldürmek üzere saldırlar. Ama Doğrul ona ulaşmadan önce o tekrar insan şekline dönüştü. Doğrul'u

ayaklarından yakaladı ve bayıltıncaya kadar silkeledi. Aslen Irak'tan göç etmiş olan Doğrul ayılınca onun ayaklarına kapanıp af diledi. Ey Doğrul, dedi, bir adam öbürünün üstüne böyle gelmez. Ben güvercinden daha uysal bir hayvan bulsam, onun kılığında gelirdim.

Ey sultanım, dedi bunun üzerine Doğrul, soyumuzdan ne kadar erkek ve kadın olursa, sana ve senin peşinden gelenlere hepsi kurban olsun!

Pir, Doğrul'u "Rum Abdalları"na gönderdi, kendilerine gelsinler diye. Ama kendi kendilerine , ona niçin gidecekmışiz diyerek sözlerini tutmadılar. Ve hepsi 57000 kişi, dört yöne dağıldı. O zaman o üfledi ve onların bütün ışıkları, kimilerinin dediğine göre üç, başkalarının dediğine göre kırk gün söndü. Aynı zamanda, parmağıyla bir işaret yaptı ve böylece altlarındaki bütün seccadeler kayboldu. En sonunda, ona gitmekte anlaştılar. Pir onlara kim olduğunu, nereden geldiğini, Türkistan'ın 99000 pırının en ulusu Ahmet Yesevi'nin kendi mürşiti olduğunu anlattı. O zaman gökten yoğun bir duman indi, onun önüne durdu. Üzerinde beyaz yazıyla Bismillâh'dan başka onun hocalık izni yazılı yeşil bir fermanı bu. O zaman şüpheleri kalmamıştı. Pir onlara Tevella'yı yani Muhammedi ve torunlarını sevenleri sevmeyi ve onun dostu olanlara dost olmayı öğretti.

"Rum Abdalları" ona müritlerinden onar tanesini verdiler ve ona İhtırmacı adını verdiler, yani bizlere diz çöktüren. Ve ondan, evlerine dönebilmeleri için rica ettiler, o da içlerinden her birine birer birer armağan verdi. Rumun bekçisi Karaca Ahmet'e , kendisine Ahmet Yesevi'nin hizmet etsin ve ölümünden sonra mezarını korusun diye verdiği nefesi verdi.

Kadın hikâyesini bitirdiğinde, biz epey bir süredir cümle kapısında duruyorduk. Sağda solda önümüzden insanlar geçiyordu, iki yönün hiçbirinden durdurulmayacağına benzer bir insan seli. Önümüzden Turgut da geçti. Ona durmadan birşeyler söyleyip onu öne süren öğ-

rencilerle çevrelenmişti. Beni gördü mü bilmiyordum. Bizim tarafa bakmıyordu ve hemen binada kayboldu. Orda oturmaya devam etmemeliydiniz, dedi Tatar. Bir konudan ötekine bu anı geçişi beni çileden çıkarıyordu.

Sızın için iyi değil, dedi. Günün birinde sizden birşey isteyecekler ve siz hayır diyemiyeceksiniz. Sonra birden çekip gitti, ve beni kapı kavisinin içinde bıraktı, ve ancak caddeye inen merdivenlerden indikten sonra bir kere daha başını çevirdi ve bana el etti.

Ben, keyfim kaçmış, karşılık verdim. Sonra öğrenci yemekhanesine gittim. Turgut orda mı görmek istiyordum.

-- Bektaşilerin ayaklanmalarından çok önce, Anadolu'da daha Selçukluların egemenliğinde benzer şeyler olmuştu. Babailerin ayaklanmalarında Türkmenlerin, kültür bakımından çok yabancılaşmış, sanat ve zenginlik içinde gömülmüş başkent Konya'dan memnuniyetsizlikleri, başı çekiyordu. Moğolların yenilmesinden az önce Baba İshak'ın kuvvetleri, Haçlıların ve Osmanlıların ataları yardımıyla kanlı bir şekilde ezilmişti.

Babailer de eşitlik için bağırıyordu. Babailerin çoğu daha sonra Bektaşilere geçti, 16. yüz yıla kadar gizliye varlıklarını sürdürdüler. Babailerde Şaman ögesi daha belirgindi. Derler ki Barak Baba' belden üstü çıplak dolaşmış. Belinde kırmızı bir önlük sarılıymış. Sarığı da kırmızıymış ve her iki yanına camuz boynuzları tutturmuşmuş. Elinde uzun bir boynuz ve kara bir kabaktan oyulmuş sadaka çanağı taşımış. Hayvan sesleri çıkarırmış, yanında kendi gibi onsekiz adam dolaştırırmış, ellerinde def; böyle dolaşır dururlarmış bir şehirden ötekine, meydanlarda bir çember oluşturur çalarlarmış, bu arada Barak Baba Şamanlar gibi dönermiş ve bunlarda tanrı, güzellermiş, güzellere taparlarmış. Aslında yasak olan birçok şey de bunlarda mübahmış, ve Ali'ye inanır-

larmış.

Onbeşinci Yüzyılın başlarında, Tımurleng'in düş-tüğü ve ülkenin yerle bir edildiği, öyle ki halkın artık kaybedecek birşeyi kalmamışken, küskün Türkmenler, Şeyh Bedrettin'in ve arkadaşlarının buyruğunda toplanıldı. Bu kez eşitlik, kadını ve dini de kapsamına alıyordu. Bırak ulemayı, rahibi, sihirbazı; müslümanı, hıristiyanı, yahudisi ve mecusisi hep aynı Tanrıya hizmet ediyor.

Şeyh Bedrettin, uzun süre Mısır'da yaşamış ve sonra Azarbeycan'da tarikatın yayılmasına çalışmış, ve Konya üzerinden Anadolu'ya dönmeden önce bir kez daha Mısır'a gitmiş ünlü bir mistikti; amacı bir ayaklanma hazırlamaktı, bu ayaklanmanın hedefleri ise, onlarca yıl dünyadan elini eteğini çekmekten başka birşey yapmamış, bilgeliği Kahire'den Edirne'ye, Konya'dan Tebriz'e her yerde saygı gören bir adamın ortaya koyduğu bir günah etkisi yapmış olmalıydı.

1422'de, Simavi'lerin isyanını yürüten Bedrettin'in müridi Börklüce Mustafa, bir deve üstünde otururken çarınha çakılmış ve ona bağlı olmayan halkın alaylı sözleri arasında sokaklarda dolaştırılmıştır.

Şeyh Bedrettin, Muhammed'in yerine peygamber olarak saygı görmüş. Hattâ güya müritlerine kendine secde ettirmiş. Bogomil'lerle birleştikten sonra o yıl idam edildi. İnfazdan önce aldığı abtestin suyunda kendini Tanrıda, Tanrıyı da kendi içinde görmüşmüş.

Ülkede gerçekleşen hemen bütün devrimci hareketler, mistiklerden çıkmıştır. Yani Jöntürkler arasında ve sonradan Atatürk'ün çevresinde de dervişler varmış, ama bir Şeyh Bedrettin İsyanıyla karşılaştırıldığında bunlar yalnızca ulusal uygarlıkçı devrimler olarak gerçekleşmiştir.

Kendi kendime şu pek cahilce soruyu durup durup sormuşumdur:Nasıl oluyor da dervişler bu ülkede böyle akın akındı ve cumhuriyetin ilk yıllarında halkın,

meselâ her on kişiden biri Bektâşiydi, veya en azından onların etki alanında bulunuyordu? Kendi kendime soruyordum, bu yol nasıl açılmıştı, nasıl bir doyum sağlıyordu, nasıl oluyor da bir halk dini karakterini günden güne daha çok alıyordu, sonra kıyafetinden belli, hakiki dervişlerin dar çevresini aşip gizliden gizliye toplumun bütün katmanlarında ve sınıflarında onunla yaşayan taraftar bulabilecek kadar halka kendini sevdirebiliyordu mistisizm? Mistik ilkeyi militan olanla bağlamayı nasıl becermişti? Nasıl olmuştu da o kadar yayılmışken sonra bu kadar çabuk gözden kaybolabilmişlerdi, öyle ki devam ettikleri sonucuna vardıracak en küçük bir şüphe bile yok. O kadar çok mu gizliliğe saklanmışlardı? İzlerinin olsa olsa ancak sırdaşlarınca tanınabilecek kadar iyice silindiğine inanamıyordum. Yoksa bütün bunlar başka bir hareket çeşidine mi geçmişti? Yalnız kıyafetini değil, çehresini de mi değiştirmişti?

Pek iyi biliyordum, bu soruların benim kendi metodemle ne çok alay ettiğini, bunlardan birini bile cevaplandırmak için yıllara ihtiyacım olduğunu. Okuyacak ne varsa hepsini okuduktan sonra, meselelerin peşini kovalamaya başlamam gerekti, önce ayakla, sonra bir av köpeğinin dikkati, hırsı ve açlığıyla. Ve bir ayrıntıya, cevabı merakımı susturmak şöyle dursun beni hiç de öyle ilgilendirmeyecek bir soruya karar vermek zorunda kalacaktım, oysa benim merakım gittikçe işin tümüne yöneliyordu. Tek çarem, şunu kabul etmektir: Girdiğim yol, benim özelliğini çıkarmak istediğim şeyle hiçbir konuda ölçüşmezdi. Kuruntum, geçmişte, şimdiki zamanın anahtarını bulacağımı, ve yabancılığı benim anlamamı sağlayacak kökleri aramakla aşmak istemiştim: Belki de, artık olup bitmiş, artık değiştirilemez ve benim yine de kafamda o yana bu yana çevirebileceğim şeylerde korku kayboluyordu. Ve ben o binalara artık iyice yerleştiğim duygusuna gittikçe sahipleniyordum, yani yavaş yavaş yer altından çıkardığım, içinde adım adım, yarı tamam olandan tamamlanmış ayrıntıya doğru el

yordamıyla ilerleyen körlerin güvenli içinde girip çıktığım o binalara. Orada birlikte yaşamak zorunda olacağım hiç kimseyle karşılaşmayacağım ve kişileri hayal gücünün resimleri gibi değiştirebileceğim konusunda hissettiğim o kişisel güven. Kanın kokusu bile öyle nahoş değildi, Cengiz Kağan'ın, Timurleng'in ya da her kim kan akıtmışsa hiç olmazsa sanatçıları ve bilim adamlarını esirgemiş olduğu gerçeği, bu mesafeden sempatik geliyordu. İnkâr demem, içine hali hazırda gömülü olandan başka birşey katılamıyacak bir dünyaya gittikçe daha çok girmek bana tuhaf bir doyum sağlıyordu. Henüz mevcut olmayan, henüz gerçekleşmek zorunda olan bir şeyleri düşünmeyi def eden, var olmuş şeyleri yeniden keşfetmekti. Ve ben gün geçtikçe, şimdiki şeyleri, bana gittikçe yakınlaşan geçmiş şeyle karşılaşmaya eğilim duyuyordum, ve onu, eğer farketmişsem, birden nesnelleştiriyordum, bu dokunulmazlık ancak doğrudan ve kişisel bir ilgiye izin verebilirdi, oysa bu da nadiren oluyordu, çünkü ben itici bir durumda bulunuyordum ve kendimi ona yaklaştırmamı bekliyordum.

Önceleri çevremdeki şeyleri daha iyi tanımam için yalnızca bir araç olan şey, git gide kendimi onlardan çekmeme, onları bir karşılaştırmayla etkisiz kılmaya bahane oluyordu. Ve böyle de kalacaktı, ben geçmişte şimdiyi hayal gücümün yasalarına göre birbirleriyle değiştirmeye, kaçması imkânsız bir somut gerçeklik parçasında yaşayarak bunu yapmaya devam ettiğim sürece. Sorun yalnızca şuydu: Ben daha ne kadar becerebilecektim bunu? Ve bazen kendimi, karşılaştırmamın benim beklentilerime artık cevap veremediğini farkederken yakalıyordum.

Aksu, benim adıma onun adresine gelmiş bir mektubu verdi bana. Hastaneden eve geldiğinde, onu kapının altında bulmuş. Onun kendine, eve ender mektup gönderilirdi; postasının çoğu hastaneye gelirdi. Mektuba el atarken bardağı devirdim. Dur, dedi Aksu. Mutfağa gidip masayı silmek için bir bez aldı.

Mektubun kimden olduğunu tahmin edemiyordum. Pula ve damgaya bakılırsa bu şehirden postaya verilmişti. İçimde tuhaf bir his vardı, ve açmadan biraz çekindim. Aksu gülümsedi ve ben öfkelendim. Sanki mektubun kimden olduğunu o biliyordu.

Mektup Süheylâ'dandı. Ben bunu anlayınca kadar bir süre geçti. Evde olmağına üzüldüğünü yazıyordu, hattâ çok fazla üzülmüş. Daha da üzüldüğü şey; şimdi yine seyahate çıkmak zorunda oluşu, beni hemen görmeyeceği imiş. Ama azıcık sabırlı olursam, beni Şişli'de kabul etmekten çok çok sevinç duyacakmış. Gerçekten "kabul etmek" diyordu, buna gülmem geldi, ilk sefer bana gösterilen "kabul"ü düşünerek. Ayrıca benimle tanışmayı çok istermiş, vaktiyle Mahmut benim bütün mektuplarımı ona okuttuktan sonra. Yerimden memnun muymuşum? Bu şehre geldiğim epey olmuş. Herhalde sohbet edeceğimiz çok şey varmış.

Sınırlı bir haldeyim. Aksu onun adresini benimkiyle karıştırmış oluşuma sevinmişse benziyordu. Birden onun o herşeyi bilir görünmesi ve herşeyi anlayışla karşılaşması kendine karşı şüphesinin başkalarına karşı sonsuz bir tolerans şeklinde ortaya çıkması sınırimi gitti. Ben bu toleransı, bir çeşit katılım eksikliği olarak yorumlamayı, aklımdan geçirmiyor değildim. Bitti, dedim, biliyorum, bunu da bilmiştin, aynı herşeyi bilşin gibi, ama senin o bilgeliğin beni hasta ediyor.

Bakışından farkettim ki bu onu hazırlıksız yakalamıştı, öyle hazırlıksız ki şaşkınlığını saklamaya bile kalkışmadı. Ve bu anda, o, her şeyi ama aslında hiçbir şeyi mümkün görmeyen sevgisinde öyle korunaksız göründü ki neye karşı korunaksızdı bunu bile bilmiyordum ve kalktım onu kucakladım, bakışlarını artık görmek zorunda olmayayım diye. Ve tek söyleyebildiğim şey, durmadan "bitti işte, bitti " demekti, ama bununla onu ve kendimi teselli etmek istiyormuşum gibiydi. Aksu da, her zaman bilmiş, bilmiş olmanın elinde olmadığını söyledi, ve birbirimizden duygulanınca kar-

şıklı boynumuza atıldık birbirimizin.

Yerde yatıyorduk, kucaklaşmış.öyle büyük bir çaresizlik içinde öpüşüyorduk ki birden, artık beklemediğim şey oldu. Birbirimize çok yakın olduğumuzu hissettim, öyle yakın ki Aksu'yu tanıdığımı sandım.

Sonra, aynı zamanda uyandığımızda birbirimizin hâlâ kollarındaydık. Sırtım, yerin sertliğinden acıyordu, ve ben hareket edemeyecek kadar yorgundum. Aksu da yorgunluktan şikâyet ediyordu. Herhangi bir tarzda birbirimize benzer olmuştuk ve bizi benzer yapan bir düzeyde karşılaşmıştık. Bir an şüphelendim, gerçekten var mıydık biz. Belki kaçışımızda öylesine ileri gitmiştik ki başka herşeyden, artık hiçbirşeyde bu konuya bağlanmayacak kadar uzaklaşmış olan ortak bir şey yine de vardı. Aksu'nun yanında kalmayı çok isterdim, bütün gece ve hep, aramızda birbirimizle ilgili olduğu duygusunu güçlendirerek, yeraltı dünyasının sarı öküzüünün boynuzlarına asılmış oraya buraya sallanıyorduk, acaip bir şekilde birbirimize akraba ve takıntısız. Ben cesaret edemezdim, belki korkudan, ne Aksu ne de ben evi bir daha terkedecek halde olamazdık. Bu birlikteliğe yerleştirdik, gittikçe daha çok, ve sevişir uyur, uyur sevişirdik ta sonunda kalkmaya gücümüz kalmayana ve yavaş yavaş çözülene kadar. Bu çözülme düşüncesi bana gittikçe çekici gelmeye başladı, hep daha bir çabaya değer, sanki hep beklediğimiz şey buydu.

Kalkıp doğrulmak zor geliyordu bana, ve Aksu'dan birbirimize artık dokunmayacak kadar ayrılmak daha da zor. Odanın ortasında, banyoya giderken başımı çevirip Aksu'ya baktım, en ufak bir değişiklik olmadan öylece yatıyordu, ve birden paniğe kapıldım, ölmüş olmasındı, yaşamaya devam etmekten ansızın çekinmiş olmasındı;geri koştum, üstüne bıraktım kendimi, sarstım ve öptüm onu, ana dilimde ona birşeyler söyleyerek. Gözlerini açıncaya kadar biraz sürdü, bense ona sarılıyor, geri itiyor, tekrar sarılıyordum.

Ve Aksu, kalkmadan önce saate baktı, o zaman anlamıştım, o da bizim herşeye rağmen unutamamış olduğumuzu düşünüyordu.

Ne zaman başlıyor? Yedide mi, sekizde mi? Sanki en azından biran için unutabiliyordum gibi, sanki tamamen içimize işlememiş gibi.

Bugün sekizde, dedi Aksu, biraz daha var vaktimiz, yani seni geri götüreceğ kadar.

Kalktım ve banyoya gittim, bu sırada onun sorusu kulağıma geliyordu: Kalmak istemez misin?

Cevap vermeden yürümeye devam ettim. >

Sonra aynanın önünde durup saçlarımı toplarken, kapı aralığında durmuş şöyle diyordu Aksu:Sıkı yönetim son yıllarda öyle sık ilân edildi ki, artık önemi kalmadı. Önce saat dokuzdan itibaren sokağa çıkma yasağı oluyor, sonra sekizden ve yeniden , sonra yine sekizden itibaren ve bir süre sonra yeniden kaldırılıyor, sonra belki hiç bir daha konmayacağına dair işaretlerden biri var oluyor. Aslında herşey hemen hep aynı...

Bir farkla, dedim aynaya doğru konuşarak, dışarı çıkma yasağı sırasında, diyelim sigara almak için sokağa çıkmaya kalkarsak, seni ya da beni vururlar. Evet, dedi Aksu, bu farkla. Ve şu farkla bir de, sen sınırsız bir sokağa çıkma yasağı çıkar da artık gidemezsin hep burda kalırsın diye korktuğun için daha erken gitmek zorunda oluyorsun ve kalmak istemiyorsun.

Aksu'nun yüzüne bakmaya dayanamıyordum artık, aynadaki görüntüsü bile ağlatıyordu beni ve kesin olarak gitmeden önce bir an düşündüm, şehri kendi haline bırakayım, Aksu'yu kucaklayıp hiç ayrılmıyayım yanından, ama artık kapıya gelmiştik ve ben Aksu'nun yüzünü göremiyordum, yalnızca beni merdivenlerden inerken tutan kolunu.

İnsanlar ve araçlarla dolup taşan bu caddelerin ve meydanların en çok bir saat içinde tamamıyla boşalmış

olacağını, ortalıkta dolaşan kediler ve köpeklerden başka yalnızca silahlar elde, kım var orda? diye bağırarak nöbet tutan asker ve polislerin görülebileceği tasavvur edilemez gibi geliyordu bana.

Bu kez sıkıyönetim, birçok yürüyüşler, gösteriler ve grevlerden sonra ilân edilmişti; ama haberler tek tek çelişiyordu.

Söylentilerin çoğu, yine bir hükümet değişikliği olacağına ilişkin, belki de bir askeri darbe daha sağa yönelik, gerçek bir devrim için ise zaman henüz gelmemişmiş.

Yeni durumla ilgilenmek zorunda kaldığımdan beri hep şaşırtıyordu beni, nasıl da farklı deyişler rahatça ağza alınıyordu! Bilgi edinmem hiç de zor gelmiyordu, en azından terminoloji meselesi, sanki dünyanın her bir yanında olan ve iletişim araçlarıyla hergün insana ulaştırılan şeyler genel bir dil hazinesi oluşturmuştu, keyfince başka yana aktarılabilir. Ve bu kelimeleri bu şehre ve şimdiki durumuna uyguladığım anda hemen sanki kendi başıma yolumu bulabilirmişim, nelerin olduğunu ve ne yapmak gerektiğini kendim biliyormuşum gibi bir his duyuyordum. Aksu'yu, Engin Bey'i, Sevim'i, Turgut'u, hattâ kendimi bu dil kalıbına yerleştirmeye kalkınca zorlaşıyordu iş, meselâ somut olarak ve şimdi ne yapmak gerektiğini düşündüğüm zaman, nasıl davranılması gerektiğini düşündüğüm zaman, neye inanmak gerektiğini, bunun nasıl sağlanacağını düşündüğüm zaman, ve bize iş düşecekse hepimizin hangi rolü oynayacağımızı düşündüğüm zaman, çok geç olmuştu gerçekten, Aksu beni eve bıraktı. Dar yollardan ve Galata'dan Karaköy'e kadarki dar taş merdivenlerden inildi ve ben taksiye bindim. Dolmuş duraklarında insanlar salkım salkımdı, kendi kendime soruyordum, hepsi vaktinde evlerine ulaşmayı nasıl becerecekler? Sonra Aksu'yu gözden kaybettiğimde, birden öyle çaresiz hissettim ki kendimi, onun yanında kalmadığıma pişman oldum yine. Sonra Sevim'le Turgut'u düşünmem gerekti. Eve geldiğim zaman ne olurdu? Belki Turgut beni ara-

maya giderdi ya da polisi haberdar ederlerdi. Sonunda yanlış anlaşılmadan Turgut ya da herhalde onunla birlikte çıkan Sevim'in birşeyle karşılaşması olabılırdı. Ve birden ateş bastı boğazıma kadar ve iyi ki kalmadım diye ferahladım. Sanki içinde çok önemli bir şeyi unuttuğum rüyadan uyanıyor gibiydim, ve onu uygulamak, unutmamak ve bu sayede bir belâyı önlemek imkânım vardı henüz.

Eve geldiğim zaman Sevim kapıyı açtı. Yalnızdı. Turgut? Omuzlarını silkti. Sanmam, gelsin. Arkadaşlarında, bir çeşit toplantı yapıyorlar. Herhalde ancak sabaha karşı gelir. Hiç olmazsa kendini tehlikeye atmaya-
cak kadar akli başında olacağını umuyormuş. Bir çılgınlık olurmuş, bu başkalarının göğsüne silahı dayamaya utanmayan silahlı adamlar tarafından alınıp götürülmek, hattâ kendini vurdurmak. Ve vakıtsız sokakta dolaşılırsa böyle birşey başa gelebilirmiş. Onların yine olağan üstü hâl ilan etmekten başka birşey akıl edemediklerine kızıyordu. Bu kaçınıcı? Diye bağırıyordu ellerini rol yaparcasına havaya kaldırarak.

Onların yerinde olsan sen ne yapardın?

Onların yerinde mi? Bana şaşkınlık içinde baktı ama hemen topladı kendini. Kendi pıslığımlı yerdim, dedi sonra, ya da asardım kendimi.

Bahçeye çıkıp oturduk, ama hava kararınca ışık yakmadık. Alışılmamış sessizlik, azalan sokak gürültüsü sonucu, zaman zaman artan düdük sesleri ve tek tük silah sesiyle bozuluyordu. Ve Sevim öfkesini ve hiddetini, uzun, alçak sesli nağmelerle boşaltıyordu.

O zaman herşeyden önce Ahî Birlikleri vardı, daha çok zanaatkar temelde olsa da bir loncalar kurulu. Daha 10. yüzyılda Irak'ta görülen Fütüvvelerden gelişerek, belki de daha o zamandan ahililik olarak Fütüvvet adı altında var olarak, Horasan'lı pirlar tarafından kurul-

muşlardır. Menkıbeye göre böyle Moğol egemenliğinin çöküşünden sonra Anadolu'nun bütün şehirlerinde hüküm sürdüler.

Ahilerin giriş törenlerinden birçoğu Bektaşilere geçmiştir, meselâ kuşak bağlama, bir ustanın, bir yol babasının ve yolun bir yol kardeşinin seçimi, bunlar yeni girene dört kapının bilgisini vermekle görevlidirler. Eline, beline ve diline hakim olmak, ve tarıkata giriş töreninde helva pıstırılması, Bektaşilerde tekrar ortaya çıkar.

Demek oluyor ki kaynaklarda, hedef erdemleri, cömertlik, konukseverlik, tolerans, eğitim ve herşeyden önce dayanışma olarak anılan işçilerin, zanaatkârların bir tarikatı. Bir şehrin ahilerinin orda bir toplantı evi vardır, içinde konuklarını ağırlarlardı ve akşamı müzik ve dansla geçirirlerdi. Tek tek günboyu kazandıklarını akşamları teslim ederlerdi, geçimlerini merkezden sağlanırdı.

İnsanın ne süre ahi olabileceği, yaş sınırlamalarının olup olmadığı, kaynaklardan anlaşılmıyor. Fütüvetten ve Cevanmerdandan bilindiğine göre, guruplar oluşturan ve semtlerin birçoğunu ellerinde tutan bu kimseler, genç adamlardı. Örgütleri şovalyeleri andırır, her ne kadar keza askeri eğitim gören bu ahiler el işçisi ve ticaret erbabı olan bir gurup şovalye idiyse de.

Onlar da, iktidar olmak isteyen hiç kimsenin görmezlikten gelemeyeceği önemli bir güç etkeni anlamı taşıyorlardı.

Ahilerin hangi isyana ve huzursuzluğa, hangi toplumsal değişikliğe aktif olarak katılmış olduklarını söylemek güçtür. Örgütün gizli yürütülen ayınlarında, ki bunları hayatları pahasına bile ele vermezlerdi, onlar için **yeraltında hareket etmek**, içinde görünmeksizin tarih yaratmak hiç de güç değildi.

Örgüt beni hayran ediyordu. Zanaatkârlardan, daha çok işçilerden oluşma bir teşkilât, ve bu adamlar yalnız

maddi ihtiyaçlarını dayanışmayla sağlamakla kalmıyor, kendi dünya görüşlerinin gelişimi için de çaba gösteriyorlar, örgüt içinde kendilerini yetiştiriyorlardı. Kültürle ilgili şeyler için hocalar vardı, zanaat için ustalar ve askerî yetiştiriciler. Ahi eğitiminin altı ilkesi şunlardı: Arkadaşlık, asillik, insanlık sevgisi, eşitlik, iş ahlâkı ve Ahi mertebelerine ulaşma çabası. Bektaşilerden önce ve onlarla birlikte ahiler, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşunda rol oynamışlardır. Osman ve Orhan, meselâ, Ahi Birliğinin üyeleri idi ve ta glymeleri, kemer kuşanma idi.

Mayalanmış kısırak sütü, kırmızı içmek, müzik ve dansı bırakmamak, Türkistan'a ve geleneklerine işaret etmektedir. Tuhaftır, ülkenin kendinde bütün bunlardan hayatta kalmış görünen öyle az şey var ki. Yoksa bu kardeşlik, vaktinden evvel devrini geçirdi de proleter bir işçi birliğine katılmayı sağlamak mı istedi? Kaynakların tersine, acaba Ahi Birlikleri o zamanlar benzer bütün örgütlerden çok konuda ileri oldukları halde, hayatlarını sürdüremeyecek kadar zanaatın bir Ortaçağ tasarımına mı bağlıydılar?

Asıl konudan sık sık uzaklaşıyordum, hele belli bir şey hakkında bir tez yazmak imkânından iyice. Sanki çok belli bir yöne göz atmam için bir kapıyı aralıyordum, ama bunun yerine bütün bir duvar yıkılıyordu ve ben çok değişik renklerde bir manzara görüyordum, daha doğrusu çizgiler halinde, hat resimlerinden çok farklı değil, ve bunlarda her ayrıntı yeni bir soru soruyordu. Arka planın karşısında çaresiz kalma, eksik tanınabilirlik duygusu beni ileri itiyordu. Kendim de bilmiyordum artık, aslında ne istediğimi.

Ahi Birlikleri üzerine okuyordum ve bu arada Bektaşileri düşünüyordum, o dört kapıyı: Yasa kapısı, tasavvuf kapısı, hakikat kapısı ve ilahtyat kapısı. Kırmızı yerine Bektaşiler başlangıçta mayalanmış bal şarabı içerlerdi, sonra rakı, kaderin yolundaki beyazı, ya da şarap, kızıl deliyi.

Ve bana tuhaf gelen her şey, meselâ Ahilerin müziği astrolojik olaylara göre sınıflandırmaları (onlara göre müziğe yedi gezegenin perileri ruh katmıştır, bu yüzden de hangi perinin ne zaman nöbet tuttuğunu bilmek önemlidir, ve bu yedi peri dansı sevdiğinden, Ahilerin evlerinde onları memnun etmek için geceleri dans edilirdi), bana tuhaf gelen ne varsa herşey beni bir süre izlemeye hazır olduğum izlere götürüyordu. Sonra üç beyaz bacaklı atların üzerinde sarıklı göçebeler görüyordum, Aral Gölü ile Baykal Gölü arasındaki steplerden geçiyorlardı, dakıkalarca yayla iklimi hissediyordum, ve bu ülkeye, ülkelere bakıyordum harita üzerinde, buz ve ateş kuşaklı bir devin küçücük terliğine bakıyordum, işte ben burdaydım, ve kendi kendime diyordum ki, herhangi bir belgeye başlayabilmek için çok çok uzaklara açılmayım, geçitleri, kuraklıkları aşmalıyım; bütün o dilleri ve yazıtları, Nişabur, Mevr, Buhara, Semerkant, Taşkent üzerinden Amuderya, Siriderya'yı, Tienşan'ı ve Çankay'ı geçmeliyim ta Kansu'ya kadar, peki ne için? Çöller, bozkırlar, yüksek dağlar, ahalisi soğuk yüzünden ve hep at üstünde yaşamaktan cinsellikleri çarpıtılmış körelmiş insanlar. Ortaasya, herşeyin ordan çıktığı söylenen o efsanevi kaynak, bomboş. Kum tepelikleri ve yarıların üzerinden esen rüzgâr, İran'ın ve Çin'in etki alanı, vaha mentalitesi, kültürel duraklama, çeşitli dünya dinlerine yüzeysel bir bağlılık, çiftçi ya da çoban kültürü, en çok çoban.

Bektaşilerle Tibet Lama'ları arasında şaşırtıcı bir koşutluk: Yalnız Şamanların yöntemlerini benimseyerek göçebelerin ruhuna egemen olabilmişlerdir. Bir yerde böyle yazar. Ülkenin kendinde çoktan beri göçebe yoktur pek. O zaman da çok kalabalık değillerdi, her ne kadar ruhları engin idiyse de. Ama o birleşme neden? Ele vermenin, hayatıyla ödeme pahasına olduğu bu örgüt, denge sağlama, güçlülere daha güçlü yapmama konusundaki bu örgüt neden? Yeni ülkenin yalnızlığını aşmak için mi? Her şeyin kendi dönemi vardır diye mi? Yoksa

onlara birarada sürülerini g tmeyi sağlayan şey, birlik içinde savaşta tek vücut gibi yenilmez olmak mıydı, yurt denen  adının ortak korunağında oturup duvarlarla birbirinden ayrılmadan, bağımsız, ama yine de yalnız değil. Yükte ağır m l kten vazgeçip, meseldeki gibi yalnız yükte hafif pahada ağır şeyleri yanlarına almak alışkanlığından kopamamaları bu muydu? Artık malı yerine, taşınması bir problem olan  yşalar imal etmektense tuhaf çizgiler ve desenlerle süslü kağıt döşeme kullanmaları, bundan mıydı?

Ahilerin hepsi, bir  ehir hayatı için gerekli olan  yşalar üretmiştir. Bir daire çizercesine yürümeye ba lamı tım. Bu noktada hep kendi geleneğimize  zlem sarıyordu beni, kendimize hazırladığımız şeye. Ama bütün isteklere direniyordum. O birliklerin, o örgütlerin o karde liklerin gerçekten artık var olmadıklarına inanamıyordum. Kim bilir, şimdi g zliden g zliye hangi biçimde varlıklarını sürdürüyorlardı? Kendilerine hangi adı vermişlerdi? Müzik ve dans artık yasak değilken, resim yapmak da yasak olmaktan çıktığında hangi erkanı uyguluyorlardı? Onlara k mler dahildi? Soru içimde kaldı. Aksu? Engin Bey? Ersever? Bir gün başında Turgut'un ya da tanıdığım başka birinin bulunduğu bir ayaklanma olsa, beni  a ırtamazdı bu. Yoksa  zleniyorum evhamı ba lamı  mıydı bende?

Herhalde  u anki ve bu mevsimde alışılmamış, benim de bir önceki sıcaklık dalgasından zayıf düşerek kaldıramadığım bir hava değişikliğine tepki olarak birden boğazım ağındı, ate im yükseldi ve kısa zaman içinde  ltihapla akciğerlere sıçradı. Sevim'in deyişiyle ben ba armı tım bunu, sanki benden beklerdi, ama bu ülkede ve bu mevsimde ciddi    tmemi tahmin etmezmi .

 nce evde yattım, Sevim'in yanında, hatta kendisi bazen bana yarım saatte bir çay getirmek veya başka birşey içirmek için okuldan izin alıp yanımda kaldı. İki gün sonra Aksu beni hastaneye yatırdı. Sevim'le Aksu arasındaki tartışmayı ancak hayal meyal hatırlıyorum,

sanki bütün bunlar beni ilgilendirmiyormuş gibi bir durum vardı. Ama Aksu, beni alıp götürmede direktmiş olmalı, çünkü Sevim sonunda onun beni arabaya bindirmesine izin verdi yine de.

Sevim, Aksu'nun daha sonra bana anlattığına göre, uzun uzun ve inatla karşı çıkmış, onun beni yanından uzaklaştırmasına, benim daha kötü bir bakıma sürkleneceğimden kuşkusunu yokmuş. İğneleri bana evde de yapılması için verebilirmiş Aksu. Ve ben hastanede ilk gece ışığı söndürmek isterken elimi yakınca, öfkesi daha da büyüdü.

Ben Aksu'nun özel hastasıydım ve yatak kılığından, onun nöbetçi olduğunda kullandığı, odasında yatıyordum. Ondan başka bir doktor görmüyordum. Hemşire ise ancak pek seyrek geliyordu, ama bunun da zararı yoktu, çünkü Sevim nerdeyse bütün gün ordaydı. İlk günler çok uyuyordum, ve onu ancak zaman zaman farkediyordum, ancak bir rüyadan öbürüne geçerken. Bir keresinde onu başka biri saymışım ki buna herşeye rağmen kırılmıştı.

Sonra ateş düşmeye başladığında ve ben gün boyu çoğnlukla uyanık olduğm zaman, beni ziyarete geldiler, ve itiraf etmeliyim ki hepsini yatağımın çevresinde toplanmış görmek hoşuma gitti.

Sevim onlara yer gösterdi ve bana getirdikleri şeyleri, kısaca bir göz attıktan sonra, yerleştirdi. Hepsi bir tiyatro gibi geliyordu insana; hastalığımın derecesiyle ölçüldüğünde son derece abartılmış gibiydi. Gerçi bazen, çevremde otururlarken beni unuttukları oluyordu, ve aralarında sohbetle dalıyorlardı. Çoğ zaman ben bu fırsattan yararlanıp gözlerimi kapıyor ve onların şu veya bu kelimesinin tuhaf bir şekilde değışerek rüyama girdiğİ sohbetlerinin eşliğinde birazcık kestiriyordum; öyle ki uyanık hayal gücme nasıl yaklaştıracağımı bilmediğim bir resimle sık sık sıçırıyordum. Ayten'le Engin Bey'in çoktandır tanıştıklarını bildiğimi sanıyordum, eskiden tahmin etmeye cesaret edebileceğimden de ıyl, ve

onlar yatağının ayak ucunda konuşurlarken, ben yarı kapalı kirpiklerimin arasından Sevim'e bakıp anlamaya çalışıyordum, acaba o da biliyor muydu bunu. Sevim'le Ayten arasındaki dostluk bir ara değişmişe benzliyordu, belki de bana öyle geliyordu, ve ben hiç farfetmeden çoktan yine barışmışlardı.

Kendi kendime soruyordum, eğer Aksu'yla Turgut aynı anda odamda olsalar, neler hissederim, ama sonra hangisinin boyu daha uzundur tahminine dalıyordum ve hayalimde her ikisini, okul çocukları gibi sırt sırta ayakta tutuyor, bu arada Aksu'nun gür ve kabarık saçlarını, hesaba katılmasın diye bir gönyeye bastırıyordum.

Bir keresinde Sevim'e, Süheylâ acaba bir daha yazdımı diye sorma hatasını işledim. Ancak onun sorularından anladım yanlışımı, ama sonra akşam Aksu'yu yalnız gördüğümde yine unuttum. Bazen hâlâ rüyama giriyordu, ama yüzünü tanıyamıyordum artık.

Gündüzleri Aksu, yalnız ıgıne mi yapmak için uğruyordu. Ancak Sevim gidince (hâlâ sıkı yönetim vardı her ne kadar sokağa çıkma yasağının başlama saatleri değişse de) içeri geliyor, yatağının kenarına oturuyordu ve yine seyahatten söz ediyorduk. O, kıyı boyu uzun olanından değil; Şili'ye gidecek, orda kalacak, yemek yiyecek, uyuyacak, birazcık yüzecek ve rahat edecektik.

Aksu çok yorgun görünüyordu, gözleri kanlanmıştı, kara rengi içinde bu gözler bazen hayvan gözlerini andırıyordu. Bazen gözlerini karşıya dikip bakarken, tamamen kendinden geçtiği oluyordu, öyle ki uyukladığını sanıyordum, ama çenesinden elini kaydırmaksızın aynı duruşta kalıyor ya da uykuya yenik düştüğünü yalnız nefesiyle ele veriyordu.

Aksu'yu bu çevrede, mesleğinin başında görmek, benim için tuhaftı. Daha önce de gelmiştim hastaneye; ama o zaman durum başkaydı. O, bir elimi başparmağıyla işaret parmağı arasına alıp nabzımı dinlerken ve

sonra yatağa bırakırken, ateş çizgisine bakıp karşılaştırmaya yaparken. Bu hastanede, Aksu'nun böylece ve benzer sözlerle eğildiği birçok yatak olduğu düşüncesi, bana nerdeyse acı veriyordu.

Tatar Kadın da çok kere geldi ziyaretime, Engin Bey'le ve Engin Beysiz. Hamilelik onu değiştirmeye başlamıştı, yüzü daha genişlemiş, gözleri daha incelmışti, öyle ki yeşil sürmeleri artık nerdeyse görünmüyordu. Saçlarıyla başının deritte olduğundan yakındı, artık nerdeyse hiçbir model tutmuyormuş. Aksu'yla uzunca bir süre konuştu, artık kapının yanına gitmişken bile onu tuttu, sanki onun ve benim bakışlarımızda, kendi tahminlerini onaylayacak birşeyler bulmak istiyordu.

O tuhaf dört oğul meselesi girdi rüyama: Adalet kapısından geçen bel oğlu, kardeşliğin sırlarını koruyan yol oğlu, ılım yoluyla tasavvuf aşkına ulaşan ülke oğlu ve babası gök, anası yer olan ve mükemmel güzelliğe, birleşecek kadar yaklaşan oğul. Ve dört süvari alayı: Biri alaca atlılar, kula atlılar, kır atlılar ve Karadenize, Akdenize ve Kızıldenize doğru giden yağız atlılar. Yalnız doğuda hiçbirşey yok, yalnız stepler. Ama sonra aklıma geldi, bunların hepsini ben bir yerde okumuştum.

Turgut ötekiler gibi sık gelmiyordu, ve gelince de Sevim'den başka herkesin gitmesini bekliyor, ancak o zaman konuşmaya başlıyordu. Şehirde gerçekten ne olduğundan söz eden yalnız oydu. Yürüyüşleri, gösterileri, haklarında gazetelerde pek birşey okunamayan olayları anlatıyordu. Polisle çatışma sırasında üniversiteliler vurulmuştu, ikisini ben herhalde uzaktan tanırmışım, diyordu Turgut. Sonra benim, onların yüzünü hatırlayıp birşeyler hissetmem için epey vakit harcadık. Onları Turgut'a tarif etmeye çalıştım, kastettiğinin üzerinde olduğuma dair bir onay işareti bekleyerek, ama başaramadım. Üstelik Turgut'un anlattığı herşey bana öyle gerçekdişi geliyordu ki. Ona inanmadığımdan değil, ama pencereden baktığımda hastanenin civarı bana pek değişmemişe benziyordu, ve ben gözlerimin önüne getir-

meye çalışıyordum, sadece gelip geçerken gördüğüm, cıvı cıvı konuşan, gezen ya da alışveriş eden insanlara ateş edildiğinde, o caddeler nasıldı acaba.

Bütün bunları düşündüğüm zaman, fark ediyorum ki yürüyüşlerin ve gösterilerin neden olduğunu aslında neredeyse hiç sormamıştım. Engin Bey ya da Sevim'le bu konuda gerçekten hiç konuşmuş olduğumu da hatırlamıyorum, sanki değişimin kaçınılmazlığı ve olmazlığı tartışma kabul etmezdi, sanki herkes en azından bir değişikliğin olması gerektiğini ya da doğrusu olacağı noktasında birleşiyordu. Tepkileri, ne kadar farklı olursa olsun, üstünde tartışılacak şeyi pek olmayan bir gerçeğe tepki şeklindeydi. Bazen şu duyguya kapılıyordum: Hepsî olduğunca çabuk geçirmek istiyor bunu, gerçek işe başlanabilmesi için. Hatırlıyorum, Engin Bey bir keresinde demişti ki, herşey hakkında, hayalini uğraştırmayacak kadar çok, kesin şey biliniyor. Yalnız tabii şu sonuç çıkarılabiliyormuş, insan başkalarının hatalarından ders alamıyor. Bütün dünyayı çocuk patikleriyle dolaşır görmektense canına kıyarmış daha iyi. Tatar Kadın oysa başka türlü düşünüyordu, kocası çıkarını bilmiyormuş, bu da onun ve kendisinin kişisel şanssızlığıymış, çok genel bakıldığında, kendisi herşeyin olsa olsa daha iyiye gideceğini tasavvur ediyormuş; Engin Bey'se buna inanmıyordu. Ülke iki büyük etki alanının tam arasında bulunuyordu. Gerekli değişikliklerin tek mümkün biçimde gerçekleşmesine izin vermiyeceklerdi.

Ayten buna hiçbir şey söylemiyordu, ve söylese de iyice ezilmemek için alınması gereken önlemleri anlatıyordu, geri kalanından pek anlamazmış. Silahla savaşılan anda hep kulağına çalınan bütün iğrençliklerin tekrarlanacağını biliyormuş, kafaların uçurulması, kolun bacağın gövdeden koparılması, hamile kadınların karnılarının deşilmesi... bütün o repertuarı sıralıyordu.

Anlattıklarına göre Sevim'le Turgut için mesele başka türlüydü, ama düşündüklerini açıklamaktan vazgeçtiler. Onlar konuyu şehrin olmaktan çok, ülkenin

problemli olarak görüyorlardı ve birşeyler yapılabileceğini söylüyorlardı.

Ya Aksu? Aksu kurtarılabilecek ne varsa kurtarmayı denermiş. Öyle ya da böyle, burda ya da köyde, onu benimsesinler ya da benimsemesinler, artık bir kimse-nin ona gelmesini beklemezmiş, ona hastalarını yığınla getirirler ve o nerden başlayacağını bilmezmiş, ve kesik bir kolun hangi yanı zayıf düşürdüğünü soracak vakti olmazmış. Dedğine göre, henüz ağırlığı olmasa da, bir türlü başlamış bile durum, ve yıllar boyu sürecekmış. Vakti geldi artık diyenler, kendini bir aldatmacaya kaptınıyormuş. Bu ülke, büyük güçler için her türlü ayaklanmayı daha tohumken boğmaya çalışacak kadar çok çok önemliymiş. Seçimini yapıp da başka bir yerde kararlaştırılmış olmayan herhangi birşeye ulaşılacağına inanmak saçmalık olurmuş.

Tatar Kadının bana o kitabı vermesi, herhalde ben henüz ateşliyken olmalı, çünkü hatırlamıyordum. Bir daha geldiğinde ve ben kitabı okumaktayken, yüksek sesle gülüyordu, ama sonra dedi ki bunu bana vermeye zor kıymış, çünkü asıl niyeti ben ayrılırken vermek-miş. Hacı Bektaş Veli'nin hayatını işleyen bir efsane kitabıydı. Henüz çabuk yoruluyordum ve üstelik şimdi okuyup bitireceğime neredeyse üzülüyordum.

Ateşim düşer düşmez, çok çabuk kendime geldim ve Sevim eşyalarımın bir kısmını eve götürmek için yanına aldı bile. Beni ne zaman burdan çıkartacak sorusuyla Aksu'nun her gün kulaklarını yedi, ve Aksu'nun eklediği her günü kişisel bir kırılma gibi yaşıyordu. Ben yine okumaya başlamıştım ve eskisi kadar çok ziyaretçim gelmiyordu.

Uyuduğumda, okuduğum şeyler rüyama giriyordu, gittikçe daha net ve gittikçe daha inatçı. Kendimi Kırklar Meydanının eşliğini öperken görüyordum, sonra benim "elimden tutuluyor"du, "Ayak Teri" ve "Kuşak Sarılma"nın bedelini verecekken. Sırta ermek için kefenin içinde

yatıyordum, ve şimdiye kadarki hayatımın günahlarını açıkca itiraf ediyordum. Hattâ kırk budak şamdanı ve üç basamaklı merdiveni, gözlerinin önünde açık seçik görüyordum. Şaşırarak kaftanımın eteklerine el atışımı görüyordum, Nefir üflüyor, sağ ayağımın başparmağının sol ayağının üstüne koyuyordum.

Ve yazılmış ne varsa hepsini yine okuyabiliyordum. Kendi kendime kelimesi kelimesine söyleyişimi duyuyordum, rüyada bilmiş oluyordum ki okunanın anlamını ben, rüyada artık bilinçli olmayan bir durumda anlamış olmalıyım.

Son akşam Aksu'yla yalnızken, bana sordu, acaba onun evine taşınmak ister miymişim? Soruyu soruş biçiminden anlaşılıyordu ki kendi bunu artık hesaba katmıyor. Sevim'le onun birbirlerinden gerçekten hoşlanıp hoşlanmadıklarından emin değildim, acaba yalnız ca ilgileri mi birbirlerine sempatinin oluşmasına izin vermiyecek kadar birbirinden uzaktı?

Ondan uzaklaşamam, dedim. Hergün burdaydı.

Aksu, başıyla evet dedi. Hemen Şile'ye gideceğiz, dedi ve sanki kendine emir veriyormuş gibi bir ton vardı sesinde.

Balım Sultan Anadolu'ya, orda odaklanan Bektaşîleri ve Alevileri, Şîilerin ve herşeyden önce de Şah İsmail'in egemenliği altındaki Safavîlerin etkisinden çıkarmak için gönderilmiş. Denildiğine göre kendisi bir Sırp prensesinin oğluymuş. Bir kötülüğü bir başka kötülükle def ediyordu. Evlenme yasağı, şerbet yerine şarap içme, bir sürü dinî yasakların kaldırılması, sayı mistisizminin sokulması, Allah, Tanrının ruhu Muhammed ve Tanrının esrarı Alî üçlemesi ona dayanır.

Hurufîlik, bir tarikat, daha doğrusu varlığı otuz iki

harfe dayandıran materyalist bir meshep, 14.-15. yüzyıl arasında şair Nesimi tarafından Bektaşilere aktarılmış. Nesimi, Halep'te diri diri derisi soyulduktan sonra ölmüş. Bir efsaneye göre o, derisini bir post gibi omuzlarına atmış ve şehrin oniki kapısına birden aynı anda yürümüş, bu yüzden mezarı yokmuş.

Aşağı yukarı bu zamanda Bektaşî tekkelerinde resim yasağını aşmak ve sosyal düzene ve gece eğlencelerine karşı çıkmayıp daha çok üst yapıyla uğraşmak başlamış olmalı.

"Mücerretliğe" (bekarlığa) dayalı kol, şehirlerde ve Balkanlarda, özellikle Arnavutluk'ta tutundu. En eski Bektaşîler, Anadolu Kızılbaşları ve Alevilerle gittikçe kaynaşarak tarikatımsı bir ümmet oluşturdular.

Bektaşîlerin bir bölümü yolun bacısı ya da yolun kardeşi gerekliliğine artık evet demeyince, bir çeşit bölünme ortaya çıktı. Kaynakların kendisi bu konuda kesin bilgi vermez. Bir yandan bundan anlaşılan şey, söz konusu çiftin evlilik için değil ömür boyu yardım için, bir araya getirilmesi idi. Öte yandan birçok şey şuna işaret eder ki yol bacılarının ve kardeşlerinin aranması, aynı cinsten ve aynı sosyal ve meslekî pozisyonda olumuş, amaç birinin kartal ötekinin güvercin ya da birinin kurt ötekinin kuzu olmamasıymış. Yol kardeşleri arasında mülkiyet sınırları yoktu, ve biri ötekine bir kötülük yaparsa yüzü kara olsunmuş; birbirlerinin ruhça yoldaşı olmak zorundaymışlar. Alevilerde, daha çocukken kendilerine bir eş ararlarmış, veya biri için aranmış, ki bu bence daha olası.

Kurtarılmış topluluk ("Gûruh-u Naci") tezinin ne zaman kabul edildiği, kaynaklardan ortaya çıkmıyor, edebiyat motifi olarak ise sık sık görülüyordu. Bektaşîler ona ait olduklarından, bir dereceye kadar onu oluşturdıklarından emindiler. Rivâyete göre Muhammet demiş ki "Ümmetim 73 parçaya bölünecek; bunlardan tam 72'si kayıptır".

Koşutluklar, benzerlikler, yapı akrabalıkları, neyle? Hareketler, inançlar, öğütler bakımından sayısız benzerler vardır. Ben bütün özel durumlardan yavaş yavaş yorgun düşmüştüm. Beni hâlâ ilgilendiren şeyler, şılrler, resimlerdi. Her ikisine de yine arka plan olmadan bakmayı öğrenmeye çalışıyordum.

Sevim'le birlikte dışarda, bahçede oturduğum zaman artık kitaplardaki resimlere bakıyordum yalnızca. Bir çizginin eğrisine, bir hattın kalınlığına dikkatini çekiyordum ve bana bunun ne anlama geldiğini sorduğunda, ona birkaç olasılık sayıyordum, kendi birini seçsindi. Hep, işte şimdi tezimin yazımına geçeceğim, diyordum ve bazı anlar bana da bu gerçekten doğruymuş gibi geliyordu. Şimdi, işte tam konuyu iyice anlamışken... ama bu cümle daha ağzımdan çıkarken, güvenim yok oluyordu, o zaman, sanki bambaşka bir şey üzerinde yazmak istiyordum gibi geliyordu, yani konuyla hiç ilgisi olmayan ya da ancak kenarından geçen bir şeyle. Meselâ , çevremde olup bitenle daha çok uğraşmaya beni zorlayacak, çağdaş bir konu üzerinde. O zaman, kendilerinden yorgun düştüğümde öyle kolayca uzaklaşamayacağımdan, meselelere başka türlü yaklaşırdım.

Hayata karşı duygum değişmişti, sanki çevremdeki şeylere kendimi verebilecek durumdaydım. Önceleri uyum anlamında katlandığım, içimden istemesem de yalnızca sabırla karşıladığım incelik jestlerinin şimdi hiç bilincine varmıyor, onlara âdetâ kendiliğinden cevap veriyordum. Sanki benimle başkaları arasındaki sınırları zaman zaman silmek için bir imkân vardı.

Kısa bir süre sonra ayrılmak zorunda olacağım, ya da ayrılmam gerektiği düşüncesi içime bir huzursuzluk veriyordu ve planladığımdan birgün fazla bile kalabileceğimi gözümün önüne getiremiyordum. Hakikî bir ge-

reklilik olmadığı halde çok önceden belli bir tarih belirlemiştim, belki ve böylece kaçınılmazlık karakterini daha bir vurgulamak istiyordum. Biliyordum, bu güne sanki kesin uyanış anıymış gibi sarılıyordum, sanki o beni, sınırları iyice kaldırmaktan, böylece kendimi ben olarak ortaya koymayı artık başaramamaktan koruyacaktı.

Belki de artık içimde nerdeyse hiç direnme hissetmeyişimde hastalığın da suçu vardı; yalnızca bir çeşit heyecan, ama bunun da Turgut, Sevim ve ben uzun geceler biraradayken hissettiğimiz şeyle hiç ilgisi yoktu.

Bir söz , bir davranış, birinin ötekine bir yiyecek ikram ediş tarzı, bende öyle yoğun duygular uyandırabiliyordu ki, gözlerimi kapamak zorunda kalıyordum, bu sırada kalbimin atışlarını duyabiliyordum.

Şimdi sığağa dayanamıyordum ve eskiden zevkim için kat ettiğim yolun yalnızca bir parçasını yürüsem çok yoruluyordum. Yani düşüncelere dalıyordum ve bir yerler tasavvur etme yeteneğim artıyordu. Bilinçli olarak hiç görmediğim ayrıntıları hatırlıyordum. En büyük huzuru, Engin Bey'in evinin önündeki bahçede duyuyordum, kulağımda sahilden gelen sesler ve kıydan esen hafif rüzgar. Ama orda da çoğu kez, hayalimde oturuyordum. Yol uzun ve yorucuydu.

Turgut ancak sabaha karşı eve gelmişti, banyo yapmış, traş olmuştu ve şimdi nerdeyse ter-ü taze kahvaltı ettik ve Sevim bir ara mutfığa gittiğinde Turgut bana, benimle konuşmak istediğini söyledi. Bunu çoktandır beklemiyordum, çünkü o geceden beri bir arada yalnız olmaktan kaçınmıştık, sanki o zaman aramızdaki ilişki kesinlikle açıklanmıştı.

Turgut, benim onıkiye doğru Galata Kulesinde olup olmayacağımı sordu. Bula bula Galata Kulesini isteyiş beni şaşırttı, ama nedenini sormaya vaktim olmadı,

çünkü Sevim mutfaktan döndü. Ona elimle, geleceğimi işaret ettim.

Üçümüz evden çıkmıştık, ama hemen ayrıldık. Turgut, Engin Bey'in dersine gitmek istiyordu, ama sonra bunu yapmadı, her neyse, onu hiçbir yerde göremedim. Eskisinden az öğrenci gelmişti, ve bu sınavlarla ve yaklaşan sömestir sonuyla ilgili olabiliirdi, ama Engin Bey de çoğu zaman ipin ucunu kaçıyordu, bu arada pencerenin kıyısına gidip daima daha kısa aralıklarla aşağı bakıyordu. Ders bittiğinde birkaç öğrencinin sorularını cevaplandırırken benim kendisini beklememi işaret etti. Sonra hepsi dağıldığında o, mendilini çıkarıp alnını sildi. Sömestirin sona erme zamanının geldiğini söyledi, her bakımdan. Sonra bana, onlara ne zaman gideceğimi sordu, çoktan Bostancı'da olmamışım, sonra onunla epey zamandır tezim hakkında konuşmamışım. Bir gün belirledik ve sonra hep birlikte dolmuş durağına ilerledik ve aşağı, Karaköy'e kadar aynı dolmuşta gittik, orda Engin Bey vapura bindi, ben Beyoğlu'na doğru yukarı çıktım. Aksu'nun bulduğu ilâcı alacaktım. Beni tanı yorlardı ve engellenmeden Aksu'nun odasına girdim, orda bir süre onu bekledim. Nihayet geldiğinde ancak, bana ne zaman içeceğimi açıklayacak kadar vakti vardı.

Aksu'nun odasından çıktığım korıdorda ayakta tedavi olan hastalar oturuyor, ayakta duruyor ya da çömeltiliyordu. Anneler duvara yaslanmış vıyaklayan bebelerini emziyordu ve karşılıklı oturmuş iki adam, bir zar oyunu oynuyordu, bu arada biri durmadan başındaki bir yarının kabuğunu kaşıyordu. Onların hepsini acelem olduğu zaman hep nasıl görmüşsem öyle gördüm, yani çok sonraları da hatırlayacağım ayrıntıların bende iz etmesine engel olmadan. Yüzlerine bakmadan gördüm onları ve Turgut'u da ancak duvardan uzaklaşıp onların ortasından meydana çıktığı zaman farkettim. Herhangi bir kişiye birbirimizi tanıdığımızı sezdirmeksizin izledi beni ve aynı asansörde çıktığımız halde, benimle

Kule'nin tepesine ulaşıncaya kadar hiç konuşmadı. Yalnız turistler vardı ve birkaç boş masa görölüyordu, ama biz önce bütün kuleyi çevreleyen platforma çıktık ve aşağıya şehre baktık. Burda yukarda hiç bulunmamıştım, ve birden şehri ayaklarımızın altında, yakından ve fakat resim olarak kavrayabilecek bir uzaklıkta görünce, içimde ondan şu anda uzaklaşmaktayım hissi belirdi, ama bundan hiç de sevinç duymadım.

Bu şehir, ülkenin kendi değıl, dedi Turgut, ve sanki bu manzara ona etki edemezmiş ifadesi vardı sözlerinde. Benim için düpedüz ülke, dedim. Şehir sözünü ne zaman etsem, önce bu şehri düşünceğım.İçeri, kahvehane olarak düzenlenmiş bölüme girdik. Her zaman gitmeye alıştığımız tür lokallerden değildi, ve Turgut listeyi bana uzattı, sanki önemli bir karar vermek gerekiyor gibi. Ben yapmamam gerektiğı halde dondurma sipariş ettim, Turgut da dondurma ve likör, ama öyle bir ciddiyetle ki nerdeyse gülecektim. Konuya gelinceye kadar uzun süreceğı benziyordu, ve bana öyle geliyordu, konuya hiç giremiyecektik, öylece oturup dondurmamızı yiyecektik, bir daha tekrarlanmıyacak birşeymişcesine, dakikalar geçtikçe önemi artan, ilerde hatırlayacağımız birşeymişcesine.

Ve birden, Turgut'un yine de konuyu açacağından ve böylece bu duruma kesinleş bir son vereceğınden korktum, artık burada oturamıyacak ve dondurma yiyecektik.

Birbirimize bakiştık, ama karşılıklı o heyecanlandırma oyununu oynar gibi değıl de birbiriimizi belirleğımize hiç unutulamıyacak bütün ayrıntılarla iyice yerleştirmek istercesine. Ve daha yavaş yıyorduk, sanki herşey, dilimizde ve bardaklarda eriyen dondurmanın süresine bağılydı.

Ben yarın gidiyorum, dedi Turgut, kaşığı uzaklaştırdığında.

Bununla neyi kastettiğini anlamadım.

Eve gidiyorum, Doğuya...

Niye şimdi? Sömestir henüz bitmedi.

Turgut sözlerine devam etmeden önce döndü, şehir casus dolu. Gideceğini bana söyleyiş tarzına son derece şaşırmıştım. Sanki bu, insanın düşüncesizlik edip yüksek sesle söyleyemeyeceği birşey sayılırdı.

Kendimi karşı çıkınsızın ezdirmeye niyetim yok.

Ne yapmak istiyorsun?

Bu şehir, bu ülke demek değil, dedi. Sen bu şehri tanıyorsun, ama ülkeyi tanıımıyorsun, aksi halde anlardın. Üç yıldır ben buradayım ve bu ülke ne olmalı diye konuşuyor konuşuyoruz, değişmesi için ne yapmalı diye, ama ortaya çıkan tek şey, benim farkedilnem, şüphelenmeleri ve beni izlemeleri. Bıktım artık. Başka yerde yaşayamayan kimseler uğraşsın bu şehirle. Beni başka yerde yaşayabilirim, eskiden yaşadım, yine yaşayabilirim.

Ya öğrenimin?

Turgut boşver dercesine işaret etti. Beni kovmaları vız gelir. Bir köy okulunda öğretmen kadrosu verirler bana. Bu iş isteyen pek az kimse var. Henüz yapabiliyorum bunu. Hapse attıkları zaman bu da biter. Ama neden hemen yarın gitmen gerek? Mantıklı bir soru soramıyacak kadar allak bullak olmuştum.

Burada kaldığım her gün, kayıp bir gündür. Hergün beni tutuklamalarını sağlayacak birşeyle beni bağlayabilirler. Durum gittikçe sivrileşiyor. Yakında Abdül Hamit Dönemi gibi olacak.

Sırf arkadaşlarıyla buluşuyorsun diye seni tutuklayamazlar.

İnsan gerçekten birşeyler yapıncaya kadar beklemezler onlar. İnsanın birşey yapabileceği hissine kapılmaları yeter çoktan.

Ve ben olmadık birşey yüzünden tutuklanmak istemiyorum, başka yerde ancak pek az kimsenin yapabile-

ceği birşeyi yapabilecekken.

Turgut'u bu köylerden birinde, resimlerden ve gezilerden tanıdığım gibi, gözümün önüne getirmeye çalışıyordum. Aylar boyu tahminlerle, imalarla oyalanmışım. Artık Turgut'un yanında yaşamak zorunda kalmamak için Sevim'in yanından taşınmak istediğim bir zaman olmuştu. Ama hiçbir şeyi sormamış, orda kalmışım. Bir karar vermede beni engelleyen şeyin bu tuhaf gerilim biçimi olduğu bence anlaşılmıştı, besbelliydi. Sonraları, bu gerilimle yaşamayı öğreneli, artık ben de ayrılmak istememiştim burdan. Sevim ve Turgut'la bırarada yaşamak bana son derece önemli geliyordu. Ama Sevim ve Turgut için de önemli miydi benimle bir arada yaşamak? Birden bire Turgut'a engel olmam gerektiğini sandım. Ve işte o anda utandım kendimden. Demek, istediğim, istasyonda duran ve el sallayan Sevim ve Turgut'dan ayrılmakmış, onlar benden son anda hiç olmazsa bir hafta daha kalmamı yeminle istemiş ve benden mümkün olduğu kadar çabuk yine geleceğim konusunda söz almış olsunlar ve ben, üzgün ama eninde sonunda yine de kararlı başka bir hayata doğru yol alayım. Belki de Turgut'a, ayrılışının bana ne çok koyduğunu, ondan ayrılmak zorunda olmamayı nasıl da çok istediğimi söylemeye kalkışmayacaktım bile.

Maalesef, dedi Turgut, ve eskiden bazen olduğu gibi kolu benimkinin öyle yanındaydı ki kollarımızın üstündeki tüyler birbirine değiyordu. Sana, sen de gelmek ister misin diye soramıyorum.

Ya Sevim? Bu soruyu soracağımı hiç sanmazdım. Turgut'un yüzü değişmedi. En azından kaşlarını kaldıracığını düşünmüştüm.

Sevim? Turgut bir sigara yaktı. O belki arkadan gelecek, ama bilmem dayanabilecek mi. Buralarda fazla uzun zamandır yaşıyor.

Senin gittiğin yere gidecek? Hiç olmazsa bu noktada açık seçik görmek, şimdi artık önemi kalmamışken, üs-

telik eskiyi, geriye doğru başka bir aydınlığa kavuşturmak konusundaki inat ve kararlılığıma kendim de şaşıyordum. Her halde, dedi, ama biraz sürecek. Önce benim bir işim olmalı, sonra Doğunun her yanına saçılmış ötekilerle bağıntı kurmalıyım.

Tabii o zaman Sevim'i getirtirim. Bunu, sanki şimdi akıl etmiş gibi söyledi.

Ve birden öyle bir acıyla doldu ki içim, birşeyler yapmalıydım, anlamsız, ilgisiz birşeyler, şu anda hissettiğim bütün hakareti dışa vuracak birşey. Ya ben, dedim Turgut'a: Seni seviyorum. Bunu senden bütün kalbimle nefret ediyorum der gibi, söyledim.

Bunu duymamış görünüyordu, ama bana dikilen bakışları, aksini ele veriyordu. Ve söylediğime üzülmemiş olmalıydım, ama üzülmedim, henüz üzülmedim, ve acı yavaşca dağılmaya başladı, ve o dağıldıkça benim üzüntüm arttı.

Turgut hâlâ hiçbir şey söylemiyordu ve ben bana bağırıp çağırmasını, küfretmesini, hiç olmazsa yalan söylediğimi demesini, istemeye başladım. Ve o bunu söylemeyince, ben söyledim. Yalandı, dedim. Doğru değil. Yalnızca benden önce şehri terketmeni istemedim. Seni benim trenimin yanında durup el ederken görmek istiyordum.

Gel, dedi Turgut, gidiyoruz ve masaya iki kağıt para bıraktı. İkimiz de aynı anda kalktık ve asansöre gittik. Aşağıya inerken o bileğime sımsıkı yapışmıştı ve artık sokağa geldiğimiz halde bırakmadı ve birbirimizle bir kelime konuşmadan yürüdük. Bu yürüyüşte insanın unutamıyacağı birşey vardı ve kaldırımdaki kımseler bize yol açıyordu. Sanki bu halde donup kalmıştık ve böyle gitmekten başka imkân hiç yoktu, sanki Turgut'un eli benim bileğime yapıştı, ama yine de en küçük temasın heyecan yarattığı eski halden başkaydı. Ancak yorgunluktan ayaklarımı sürüklemeye başladığımda, Turgut bir taksi durdurdu.

Bize kapıyı Sevim açtı. Yüzü solgun ve tuhaftı, sanki ağlamıştı. Ancak şimdi çekti Turgut elini kolumdan.

Ben, Sevim'le benim ortak odamıza giderken, Turgut'un Sevim'e bana meseleyi anlattığını söylediğini duydum. Şimdi yine de öğrenmemi doğru buluyormuş. Yanımda taşıdığım kitapları ötekilerin yanına koydum. Bir an öyle sandım ki biri benim şeylerimi karıştırmış.

Sevim'in ne cevap verdiğini anlayamadım, ama sanki hep buna karşıymış gibi bir tondaydı.

Sonra Sevim'e yemek yaparken yardım ettim, buna itiraz etmeden izin verdi.

Bu arada Turgut eşyalarını topladı. Herşey bana öyle gerçek dışı görünüyordu ki... Yine de birden uyanmışım ve bana böylesine bildik bu evde her adımı, her hareketi yeni bir tarzda kavırıyormuşum gibi bir duygu vardı içimde. Ellerimin bana bağlı olmaksızın bıçaklara, çatalalara nasıl uzandığını, sebzeyi kabuğundan nasıl ayıkladığını, herhangi birşeyi nasıl musluğun altına tuttuğunu seyredebiliyordum, ve bu tip işin onlardan beklediği şeyi çekinmeden, sarsaklık etmeden, tam olarak yerine getiriyorlardı, sanki bütün bunları çok sık yaparmış gibi ve üstüme büyük bir şaşkınlık çöktü, çünkü bu eller rüyada bütün o bilinçsiz gözlemlmelerden, şimdi durum gerektirdiği an, yaptıkları birşeyi öğrenmişti.

Kendi kendime sordum, eğer Turgut kendisiyle gelip gelmeyeceğimi bana sorsaydı, bütününü nasıl tepki gösterirdim? Acaba o zaman da yine birden durumun gerektirdiği gibi tepki gösterdiğimi şaşarak tesbit edip uykudan uyanıyormuşum gibi bir his duymayacak mıydım?

Her ayrıntıyı sormak için karşı konmaz bir heves vardı içimde, meselâ Sevim'in anne ve babası niye hâlâ dönmemişlerdi Bursa'dan. Sevim'le Turgut'un geçen akşam nerde olduklarını da sormak istiyordum, daha doğrusu ben yokken ne yaptıklarını. Turgut kımınle ve nerde buluşuyordu, tek tek hangi konularda konuşuyor-

lardı ve genel olarak niyetleri neydi? Ulaşmak istedikleri şeye hangi araçlarla ulaşmayı deneyeceklerdi? Şimdiye kadar tahmin ettiğim herşeyi onaylatmak istiyordum. Madem Turgut'u bir daha göremeyecektim en azından onu gördüğüm zaman hakkında herşeyi bilmek istiyordum. Bütün günleri, benimle ilgili olsun olmasın, hepsini yeniden gözden geçirmek istiyordum, her dakikayı. Birşeyler bilmeye başladığıma göre, tam bilmeliydim. Sevim'e soracaktım. Burda olduğum bütün günler, ona bir yada bir çok sorular soracaktım, ta ki benim bilmediğim şeyi o da bilmeyinceye kadar.

Turgut'un sana birşeyler söylemesini gerçekten istemezdim, dedi Sevim, yemeğe oturduğumuz zaman.

Önüme bakıyor, ağlamamak için kendimi zor tutuyordum. Başından beri beni dışlama tarzı ve genel olarak onlar için bu kadar önemli görünen şeyle benim ilgilenemeyeceğimi hesaba katışı, beni kırmıştı. Sanki beni de katma imkânını hiç ama hiç düşünmemişlerdi. Ve yavaş yavaş anladım ki benim mutlak bilgisizliğim, onlar için bir çeşit korunak olmalıydı. Kim bilir ne çok insan, kim bilir ne çok kere benden birşeyler sormuştu da ben, benden ne istediklerini hiç fark etmemiştim bile. Kendimi ne bir bakış, ne de bir jestle ele vermiş olamazdım. İlgilendiğim şeyler asla şüphe uyandıramazdı, artık tarih olmuş şeylerdi bunlar, tuhaf, özel şeyler. Birkaç yazarı tanımam bile, şehirde olup biten birşeyden haberim olduğunun kanıtı değildi.

Bir ara hattâ Sevim'in bir zamanlar gözü tuttuğu için benimle ilgilenmiş olduğu düşüncesiyle oyalandım. Belki de amacı, olduğunca çabuk Almanca öğrenmek değildi. Ya da , ki bu bana daha doğru geliyor, beni daha yakından tanıdıktan sonra beni bu göreve sokmuştu. Ve ben rolümü tam istendiği gibi oynamıştım, soru sormamıştım, uyum göstermiştim ve oyun kurallarına, böyle olduklarını, gerçi bilsem de hangi oyuna ait olduklarını bilmediğim kurallara boyun eğmeyi kabul etmiştim.

Gene geleceğim, dedim. O zaman sizi ziyaret ederim. Bunu yapmalısın, dedi Sevim. Ve Turgut da, bunu yapmalısın, mutlaka, dedi. O zaman ülkeyi de tanırsın.

Üçümüzün de pek iştahı yoktu ve hemen sigara içmeye başladık. Sonra ben ayağa kalktım, sofrayı topladım ve kahve pişirmeye başladım. Buna da ses çıkarmadı Sevim, sanki, tam ayrılmaya başlamışken, ben onlardan biriymişim gibi.

Ve birden mutluydum, Sevim'i ve Turgut'u tanıdığım için mutluydum, ve birbirimizi özel bir türlü sevdiğimizi biliyordum. Gülmeye başladım ve oyun kağıtlarını çıkarttım, Sevim ve Turgut da güldüler, sonra kağıt oynadık, ta birisi duvardan atlayıp gelerek Turgut'a birşeyler fısıldayınca kadar. Hep birlikte kalktık ve kartları bıraktık. Bir çember oluşturmuş gibiydik ve Turgut önce Sevim'i kucaklayıp öptü, sonra beni. Eşyası kapının arkasında duruyordu. Güle güle git, dedik, bir daha dönüp baktığında, ve âdet olan selâm kalıbıyla vedalaştığında.

Bektaşilerin 14. ve 15. Yüzyılda katıldığı, daha doğrusu onların hazırladıkları ayaklanmalar, toplumsal temeldeydi ve yasal olarak Anadolu Türkmenlerine karşı idi. Sonra 19. Yüzyılda, yeterince sık sık kazan-kaldıran yenîçerileri son büyük isyanında alevlendirdince, ilk olarak, halkın çıkarı bakımından da zamanı gelmişti. Yenilikçi Sultan II. Mahmut, nihayet Yenîçeri Ocağından kendini kesin olarak kurtaracak güçteydi, ve Bektaşiler şehirden sürüldüler. Altmış yıldan az bir süre önce kurulmuş olan bütün ocakları yıkıldı, Hacı Bektaş'taki başkanları, bir Sünnî Tarikatı, Nakşibendiliğin şeyhleriyle değişti. Ama Mahmut'un ölümünden sonra şehirde yeni tekkeler kuruldu.

1919'da Cumhuriyetin kurucusu, kendisini Beş Taşlara kadar karşılamaya gelen Anadolu Alevî ve Kızılbaşların Çelebisiyle buluştu. Onunla Çelebî ve Mücerret Bektaşilerin başkanı arasında konuşmalar olmuş. Bir yıl sonra Çelebî, en yakın ilin mebusu olarak meclise girdi,

ama bir hastalık yüzünden az sonra çekilmek zorunda kaldı. Beş yıl sonra bir yasa kararıyla ülkenin bütün tarikatları kaldırıldı. Bir laik devlette onlara artık gerek yoktu. Üstelik bu hareket tarzı, millî birliğin kurulmasına bir adım sayılmalıydı, üstelik bu birlikte farklı grupların, sınıfların ve tarikatların dışarda kalması uygun değildi. Bununla Bektaşilik ülkede resmen son buldu. Bundan sonra ne olduğu, araştırılması güç bir şeydir. Bir süre, dağılan izlerin peşinden gidip bu konuda bir tez yazmayı, başka bir ülkeye gitmeyi, oradan geri kalanları aramayı düşünmüştüm. Belki Mısır'da ya da Arnavutluk'ta o gizli yaşayış hakkında daha çok şey biliyordur. Ama besbelli çıkmış bir organizasyona, ne diye öyle çok emek verecektim? Yoksa onu gerçekten, başka bir ad altında ve başka çevrelerde mi aramam gerekirdi?

Bütün malzemeyi bir kere daha gözden geçirecek ve herhalde edebiyat üzerine bir tez yazacaktım.

Hızır Paşa bizi berdar etmeden

Açılın kapılar, saha gidelim

Siyaset günleri gelip yetmeden

Açılın kapılar, saha gidelim.

Hoşuma gidiyordu bu şîrler, okudukça daha da çok; her ne kadar idam sehпасı altında düşünölmüş olsalar bile.

Süheylâ'dan haber alamadım. Aslında gülünçtü, karşılaşmadan bütün bu süre aynı şehirde yaşamış oluşumuz, evet gülünç, çünkü bambaşka olabilirdi.

Günün birinde uyanacağım ve bütün bunlar beni etkilemeyecek, en azından doğrudan doğruya etkilemeyecek. İç Anadolu'nun bilmem neresindeki köyünde oturan Turgut'u düşüneneğim, ve ekzotik görünecek bana. Özleyeneğim, ve kendi kendime, çoktan oraya bir daha gitmeliydim, diyeceğim. Aradan kaç yıl geçmiş olacak?

Kendi kendime diyeceğim ki, o dili konuşmayı unutmamak istiyorsam mutlaka zamanı geldi gitmenin. Belki de o zaman gitmek hiç mümkün olmayacaktır, sınırlar kapanmış ve ülke bir iç savaşa sürüklenmiştir. Ama aslında hayal gücüm bir hamlede herşeyin bambaşka olacağını, ülkeyi artık tanıyamıyacağını düşünmeme hiç izin bile vermiyor:

Belki Aksu beni ziyarete gelirdi, ve onun, az sonra döneceğim o başka ülkede nasıl davranacağını tasavvur etmeye çalıştım, ve utandım, çünkü biliyordum ki beni burda karşıladıklarının ancak yarısı kadar iyi karşılayacaklardır. Bütün herşeyin artık benim için gerçek olmayacağını düşünmek, benim için gittikçe daha katlanılmaz oluyordu. Başlayan ayrılma, beni öyle alt üst etmişti ki kendimi yine yabancı hissetmeye başlamıştım, gerçi başka bir tarzda yabancı, sanki elimin altındaki şeyler bile ufalanıyordu.

Öğrenimimi bitirmek, o zamana kadar öğrendiğim şeyin uygulamasını yapmak için gelmişim. Ne kazandım diye kendime sorarsam, çok şey gelmiyor aklıma. Birçok kitap okumuşdum, bu dili konuşmayı öğrenmişdim, mimari eserleri görmüştüm, şehri tanımışdım ve insanlarla birarada olmuşdum. İlişkilere dalmışdım ve ilişkiler kurmuşdum, çevreme bakınmışdım, ama direnmemişdim. Eleştiri yeteneğimi uyunun arkasına yerleştirmişdim, ve yalnızlıklar olarak ortaya çıkan deneyimler yapmışdım. Şartlara uymuşdum, kendimi pek çabuk özdeşleştirmişdim. Tam olarak bilgi edinme fırsatını kaçırmışdım. Gereklilikler üzerine değil, görüntüler üzerine kafa yormuşdum. Duygularımı daha açık seçik anlatmayı öğrenmişdim. Başkalarının hayatına dahil edilmeme karşı kendimi savunmamışdım.

Aksu'yu seviyordum, Turgut'u seviyordum, Sevim'i, Ayten'i ve Tatar Kadını seviyordum, Engin Bey'i seviyordum. Bu benim için duygusal bir deneyimdi. Yüzlerini hatırlamada güçlük çektiğimde bile kokularını hatırlamamışdım.

lıyacağım. Yine de nefretimi dile getirmeyi öğrenememiştim; ürkeklik, kırgınlık, isteksizlik ve keyifsizlik içinde boğulup gidiyordu. Ve bütün olup biteni hikâyeler biçiminde akılda tutma eğilimindeydim. Tanrım, biri çıkıp bana sevgiden göz yaşları dökebileceğimi söyleseydi, neden sözettğini anlamazdım.

Hâlâ soruyordum, insan gerçekten ne kadar az şeyle yetinebiliyordu. Çok azla ! Ülkenin iç bölümündeki bozkırları düşünüyorum da, beyaz peynir, zeytin ve ekmek, geri kalanı yalnızca ihtiyaç halinde. Ama ne zaman ihtiyaç duyardı insan? Bu anlarda bir otobüs biletinin gerekliliği bile beni çaresizliğe sürüklüyordu. Bu şehir, diyordum, ve bununla herşeyin bitmediğini, köylere gitmek gerektiğini biliyordum. Orda yaşamış ve ordan başka hiçbir yerde yaşamamış, ve dediklerine göre de başka hiçbir yerde yaşayamayacak birçok insanı hatırlamam gerekiyor, ama hakları var, diyordum, çünkü insanın çekip gitmesiyle herşey bitmiyor.

Güneşte gölgenin yok oluşu, ertiyip bítmek. Kuşlar, hûthût kuşunun kılavuzluğunda Símurg'a giden yolda, arayış vadisinden, sevgi vadisinden, bilgi vadisinden, keşiflik vadisinden, birlik vadisinden, şaşkınlık vadisinden, özveri vadisinden (ki bu unutmaya vadisi, dilsizlik, sağırlık ve bilinçsizlik vadisiydi ve içinde yüzbin gölge bir güneşin önünde geçip gitmişti) geçerek Símurg'un sarayına ulaştılar. İçlerinden birçoğu yolda telef olmuştu, yalnız otuz tanesi hedefe varmıştı. Ve nihayet huzura çıkmalarına izin verilip yakındaki su birikintisine konduklarında, yansımada kendilerinin Símurg, yani otuz kuş olduklarını farkettiler. Símurg'a baktıklarında kendilerini gördüler, ve kendilerine baktıklarında Símurg'u gördüler, ve herikisine birden baktıklarında o zaman yalnızca bir tek Símurg gördüler. Gölge güneşte kayboldu ve bitti.

Yine de ölüm. Yolda ölenler için de, hedefe ulaşanlar

için de. Yüzbinlerce kuşaktan sonra bu yok olan kuşlar, ölümden sonraki kalışa girmek için kendileri yeniden var olacak olsa, bu, belirsizliğin yalnızca bir ahtı olur, çünkü hayal gücünü aşar, çünkü dil, bu süreci tasvir edecek güçte değildir.

Turgut, birşey yapmak için çekip gitmişti, ve benim de yapacak şeylerim vardı, konuyu belirlemem ve nihayet tezime başlamanam gerekiyordu. Bir kez tartılmış bütün imkânları hızla bir daha gözden geçirdim, eşlerle müsahtipler arasındaki ilişkiyi ve bunun Bektaşî edebiyatında bulduğu yansımayı incelemeyi düşündüm. Sonra Bektaşîliğin Yedi Büyük Şairi kitaplarının her birini yeniden okudum, ve papyka kağıdını andıran kitap sayfalarında tükenmez kalemle isimlerinin üzerlerinden gittim.

Simurg düşünceleri için vermeyecekleri şeyleri yoktu, belki de onun kendileri olduğunu, onlara iyi geleceğini hep sezmışlerdi. Ama acaba kendilerine iyi gelmiş miydi? Eğer hemen ardından herşey sona erdiyse o asil bilgiden birşey elde ettiler mi? Bu hikâyede ortaya çıkan yorum imkânları, başımı döndürüyordu. Her cismde sen varsın, ve senin kendi cismin yok, ey Simurg, ya da yalnız ismin var cismin yok, Zümürd-ü Anka gibi. Demek ki somut bir içeriği olmayan bir kavram ki, kendi koydukları özverilerin büyüklüğü karşısında diz çöküp başşarak ölmek için uydurdıkları ve sonra da en yukarı çıkardıkları şey.

Pir Sultan Abdal'ın Simurg'u kat kat daha somuttu, Şah Tâhmas, Safavî Şah İsmail'in oğlu'ydu, gitmek istediği. Şiirlerinden birinde, 73 kişî oldukları, Şah için savaşmış ve onun yolunda olanların 73 olduğu söylenir. Belki yalnız otuzu geri kalmıştır. Ama hedeflerine ulaşamamışlardı. Pir Sultan Abdal, Hızır Paşa tarafından Sivas'da asılmıştı, efsaneye bakılırsa bundan sonra da türkülerini okumuş, bu türküler onu darağacından indirmiş ve Horasan'a gitmesini sağlamış. Kızılırmak üzerindeki köprüye gel ! demiş ve köprü nehre çökmüş, o da

böylece takipçilerini suya düşürmüş. Gûya Pîr Sultan Abdal'ın Erdebîl'de, Şah'ın bulunduğu yerde bir kabri vardır, bir şovalye anıt heykeline denk düşen, sonra orda burda heykeller dikilmiştir. Ve gûya Hızır Paşa, öğrencisi olduğu Pîr Sultan Abdal'ı, eğer içinde Şah'ın geçmediği hiç olmasa üç şiir yazmayı başarsa, salıverecekmiş. Söylemeye gerek yok, Şah'ın adı bu şiirlerin her kütasında geçer.

Gönül çıkmak ister Şah'ın köşküne

Can boyanmak ister Ali müşküne

Pırım Ali onik'imam aşkına

Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Engin Bey'le bir daha konuşmak için Bostancıya geçmiştim. Yol gösterecekti, karar vermeyi üstlenmeyecekti, ama varacağım kararda beni destekleyecekti. Tekliflerimden hiçbirine fazla yanaşmadı. Tavsiyeleri pek ağırdı, ve önümüzde sıcak bir yazın olduğunu söyleyip durdu. Ben ummuştum ki onun yanında daha çabuk karara varabileceğim ve onunla tezin kurgusu, işleniş tarzı üzerinde konuşacağım.

Tatar Kadın, yalnızca kısa bir süre için evden dışarı gitmişti. Hamilelik, beklenenin tersine, onu uğraştırıyordu; miğde bulantısından ve sürekli kusacak gibi olmaktan şikâyet ediyordu, bunu aslında yalnızca başlangıçta beklermiş. Yani yemekten önce uzanacakmış, kusura bakmamalıymışım. Ama Engin Bey'le işim bitince yanına rahatça gidebilirmişim, ve bu arada yumuk gözleriyle bana göz etti.

Pîr Sultan Abdal hakkında konuştuk, ve Engin Bey onun didaktik şiirlerini de göz önüne almamı öğütledi. Ve siz, Pîr Sultan Abdal üzerine bir çalışmanın burası için de önemli olduğuna inanıyor musunuz? Onayını sağlamak istiyordum.

Konuya nasıl yaklaştığınıza bağlı. Onunla uğraşan bir iki çalışma var. Yeni bir bakış açısı bulmayı başarı-

sanız...

Engin Bey katlı mendiliyle alnını sil-di. Güneş ışıkları onu bulmuştu, ve sandalyesini biraz gölgeye itti. Kıyidan gürültü gelmiyordu pek, sıcak, çocukları, anneleri ve dadılarıyla kovmuşa benziyordu.

Oğlan, ihtiyar kadının yanında mutfakta, demişti Tatar Kadın. Güç bir yaştaydı ve dışarı çıkmaya razı edilememişti. Sonra inadını unutunca yüzünü görürmüşüz.

Tabii, dedim, yeni bir bakış açısı. O da öbür hepsi gibi ölmüş. Engin Bey bana yabancılaşmış bir şekilde baktı, kaşlarını kaldırıp, ve ben böyle apaçık öfkelenmiş olduğuma üzuldüm. Sömestrin bitişine seviniyorum, dedi Engin Bey, huzursuzluk günden güne artıyor. Bana bir sigara ıkram etti, ve birşey söylemeden tutturdük bir süre.

Tezınıza bir başlayın bakalım, dedi sonra, ilk cümlelerin ardından herşey kolaylaşacak. Yazacaksınız, yazacaksınız, yığınla sayfalar dolduracaksınız, ve bütün bunlar nerden geldi diye şaşacaksınız. Ve sanki beni herhangi birşeyden dolayı teselli etmek istiyor gibiydi.

İnşallah, dedim, inşallah bu durum hemen olur. Artık kendime gösterecek sabrım kalmadı. Ve eve girmek üzere ayağa kalktım. Yemeğe kalıyorsunuz ama? Engin Bey hemen bir gazete açtı ve ben omuz silktim. Aslında hemen geri dönmek niyetindeydim.

Sen bir avuç darı olsan

Yere saçılmaya gelsen

Ben bir güzel keklük olsam

Bir bir toplanam ne dersin?

dedim, Tatar Kadının bir divan üzerinde uzanmış olduğu odaya girdiğim zaman. Belden yukarıyla dayanmıştı, ve başını, ötekının civıltısına kulak vermiş bir kuş gibi yan koymuştu:

Sen bir güzel keklük olsan

Bir bir toplamaya gelsen

Ben bir yavru şahın olsam

Kapsam kaldırsam ne dersin?

Bana yer açtı, ben de yanına, divana oturdum.

Karar verdiniz, öyle mi? Pır Sultan Abdal'a mı?

Evet, dedim, arka arkaya birkaç kez, kendime güç vermek için. Yine şiir okuduğunuza sevindim. Onun eserini ezberlemeniz gerek.

Yaran olur mu?

Kesinlikle. Elimi tutuyordu ve sonra sık sık yapmış olduğu gibi Aksu'dan söz etmeye başladı. Onun gerçek bir "Eş" olduğunu, bu günlük dilde koca demektir ve Tatar Kadının da bildiği çifte anlamı beni güldürdü, ama Alevilerde "Eş"iyle evlenmek kesinlikle olmaz. Eğer nihayet kararımı verebilirim, şans başıma yağacakmış, ve ben elinin nasıl terlemeye başladığını hissettim. O zaman dedim ki:

Sen bir deli poyraz olsan

Yoluma yatmaya gelsen

Ben bir Azrail olsam

Canın alsam sen ne dersin?

Elimi bıraktı, doğruldu ve cevap verdi:

Sen bir Azrail olsan

Canımı almaya gelsen

Ben bir cennetlik kul olsam

Cennete girsem ne dersin?

Ben biraz abartılı eğildim ve sonra şöyle dedim:

Sen bir cennetlik kul olsan

Cennete girmeye gelsen

Pır Sultan üstadın bulsa

Bilece girsek ne dersin?

Gerçekten yemeğe kalmıştım ve heptimiz tam acıkmamış olduğumuz halde ve birbirimize kendimizi nasıl yorgun bitkin hissettiğimizi yeminle anlatsak da, öyle görünüyor ki yalnız ben değil, Engin Bey ve Tatar Kadın da,

gidişimi geciktirmeye çalışacaklardı ve ancak öğleden sonranın geç saatlerinde yola koyulmayı başardım.

Vapurla, denizden şehre yaklaşırken, şehir bana nerdeyse nefesimi kesecek kadar güzel görünüyordu. Akşam güneşi camları ve camilerin metal kubbelerini aleve vermişti ve su, gemilerin arkalarında bıraktığı düz, karanlık düzeylerin çevresinde durmadan kırılan renklerde kıpır kıpırdı.

Karşıya geçeceklerin yüzünde o heyecan okunuyordu: Hani erkekleri iş dönüşü eve karılarına koşturan, genç kızlara, kolkola ve kalabalık, ancak bir saniye geç, bakışlarını indirdirten heyecan ! Limon kolonyasının kokusu yayılıyordu, günün ter kokusunu gidermek için ovulan ellerden ve alınlardan saçılarak, ve sanki herkes gizlice birbirine dokunmaya kalkacak gibiydi.

Oysa güneşi arkasına almış şehir, vakit geçtikçe daha çok, dev bir bölge oyununun kulisı gibi görünüyordu, içinden Karagözle Hacıvat'ın değil, tarlı fazlalığından gelen bir hoşnutsuzluğun çıkacağı bir kulis.

Üstü örtülü güvertenin ıktışer kişilik banklarından birinde iki yaşlı Rum kadını oturuyordu, üstlerinde siyah etek ve siyah bluz, ak saçları permalı, ve bu kadınlar laklak ediyor, aralıksız ağlaşıyorlardı, sanki dün konuşup bu gün yasını tuttıkları bir cenaze değildi söz konusu, tersine sanki şehirlerinden yüzyıllar boyu yakınıyorlardı, geçmiş debdebe ve bozulmuş bir gökemi arayarak. Keten paçavraları omuzlarında fırlamış ve boş seмерini yanına yerleştirmiş bir hamal, türkû söylemeye başladı, Yusuf ile Süleyha'dan bir şey, uzun düzeltmeli ve bolca "Aman" çekmeli, aman bir bakıma lütuf demek. Bununla birlikte sesinin tonu tehdit yüklüydü ve iki Rum kadın bir an sustular.

Aksu'yu ancak rıhtıma ayak bastığım zaman gördüm. Bilet gişesinin tahta duvarına yaslanmış duruyordu ve ben, vapurdan akın akın gelen insan selinde ona ulaşınca kadar çok çektim.

Beni mi bekliyorsun? Bunu neye yoracağımı bilmiyordum. Aksu'nun yüzü dalgın görünüyordu, öyle ki bakışlarını belli bir şeye yoğunlaştırmak için zorlanması gerekiyordu. Ancak daha sonra anladım, bu yüzün dalgınlıkla ilgisi yoktu.

Çoktandır bekliyorum, dedi ve ben itiş kakış yanımdan geçenlere sürüklenmiyeyim diye ellerini kollama koydu.

Birşey mi oldu? Birşey olmadığından, Aksu'nun sırf beni görmek istediği için, işten erken çıkabildiği için, benimle yemeğe gitme niyetli olduğu için beni beklediğinden emin olmak istiyordum. Ceket cebinde, üst kıyısında Süheylâ'nın el yazısını tanıdığım mektubu farkettim. Demek ki yine de duygulanmıştı, ve ben mektubu almak için uzandım.

Turgut'u vurdular, dedi Aksu.

Elimi indirdim. Turgut'u mu? Turgut'la neyi kastettiğini anlamamıştım. Turgut uzaklardaydı, Doğu'da, belki de şu anda annesi babasıyla evin tahta balkonunda oturuyor, aşağıdaki caddeyi seyrediyordu, her ne ise Turgut bana böyle bir evden söz etmişti bir zamanlar, ve babasına niçin döndüğünü açıklamaya çalışıyordu.

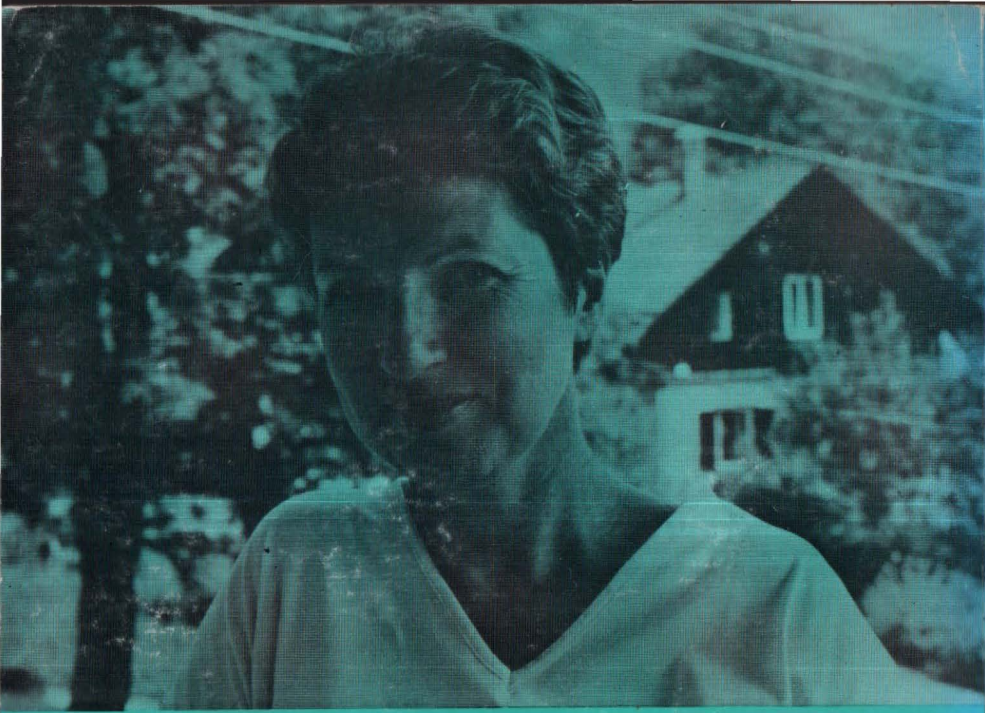
Sen ve başkaları böyle biliyor, dedi Aksu, aslında o, şehri terketmedi. Herşeye rağmen bir yanlış anlama vardı. O, yürüyüşe katılmamış. Göstericilerden biri, belki onu saç şeklini değiştirdiği, gözlük taktığı halde tanıyan biri, üzerine atılıp omuzlarından yakaladığında o, caddenin kenarında duruyormuş. Başkaları için sanki göstericiler yoldan geçenlerle çatışmış gibi görünebilir, ve polis hemen müdahale etmiş. Deridığıne göre yalnız göz yaşartıcı bomba ve cop kullanılmış, ama duman dağılınca Turgut'la iki başka adam yerde yatıyormuş. Turgut ve ötekilerden biri ölmüş, üçüncü adam belki kurtulmuş.

Benim hâlâ aklım almıyordu. Turgut evine gitmişti, Doğu'ya. Ben onun ayrılışını görmüştüm. Bana bunu

kendisi söylemişti. Bana niye yanlış birşey söyleyin ki? Onun gizlice şehirde kaldığını Sevim bilmiş miydi? Aksu yüzüme bakmadığı sürece, ben bir yanlışlık olduğuna inanmayı başarıyordum, ama sonra anladım ki bu çeşit işlerde yanlışlık olmaz. Onun herhalde kıym olduğunu çıkartan Aksu'da olmaz. Ve bir an için, bütün aldatılmışların kinini hissettim, ama sonra boğazıma sıcak birşey yükseldi ve hıçkırarak ağlamaya başladım.

Gel, dedi Aksu, Sevim'e gitmemiz gerek. Taksi durağına doğru çekti beni ve şimdi şehirden gelerek karşı kıyıya geçmek için vapura binen insanların yeni akılarından güçlkle ilerledik.

Ve bütün vücutlar yanımdan geçip giderken, benim gözümün önünden resimler geldi geçti, bilmem nerde, bir filmde ya da bir dergide görmüş olduğum resimler, hepsinin ortak yanı, bir adamın beyaz vücudunda kara bir kurşun deliği, tuhaf solgun bir yara ağzı, içinden hafif bir zızzak çizgi halinde ince bir kan sızıntısı geliyordu.

Çağdaş Avusturya edebiyatının bayan temsilcilerinden Barbara Frischmuth'un bu eseri, yazarın hayatında önemli bir yeri olan Türkiye izlenimlerini, gezî notları gibi değil, kurmaca düzeyinde, bir roman biçiminde değerlendiren. Bir türkolog olarak araştırdığı Bektaşî kültürü, Frischmuth'a engin edebiyat manzaraları sunar. Politik ç...ğu bir dönem-
de İstanbul, Av...ceğinde, şimdi
ile geçmişin ilgi...ktadır.

Romanı dili
Barbara Frisch
uzmanıdır.

Gürsel Aytaç,
İlman edebî

ISBN 975- 520-020